

İçindekiler

Komünizm Hayaleti Her Yerde	2-7
Çal Dağında Faaliyet Gösteren Nikel Madencilik Şirketi El Değiştirdi.....	8
Suriye Halkı Emperyalizmin Sunuğında Kurban Ediliyor	9-10
R. Yürükoğlu	11
Tekel Eylemi Üzerine	12-14
Siyasal Yaşam ve Partiler	15-21
27. Tecavüzcü Kapitalizmin Kendisidir	22
Pozitivizm Eleştirisine Giriş (2)	23-25
Aleviler, Savaş Hükümeti AKP'nin Oyununa Gelmeyecektir.....	26-27
Kadınım. Kimse Hergün Öldüğümü Anlamadı	28-30
Van Depremi Üzerine	31-32
Ertuğrul Barka ile Söyleşi	33-35
Talip Öztürk Yaşıyor	36-37
İşçi Sınıfının Tarihinden.....	38-41
Yükseltmeliyiz Sesimizi.....	42
Osmanlıdan Cumhuriyete Ulusal Sorun.....	43-54
Tarihten Notlar	55-58
Ayın Şiiri	59-60

Anadolu Yayıncılık adına İmtiyaz Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü:

Harun Yıldız

Aylık, Siyasi, Yaygın Türkçe Yayın.

Adres: *Osmanağa Mah. Kırtasiyeciler Sk. No: 8 K.:2 Kadıköy-İstanbul*

İrtibat Tel: 0216 347 87 09

Baskı Tarihi: Aralık 2011 / 1000 adet basılmıştır.

Basım Yeri: Özdemir Matbaacılık

Davutpaşa Cad. Güven Sanayi Sitesi Blok No: 145 Topkapı- İstanbul

Tel: 0212 577 54 92

Web: www.sozveylem.org

Bu Sayıda

Dergimizin “*aralık*” sayısı ile sizlerle. Sürekli artan bir çaba ile sizlerle buluşmanın heyecanı içindeyiz. Bu çabamıza beş sayıdır devrimci dayanışma ile destek veren dostlara, tekrar tekrar içten teşekkürlerimizle.

Bu sayımızın güncelinde yine, “Komünizm Hayaleti Her Yerde” başlığı altında dünyadaki eylemselliklere ve Çaldağı gerçeğine değindik.

Ölüm yıldönümünde R.Yürükoğlu’na yer verdik. Anısı sınıf mücadelesinde yaşayacaktır.

Mücadele azmini İşçi Sınıfı kitesine taşıyan, TEKEL işçilerinin onurlu direnişini yıldönümünde “Tekel Eylemi Üzerine” başlığı altında bir değerlendirme yazısı ile sizlere taşıyoruz.

Siyasal Yaşam ve Partilerin rolü üzerine bir değerlendirme yazısını da yine dergimizde bulacaksınız.

N.Ç davasına ilişkin diyoruz ki ; “27. Tecavüzcü Kapitalizmin Kendisidir.”

Felsefe tartışmalarına ilişkin “Pozitivizm Eleştirilerine Giriş” yazımızın 2. bölümü ile sizlerle.

Güncel Dersim kriziyle bağlantılı olarak “Aleviler, Savaş Hükümeti ve AKP’nin Oyununa Gelmeyecektir.” başlığında sözümüzü paylaşıyoruz.

Siyasal sürecin en can alıcı gündemlerinden biri “Kadın Cinayetleri”ne ilişkin bir değerlendirme yazısı da bu sayıda yer alıyor, sözümüz üzere...

Van Depremi ve sonuçlarına ilişkin, yerinden bir değerlendirme yazısı da bu sayıda gündemimizdedir.

EGEÇEP Dönem Sözcüsü Sayın Ertuğrul Barka ile bir söyleşi yazısı da dergimizde yer alıyor bu sayıda.

“Dövüşenler, tutmaz ölenlerin yasını” diyoruz. Talip Öztürk Yaşıyor. Anısına saygıyla.

İşçi Sınıfı Tarihinden, DGM ve MESS direnişlerinden anılarıyla, Sayın Murat Hanifi Hayırdiler’le bir söyleşi yine bu sayımızda yer alıyor. Kendisine teşekkürlerimizle.

Fabrika Yaşamından bölümünde, otomotiv sektöründen bir işçinin sesine kulak veriyoruz.

Osmanlıdan TC’ye Ulusal Sorun’a dair yazı dizisinin 1. bölümü ile sizlerle.

Tarihten Aralık Ayı Notları ve Victor Hugo’dan “Ayın Şiiri” ile bu sayımızı tamamlıyoruz.

Yeni sayılarda görüşmek dileğiyle...

“Marksizm, Sınıf Savaşı ve Ekim Devrimi” başlıklı, 6. sayıda başlattığımız yazı dizimizin 2. bölümüne ocak sayımızda yer vereceğiz. Okuyucularımızdan özür diliyoruz.”

Komünizm Hayaleti Her Yerde

Londra İşgal Hareketi

Londra İşgal Hareketi; 10 Ekim'de facebook üzerinden başlatılan bir kampanyayla örgütlenerek, 15 Ekim 2011 tarihinde İngiltere'deki eşitsizliğe, konut sorununa, sosyal adaletsizliğe, şirketlerin açgözlülüğüne ve şirketlerin ve bunların lobicilerinin hükümet üzerindeki etkilerine karşı Londra'da başlatılan ve halen sürdürülmekte olan barışçıl bir protestodur. Bu protesto, aynı zamanda ABD, New York'daki Wall Street İşgal Hareketiyle dayanışma amacını da taşımaktadır. Protestocular; birisi Londra'nın merkezindeki St. Paul Katedrali'nin önünde, diğeri de Londra'nın kuzeyindeki Finsbury Meydanı'nda, çadırlar ve derme

çatma brandalarla iki kamp oluşturarak eylemlerini sürdürüyorlar.

15 Ekim'de, Londra Borsası'nın bulunduğu Paternoster Meydanı'nı işgal etmek isteyen kalabalık, karşısında polisi buldu. Bunun üzerine, protestocular çadırlarını yakındaki St.Paul Katedrali'nin önüne kurarak, gösterilerini sürdürdüler.

Bu durum, kilise yönetimi arasında anlaşmazlığa neden oldu ve bazı din adamları, kilise yönetiminden istifa ettiler.

22 Ekim'de, Londra'nın kuzeyindeki Finsbury Meydanı'nda ikinci kamp oluşturuldu.

Protestocular, kendilerine katılanlardan oluşan bir Genel Kurul toplayarak, 16 Ekim'de taleplerini ve amaçlarını açıklayan "İlk

Bildiri”lerini yayımladılar:

1 Mevcut sistem sürdürülemez. Bu sistem, anti-demokratik ve adaletsizdir. Bunu değiştirmek gerekiyor; biz, bunun için buradayız.

2 Tüm etnisiteleri, kültürleri, cinsiyetleri, kuşakları, cinsel tercihleri, engellileri ve inançları temsil ediyoruz. Dünyanın her yanındaki işgal hareketleriyle dayanışma içerisinde olduğumuzu beyan ediyoruz.

3 Biz, bankaların krizinin faturasını ödemeyi reddediyoruz.

4 Biz, kesintileri ve kemer sıkma politikalarını gerekli ve kaçınılmaz görmüyoruz. Küresel çaptaki vergi adaletsizliğine ve demokrasinin, in-

sanlar yerine şirketleri temsil etmesine son verilmesini talep ediyoruz.

5 Biz, düzenleyicilerin, gerçekten düzenledikleri sanayilerden bağımsız olmalarını istiyoruz.

6 30 Kasım’daki grevi ve öğrencilerin hareketini, ayrıca sağlık hizmetlerimizi, sosyal yardımları, eğitim ve istihdamı savunan; savaşların ve silah ticaretinin durdurulmasını isteyen hareketleri destekliyoruz

7 Biz, otantik küresel eşitliğe yönelik yapısal değişim istiyoruz. Dünyanın kaynakları askerî amaçlar, şirket kârları ve zenginler için değil, insanların ve gezegenimizin yararına kullanılmalıdır.

ABD :

Arap Baharını Sev, Kendi Baharını Döv!

“Hayatım boyunca çok çalıştım ve kurallara uydum fakat bütçe kesintileri nedeniyle kaybettim ve şimdi evim haczedildi. Anlayamadığım şey şu: Hükümet, benden aldığı vergilerle, kredi borcumu ödeyemediğim için evimi haczederek bankayı kurtarmak yerine, neden beni ve benim durumumdakileri kurtarmıyor?..”

Carlos Rivera, işsiz

New York – Wall Street başta olmak üzere, ABD’nin birçok kentinde İşgal ve 99% Hareketleri, polis baskısının giderek şiddetlenmesine rağmen devam ediyor.

15 Kasım Salı günü sabaha karşı saat 01’de, göstericilerin Özgürlük Meydanı olarak adlandırdıkları New York’daki Zucotti Park’ta kurulmuş olan protestocuların kamplarının, gece yarısı polis baskınıyla zor kullanılarak tahliye edilmesinin ardından, protestocular akşam üzerine doğru **“Artık zamanı gelmiş bir fikir, tahliye edilemez!”** sloganıyla tekrar parka dönerek, kararlılıklarını şöyle ifade ettiler:

“Siyasi sistemimiz, sadece çok zengin ve güçlü olanlara değil, hepimize hizmet etmelidir. Ancak şu anda, Was-

hington’un sahibi halk değil, Wall Street’tir”

“Önümüze çıkartılan engelleri aşacağız. Bizi caydıramayacaklar. Mücadelemizi kararlılıkla sürdüreceğiz. Mesajımız Amerika çapında yankı buldu ve dünya üzerinde milyonlarca insan, amacımızı paylaşıyor. Biz, 99% olarak, yalnızca büyük servet ve güç biriktirmiş olanlara değil, hepimize ait olan bir dünyada yaşamak istiyoruz.”

Wall Stret İşgal Hareketi’nin ikinci ayını doldurduğu 17 Kasım günü, örgütlü işçi birlikleri, öğrenciler ve %99’u oluşturan her kesimden 30,000’i aşkın insanın katılımıyla New York’da

Photo by Louise Macé

çeşitli kitlesel gösteriler yapıldı. Bu arada Brooklyn Köprüsü geçici olarak işgal edildi ve üzerinde ışık festivali gerçekleştirildi

Aralarında Los Angeles, Portland, Detroit, Washington, DC, Philadelphia, Miami, Chicago, Hartford, Houston, Pittsburgh ve Baltimore'un da bulunduğu 30 kadar şehirde de binlerce katılımcı, köprüleri sembolik işgal eylemleri yaparken, Kanada, Japonya, İngiltere, İspanya, Almanya, Yunanistan ve diğer bazı ülkelerde de bu eylemler, çeşitli gösteri ve yürüyüşlerle desteklendi.

ABD'deki gösterilerde, 200 kadar protestocu tutuklandı.

Devrimci Gerilla Önderinin Ardından

Kolombiya silahlı güçlerinin (FARC) lideri Alfonso Cano ordunun yapmış olduğu operasyon sonunda 4 Kasım günü öldürüldü. FARC'ın kurucu lideri Manuel Ma-

culanda'nın ölümünden sonra örgütün lideri olan Cano, 1960'lı yıllarda üniversite gençlik lideri oldu, bu tarihten itibaren örgütün üst kadroları arasında yer aldı. Silahlı mücadeleyi bırakmayı savunan Kolombiya Komünist Partisiyle ters düşen FARC-EP tarafından ku-

ruhan Gizli Kolombiya Komünist Partisi'nin lideri oldu. 18 bin gerilla üyesi bulunan FARC'nın liderinin öldürülüşü ABD ve Kolombiya hükümeti ve ordusu tarafından sevinçle karşılandı.

Kolombiya ABD emperyalizmi için önemli bir ülke. Çünkü dünya kokain üretiminin büyük bir kısmı ABD tarafından bu ülkeden elde edi-

liyor. Söylenildiği gibi, Kokodan iki kötü şey üretilir Coca Cola ve Kokain. İkisini de ABD bu ülkeden elde ettiği ham maddeyle üretiyor ve dünya pazarına sunuyor. Alfonso Cano Latin Amerikada öldürülen ne ilk ne son lider olacaktır. O da diğer devrimci liderler gibi düştüğü toprağı, savaşçı ruhu ve devrimci inancıyla besleyecektir.

MISIR: Tahrir Meydanı, “Botokslu Demokrasi”ye Razı Olacak mı ?

“Öyle zamanlar vardır ki kitleler, on yıllar boyunca öğrenemediklerini, birkaç haftada, on günde öğrenirler”.
(Lenin)

25 Ocak'ta başlayan Mısır ayaklanmasının birinci aşaması, 18 gün süren büyük kitle gösterileri ve yüzlerce ölü ve yaralının ardından, 30 yıllık Mübarek diktatörlüğünün yıkılmasıyla sonuçlandı.

Geçtiğimiz hafta içerisinde halk, doğrudan 'geçici' yönetimi üstlenmiş olan Yüksek Askeri Konsey'e karşı eyleme geçerek, tekrar Tahrir meydanını doldurdu.

Her ne kadar Tunus'tan sonra, Tunus'taki

ayaklanmanın sıçraması gibi görünse de, Mısır'ın, isyan için olgunlaşmış olduğu gerçeğini vurgulamak gerekir. Bu toplumsal patlamanın göze çarpan hazırlayıcı nedenleri olarak yüzyeyde, devletin artan şiddetiyle birlikte yükselen gıda maddesi fiyatları, işsizlik, hükümet yolsuzlukları, düşük ücretler görünürken, altta yatan ana nedenin, **halk kitlelerinin artık eskisi gibi yönetilmek istememeleri** olduğu açıktır.

Mübarek rejiminin son on yılı boyunca, Mısır'da politika zaten sokağa inmiş durumdaydı. Mısır halkı, kendilerini temsil niteliğine sahip olmayan hükümeti protesto için yollarda, fabrika avlularında, meydanlarda gösteriler yapmaktaydılar. Kabataslak rakamlar, ayaklanmadan önceki on yılda protestoların sayısında kayda değer bir artış olduğunu bel-

gelemektedir. Mısırlı bir insan hakları örgütü olan İnsan Hakları Arazi Merkezi'ne göre, 2000 ile 2008 arasında işçi ajitasyonlarında yaklaşık beş misli artış olmuş, protesto gösterilerinin sayısı 2000'de 135 iken, 2008'de bu sayı 609'a yükselmiş, hatta zaman zaman kamu görevlileri bile bu gösterilere katılmışlardır. 2007 yılında 55,000 emlak vergisi tahsildarı, iyi organize edilmiş 11 günlük bir grev ve oturma eylemi başlatarak halkın dikkatini çekmiş, posta çalışanları ve eğitim idarecilerinin protestolarına ilham kaynağı olmuştu.

Mübarek rejimi bunlara, zaman zaman göstericileri kandırarak ikna eden, çoğu zaman da acımasızca ezen bir milyonluk polis gücüyle cevap veriyordu. Mısır ayaklanması üç büyük muhalif grubun – işçiler, meslek örgütleri ve halk – birleşmesiyle gerçekleşti. Bu birleşme, reformlar için çağrıda bulunan sıradan bir siyasi gösteriyi, rejim değişikliği için ülke çapında bir çığlığa dönüştürdü. Bu birlikteliğin gücüyle protestocular, müthiş bir polis gücünü yendiler ve inatçı bir tiranı alaşağı ettiler.

Şimdi onlar, kendilerini sokaklardan uzaklaştırmak isteyen askeri yönetimin baskısına direnerek, ayaklanma sonrasında Mısır politikasını şekillendirmeye çalışıyor ve muhteme-

len 2012 sonu veya 2013 yılının başından önce yapılamayacak olan başkanlık seçimlerine kadar geçiş dönemini yöneten Yüksek Askeri Konseyi, perde arkasından iktidarı sürdürmek istemekle suçlayıp, şu talepleri öne sürüyorlar:

- Askerlerin, rejimin koruyucusu olduğuna dair kanuni düzenlemeden vazgeçilmesi,
- Yüksek Askeri Konsey'in, yönetimi sivil bir geçiş hükümetine devretmesi,
- Seçimlerin zamanında ve âdil bir biçimde yapılması,
- Seçimlerin âdil bir şekilde yapılabilmesi için seçim kanununun gözden geçirilmesi,
- Askerin kışlasına çekilmesi, siyasetten tamamen uzaklaşması,
- Siyasi tutukluların serbest bırakılması Gözaltında işkenceye son verilmesi,

Mısır halkının bu eylemliliğinin, seçim sandığıyla sınırlı kalıp kalmayacağını zaman gösterecek.

İrademe Dokunma Mitingi

20 Kasım Pazar günü BDP'nin düzenlediği miting, HDK bileşenleri, çeşitli sivil toplum kuruluşları, dernekler ve siyasi partilerin katılımıyla Kazlıçeşme meydanında yapıldı. Mitinge katılan on binlerce insan, rejime karşı gerçek muhalefetin, mitinge katılan ortak irade olduğunu bir kez daha göstermiş oldu. BDP eş başkanı Demirtaş miting alanında yaptığı konuşmasında çözüm iradesine sahip olduklarını, hükümeti bir kez daha karşılıklı ateşkes yapmaya çağırdı. KCK operasyonları protesto edildi.

Artarak süren operasyonlarda, binlerce BDP üye ve yöneticisi tutuklandı. Son olarak Öcalan'ın avukatları, Öcalan'dan örgüte talimat taşıdıkları gerekçesiyle tutuklandılar. Bütün bu tutuklamalar, operasyonlar, devletin Kürt Özgürlük Mücadelesi karşısındaki aczini gösteriyor. Ancak devletin acz içinde olması, onun Kürt Özgürlük Mücadelesi'ne karşı yeni planlar yapmadığı, yeni saldırı hazırlıkları yürütmediği anlamına gelmiyor. Tersine, devlet ara vermeksizin saldırılarını sürdürüyor.

Kürt Özgürlük Mücadelesini istikrarsızlaştır-

mak için her çareyi deniyor. Son Dersim tartışmalarını da bu çerçevede görmek gerekiyor. Bir yandan Kürt halkının evlatları kimyasal silahlarla öldürülür ve yığınsal olarak tutuklanırken, öte yandan Dersime yapılan soykırımın kabul edilmesi ve özür dilenmesi devletin Kürt halkını bölme, Kürt Özgürlük Mücadelesini etkisizleştirme biçimindeki geleneksel taktiğinin yeni bir versiyonudur. Ama artık Kürt halkı bu oyuna gelmeyecek ölçüde siyasallaşmış, Özgürlüğünü dinsel ayrılıklara feda etmeyecek ölçüde olgunlaşmıştır. Kürt özgürlük hareketi devletin bu hesabını da boşa çıkaracaktır.

Sahte Düellonun Perde Arkası

One Minute ile başlayan ve İsrail askerlerinin Filistin'e insani yardım götüren Mavi Marmara gemisine yaptığı operasyonla tepe noktasına ulaşan sözde İsrail-Türkiye krizi, Türkiye tarafından özür bekleme sürecine girdi. İsrail'in Kıbrıs Rum kesimiyle birlikte Akdeniz'de doğalgaz aramasına bozulan AKP iktidarı, Kaptan-ı Derya edasıyla Piri Reis araştırma gemisini "Türk Gölüne" araştırmaya göndererek, bir salvo atışı provası yaptı. Bu salvo atışları, one minute'ler ve küstüm tavırları aslında planlanan oyunun sahnesidir. İşin perde arkası hiç de sahnedeki gibi değildir. AKP iktidarı bu hal ve tavırlarıyla Türkiye-İsrail çatışmasını gündemde tutarak, ABD'nin Orta doğuda

bozulan imajını, Müslüman ülke olma avantajıyla tekrar sağlayacak tek ülke iddiasını ortaya koyuyor.

Ortadoğu halklarına karşı da, büyük ağabey edasıyla İsrail'e dikleniyor. Ama rakamlar İsrail'le ilişkilerin hiç de kötüleştiğini göstermiyor. BBC'nin yayınlamış olduğu son verilere göre Ocak-Ekim 2011 aylarında İsrail'in Türkiye'ye ihracatı 1.6 milyar dolara ulaşırken, Türkiye'den ithalatı da 1.86 milyar dolar olmuş. Bir önceki yılın aynı dönemine göre İsrail'in ihracatında yüzde 41'lik, ithalatında ise yüzde 25'lik bir büyümeye sağlanmış. İsraili bir dış ticaret yetkilisi bu durumu iki ülkenin siyasi ve ekonomik ilişkileri birbirinden ayırma konusundaki olgunluğuna bağlıyor. Gerçektende olgunlar, kavga yapar gibi görünerek Ortadoğu halklarına karşı ittifaklarını sürdürüyorlar.

Çal Dağında Faaliyet Gösteren Nikel Madencilik Şirketi El Değiştirdi

Turgutlu Çaldağı'nda bulunan nikel madenin ruhsatlarına sahip olan Sardes Nikel Madencilik A.Ş. satıldı. İngiliz Euro Nickel isimli şirketin sahibi olduğu Sardes'in hisselerinin tamamının 15.09.2011 tarihinde 40.000.000-(Kırkmilyon) ABD Doları karşılığında TURMAD MADENCİLİK SANAYİ VE TİCARET ANONİM ŞİRKETİ'ne 6.000.000 ABD dolarının peşin ödendiği, kalan 34.000.000 ABD dolarının ise 28 gün için kesin satış işlemi ön protokol ile satıldığı öğrenildi.

Davalar devam ediyor

Maden şirketinin aldığı ÇED olumlu kararının iptali için açılan dava ile Orman Tahsis izninin iptali için açılan dava halen Danıştay'da temyiz incelemesinde bulunuyor. Manisa İdare Mahkemesi'nin orman tahsis izninin iptali kararından sonra, şirketin uzun süredir, yeniden orman tahsis izni almak için çaba sarf ettiği, ancak sonuç alamadığı bilinmektedir. Turgutlu'yu da aşacak ölçüde ciddi direnişlerin bulunduğu ve çevre bakanlığının yeni orman tahsis iznini vermemesi karşısında, maden şirketi, bir süre önce, yatırımcılarına, "Çevre bakanlığı tarafından defalarca seçimden sonra yeni iznin verileceği

yönünde, şifahi sözler verilmesine rağmen, oyalanmaya devam ediliyor. Artık beklemeye tahammülümüz kalmadı. Bu nedenle Çaldağı projesini askıya aldık. Bütün gücümüzü Filipinler projesine çevirdik." şeklinde açıklamada bulunmuştu.

Görüşlerine başvurduğumuz, maden karşıtı mücadelenin bir diğer önderi **Hayri Bökü** ise şöyle konuştu:

Bökü: "Kapitalizmin yok ediciliğini eskiden beri söyledik"

"Biz nasıl insanların, emekçilerin sömürülmesine karşı mücadele ediyorsak, diğer canlıların ve doğanın da sömürülmemesi için mücadele ediyoruz. Kapitalizmin yok ediciliğini eskiden beri söyledik. Dünyadaki açlıkların, yoksullukların ve yolsuzlukların nedeninin kapitalizm olduğu artık açıkça ortaya çıkmıştır. Kapitalizmin neden olduğu servet dağılımındaki eşitsizlikler, ardı ardına gelen ve bitmeyen krizleri doğurmaktadır. Bu krizleri aşmak için, vahşice doğayı sömürmeye yönelmişlerdir. Diğer yandan da yeni savaşları planlamaktadırlar. Onların yerli işbirlikçileri de açığa çıkmaktadır ve çıkacaktır. Biz her türlü emperyalizmle ve yerli işbirlikçileri ile mücadeleye devam edeceğiz."

Suriye Halkı ABD Emperyalizminin Sunağında Kurban Ediliyor

Geçen sene Aralık ayında Tunus'ta başlayıp, Ocak ve Şubat'ta Mısır'a sıçrayan ayaklanmalar sürerken, gelişmeleri net olarak izleyebiliyorduk. Medyayı baskı altına alma çabalarına rağmen, gelişen haberler hemen hemen anında ülkelerin içinde ve dışındaki izleyicilere ulaşıyordu. Bahreyn, Yemen, Libya, Suriye, Oman ve Suudi Arabistan'da da eylemler başladığında, bu durum büyük ölçüde değişti. Bahreyn'de devam eden halk ayaklanması ve bu hareketin Bahreyn ve Suudi güçleri tarafından şiddetli bir şekilde bastırılmasına ilişkin haberlere yarı yarıya karartma uygulanırken (ve yalnızca aralıklı olarak Oman'dan haberlere izin verilmişti), medya Yemen'deki önemli gelişmelerle ilgili güncellemeleri almaya devam etti. Yalan ve propaganda, isyanın ilk haftasında Libya'da başlatıldı. Körfez'den Avrupa'ya kadar geniş bir koalisyon oluşturan uluslararası güçler, burada Kaddafi'ye karşı propagandayı yürütme ve gerçekte yüzlerce Libyalı sivili bombalayıp öldüren NATO'nun yönlendirdiği halk ayaklanması bahanesiyle, Kaddafi rejimini devirme görevininin komutasını üstlendiler. Bu süreçte propaganda edilen, Kaddafi'nin kendisine bağlı güçlere uçaklarla göstericileri bombalattığı, askerlere Viagra dağıtıldığı ve yüzlerce kadına tecavüz ettikleri, kendi halkına karşı Afrikalı paralı askerleri kullandığı, halka karşı kimyasal silah kullanmaya hazırlandığı, 50,000 kişiyi öldürmüş olduğu vb. gibi yalanların hepsinin asılsız "imalat" oldukları daha sonra uluslararası gözlemciler ve ajanslar tarafından açığa çıkartıldı.

Suriye sahnesinde de, Körfez ülkelerinin kontrolündeki basın ve uydu televizyonu istasyonları, Batılı medya ve Suriye'li göstericilerin Batılı "temsilcilerinin", Libya'dakine benzer roller oynadıkları görülmektedir.

Tunus, Mısır, Bahreyn ve Yemen'deki olaylarda (Fas, Ürdün, Oman ve Suudi Arabistan'da da, önemli fakat daha küçük çapta gösteriler aylarca sürdü) Arap

Birliği, ABD'nin talimatları doğrultusunda müdahale etmezken, Suriye ve Libya'daki olaylarda, yine ABD'nin talimatıyla hızla harekete geçti. Bu , Arap Birliği'nin, yabancı işgali kolaylaştırmak için, kendi üyesi bir ülkeye karşı ilk kez harekete geçmesi değildir. Bunun provası 1990/1991 yıllarında Irak'taki durum karşısında Arap Birliği (Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Birleşmiş Milletler'in yaptığına benzer şekilde) ABD emperyalist gücünün diğer bir kolu haline geldiğinde yapılmıştı. O zaman Arap Birliği'nin Körfezi işgal edecek olan ABD ve Avrupa güçleriyle işbirliği yapması, 2003 yılında Saddam'ı devirmek için yapılan ikinci Amerikan işgalini meşrulaştırmanın ilk adımıydı. Saddam 1980'lerde ABD ve Fransa'nın destekledikleri, İran'a saldırarak onların taşeronluğunu yapan ve bu saldırısıyla bir milyon İranlı ve dört yüz bin ölümüne yol açan zalim bir diktatördü. Fakat Saddam emperyalist iradeye tam anlamıyla itaat etmeyerek, onlara yapmış olduğu birçok değerli hizmete rağmen, ABD emperyalizminden bir ölçüde bağımsız olmak istemişti. O günlerde birçokları, Irak'ın işgalini talep eden sürgündeki sözde Irak muhalefetini, ABD işgalinin Saddam rejiminden bile daha kötü bir rejime yol açacağı konusunda uyardılar. Yüzbinlerce Iraklı'nın yaşamlarını kaybetmeleri, ülkenin neredeyse tamamının tahrip edilmesi, Amerikan montajı rejimin uyguladığı kitlesel baskı ve yaptığı yolsuzluklar, Arap diktatörleri alaşağı etmek için ABD'den yardım isteyen her Arap için, uyarıcı bir ders olmalıdır.

Ancak, Irak'ın durumu göz ardı edilse bile, NATO yönetimindeki yeni hükümet kisvesi altında Libya'yı vuran felaket ve bu hükümetin NATO demokrasisi adı altında Libya halkının üzerine sürdüğü şiddet ve baskının ilk dozu (elbette stoklarında bundan daha fazlası da var) unutulabilir mi ? Libya halkı, yerine NATO-destekli yağma ve baskıyı getirmek için mi Kaddafi rejimine karşı ayaklandı ?

Emperyalizm Üzerine Bir Ders

Bu , ülkeye demokratik bir yönetim getirmek için mücadele eden Suriye'liler için önemli dersler içermektedir. Kanıtlar yeterince açıktır. Eğer diktatörü Amerikalıların işbirlikçisi olan bir Arap ülkesinde yaşıyorsanız, ABD, ayaklanmanızı bastırmak için elinden geleni yapar ve eğer ABD'nin çabalarına rağmen başarıya ulaşırsanız, bu durumda da ABD, yerel müttefikleri, özellikle Suudi Arabistan, İsrail (Türkiye, Ç.N) ve şimdi de Katar, vasıtasıyla doğrudan ya da dolaylı olarak bir karşı-devrimi destekleyecektir. Tabii bu, Tunus, Mısır, Bahreyn, Yemen, Fas, Ürdün, Oman ve Suudi Arabistan'ın kendisi için geçerlidir. Eğer diktatörü Batıyla dost olmasına rağmen, dış politikada bağımsız ya da en azından her zaman Batının çıkarlarına hizmet edeceğine güvenilemeyen bir çizgi izliyorsa – ve bu Suriye ve İran (bunların Batıya yaptıkları hizmetleri hatırlarsak, her iki ülke de ABD'nin Saddam'ı devirme çabasına aktif olarak yardımcı olmuşlardı ve Suriye rejimi, 1970'lerde Lübnan solu ve FKÖ'ye karşı ABD'nin, Lübnan'daki sağ kanat güçleri desteklemesine yardım etmişti) ve daha az olmakla birlikte Libya için geçerlidir – o zaman ABD kendi çıkarlarına daha kararlı bir şekilde hizmet edecek uysal bir diktatörü başa geçirmek için, sizin kendi diktatörünüze karşı ayaklanmanızı destekleyecek ve bunu da “demokrasi getirmek” adına yapacaktır. ABD, aynı zamanda kendi desteklediği diktatörleri deviren ayaklanmaları başaran ülkelerdeki karşı-devrimci çabalarını, “demokrasi yanlısı” önlemler olarak açıklamaktadır.

ABD egemenliğindeki bir dünya bağlamında, Suriye'de, diktatörlüğe son vermek için meşru bir biçimde mücadele etmekte olanlar, şimdi Arap Birliği ve emperyalist güçlerin, kendi mücadelelerinin önderliğini üstlenmeleri karşısında, şu sorulara cevap

vermek durumundadırlar: Devam etmekte olan ayaklanmalarının amacı Esad rejimini devirerek demokratik bir rejim getirmek midir, yoksa sadece Esad'ı devirmek midir? Irak ve Libya örneklerinin açıkça gösterdiği gibi, Arap Birliği ve emperyalist güçler Esad rejimini yıkararak, yerine bütün diğer Arap ülkelerindekilere benzer şekilde ABD'ye itaatkâr bir rejim getirmek için Suriye'deki ayaklanmayı desteklemektedirler. Suriye'deki göstericiler için ikinci soru da açık ve nettir: emperyalist güçler ve Arap Birliği'nin hedefi belli olduğuna göre, Suriyeli göstericiler, mücadelelerine Körfez diktatörlerinin ve ABD'nin önderlik etmesini, kendi ayaklanmalarının nihai yenilgisi olarak mı görüyorlar, yoksa ayaklanmalarının başarıya ulaşmasında gerekli bir adım olarak mı?

Suriye'deki demokrasi için mücadelenin şimdiden, Suriye içinde ve dışındaki bu emperyalist ve işbirlikçi güçler tarafından çalınmış olduğunu görenler, ayaklanmanın devam etmesinin yalnızca tek bir sonuç getireceğini ve bunun da demokratik değil, Irak ve Libya benzeri ABD tarafından dayatılan itaatkâr ve baskıcı bir rejim olacağını anlamaktadırlar. Eğer Suriye'deki göstericilerin uğruna mücadele ettikleri şey bu ise, o zaman ayaklanmayı sürdürmelidirler: eğer amaçları bu değilse, o zaman da yiğitçe direndikleri kendi ülkelerinin dikta rejimi tarafından değil fakat daha ziyade, kendilerinden çok hak ettikleri demokrasiyi esirgemeye en az Esad rejimi kadar kararlı olan uluslararası güçler tarafından etkili bir biçimde yenilmiş oldukları gibi çok zor bir sonuçla yüzleşmelidirler. Arap Birliği, ABD ve Avrupa'nın yeni hamlesi ışığında, Esad'ı devirme mücadelesi başarıya ulaşabilir fakat Suriye'ye demokratik bir rejim getirme mücadelesi tamamen yenilmiştir.

1949'da CIA'nın, ülkedeki demokratik yönetime karşı ilk askeri darbeyi desteklemesiyle Suriye'de demokrasiyi ortadan kaldıran ABD idi. Bugün de, mevcut halk ayaklanmasının demokratik bir sonuca ulaşma ihtimalini ortadan kaldıran yine ABD'dir.

Suriye halkına derin taziyelerimle,

Çeviri Yazısıdır.

Joseph Messud, Modern Arap Siyaseti ve Düşünce Tarihi doçenti, Columbia Üniversitesi, New York.

R. Yürükoğlu

İ. Nihat Akseymen (Veli Dursun)

(4 Kasım 1945 - 11 Aralık 2001)

Rıza Yürükoğlu -İsmail Nihat Akseymen yani parti adıyla Veli Dursun Yoldaş 1965 yılında Türkiye İşçi Partisi'nin seçimlerde kazandığı başarının ardından yükselen sosyalist dalganın etkisi ile Türkiye İşçi Partisi'ne üye oldu. TİP Ankara Çankaya ilçe örgütünde çalıştı. 1970 yılında Türkiye Komünist Partisi'ne üye oldu. Ocak 1971'de yurtdışına çıktı ve İngiltere'ye yerleşti.

Türkiye Komünist Partisi'nin 1973 *Atılımı* adıyla anılan yeniden örgütlenme döneminde önemli görevler üstlendi.

İngiltere Türkiyeli İlericiler Birliği'nin kuruluşunda yer aldı. Wimpy hamburger zincirinde çalışan Türkiyeli kaçak işçilerin yaptığı bir grev

sırasında, grevci işçilerle birlikte "Grev" adlı bir yerel gazete çıkardı. Bu gazete kısa bir süre sonra "İşçinin Sesi" adını aldı. Nihat, bu gazete de kullandığı yazar adı olan "R. Yürükoğlu" ile tanındı. Bu gazete daha sonra TKP içinde önemli bir rol üstlendi. 1974 yılında TKP Merkez Komitesi'ne alındı. TKP'nin İngiltere parti örgütünün sekreterliğini üstlendi.

1978 yılında yazdığı "Emperyalizmin Zayıf Halkası Türkiye" adlı kitap, Türkiye'de gelişen siyasi ortam ve komünistlerin görevleri üzerine TKP içinde yoğunlaşan tartışmalara bir açılım getirdi.

Emperyalizmin Zayıf Halkası Türkiye kitabı Başta Sovyetler Birliği ve TKP yönetimini rahatsız etti. Uydurma gerekçelerle Partiden ihraç edildi. Bu ihraç Parti içinde ciddi ayrışmalara ve çatışmalara neden oldu. Başta İngiltere ve Türkiye'de Nihat yoldaşın Partiden ihraç edilmesine tepki gösteren komünistler *İşçinin Sesi* etrafında Nihat Akseymen liderliğinde toplandı. İşçinin sesi TKP'nin tasfiyesinin ardından TKP adını aldı. Nihat yoldaş 1999 yılına kadar TKP'nin genel sekreterliğini yaptı. Kendi isteği ile parti genel sekreterliğinden ayrılıp ölümüne kadar parti üyeliğini sürdürdü. Yakalandığı amansız hastalıktan (Kanser) kurtulamadı ve 11 Aralık 2001 de 56 yaşında yaşama gözlerini yumdu. Anısı sınıf mücadelesinde yaşayacaktır.

Tekel Eylemi Üzerine

M. Köymen

Sermaye, son otuz yıldır, yaşadığı ölüm korkusunun vahşetiyle, işçi sınıfına, emekçilere karşı örgütlü ve sistemli bir terörü sürdürdü, sürdürüyor. Önce işçi sınıfı, örgütsel olarak silahsızlandırıldı, politik örgütleri dağıtıldı, sendikaları kapatıldı. İşçiler işten atıldı, hapisanelere dolduruldu, işkencelerden geçirildi. Devlet sendikacılığı üzerinden, işçiler denetim altına alındı. Fiziki saldırıyı ideolojik saldırı izledi. Pasifizm, itaatkârlık, kadercilik, boyun eğme, bireycilik, tarikatçılık, sendikalar

yoluyla işçi sınıfına taşındı. İşçi sınıfının sınıf dayanışması, sınıf refleksi parçalanırken, patronlar emeği, istedikleri koşullarda, “özgürce” sömürme olanaklarını elde ettiler. Ücretler düşürüldü, çalışma koşulları ağırlaştırıldı, iş süreleri çeşitli yöntemlerle uzatıldı. İşçi sınıfı çepeçevre kuşatıldı. Bu koşullarda en küçük hak arama eylemi, devletin ve patronların yasa tanımazlığında ezildi. İşsizlik ve işten atılma tehdidi, bir yandan düşen kâr oranlarını artırmanın kaldırıcı olarak kullanılırken, öte yandan işçileri birbirine düşürmenin, boyun eğdirmenin ve sınıf içindeki bilinç ve örgütlülük unsurlarını temizlemenin, etkin bir silahı olarak kullanıldı.

Kamu sektöründe saldırı, özelleştirme adı altında yürütüldü. Devlet, hükümetler, hangi kamu kurumunu özelleştirme kapsamına aldıysa, önce o kurumdaki üretimi baltaladılar. Kamu kurumları pervasızca yağmalanırken, sorumluluk “yan gelip yatan” işçilere yüklenerek, işten atılmalarının gerekçesi yapıldı. Kamu sektörü

birbiri ardına yerli ve yabancı tekellere peşkeş çekildi. Bu kurumların devlet bütçesinde yarattığı açık, genel ve özel vergilerle, yine işçi ve emekçilere ödetildi. Sermaye, kârlarına kâr katarken, işçi ve emekçiler her gün biraz daha boyun eğerek yoksullaştı. İşçiler boyun eğdikçe, sınıf çıkarlarını savunmada, sınıf olarak davranmada, acze düştükçe, hükümetlerin “vicdanına” sığındıkça, mücadeleden uzaklaşarak birbirinin rakibi haline getirildi. Rekabet içinde atomize edilerek, mücadeleden uzaklaştırıldıkça, sermayenin saldırıları daha da pervasızlaştı.

Kriz, işçi sınıfı üzerindeki baskıyı daha da büyüttü. Parçalanmışlık, güvensizlik, ne yapacağını bilememenin verdiği çaresizlikle sınıf bir adım daha geri çekildi. Güvensizliğin, korkunun, çaresizliğin bilince ket vurduğu bu ortamda, tekel işçisi çaresizliğin “isyani” oldu. Haklarını savunmak için son bir hamle ile ülkenin dört bir yanından Ankara’ya aktılar. Burjuvazinin iç çatışmasının damgasını taşıyan Ankara’nın o kasvetli havasını dağıttılar. Kendileri ile birlikte işçi sınıfını, ülkenin gündemine soktular.

Onlar haklarını arıyorlardı. Eylemlerinin itici gücü bilinç ve örgütlülükleri değil, karşı karşıya kaldıkları işsizlik ve yoksulluktu. Bu duygularla yola çıktılar. Kavga değil, kendi oylarıyla iktidara taşıdıkları, muhalefet görevi verdikleri partilerden, devletten “anlayış” bekliyorlardı. Kendilerine verilmiş sözleri hatırlatmak ve “ekmeklerini” geri almak için oradaydılar.

Ancak “beklenen” olmadı. “Anlayış” yerine saldırıyla, terörle karşılık buldular. “Hükümetin vicdanına seslenme” girişimi bir anda öfkeye, öfke mücadeleye dönüştü. “Ölmek var, dönmek yok” sloganı, başkent sokaklarından tüm ülkeye yayıldı ve mücadeleye destek olarak geri döndü.

Tekel eylemi, işçilerin birliği ve kararlılığına dayanarak yol aldı. Bu kararlılık işçi sınıfını, emekçileri eyleme taşıdı. Eylemi radikalleştirerek, yayarak büyüten bu kararlılık, aynı zamanda eylemin bir zaafına işaret ediyordu. Direniş, onu başlatan işçilerin bilinç ve örgütsel geriliğinden bağımsız olarak büyümüş, tek başına kararlılığın yetmeyeceği bir evreye girmişti. Burjuvazi terörle önleyemediği bu eylemin tüm işçi sınıfına, emekçilere yayılmasını, mücadele azmi aşılmasını engellemek için her çareye başvurdu.

Eylem, onu desteklemek zorunda kalan sendikaların da devreye sokulmasıyla, yeni sözler ve vaatlerle parçalandı.

Bütün kararlılığı ve zaafıyla eylem, sınıf mücadelesinde yeni bir dönemin başlangıcının da ilk işaretidir.

Her şeyden önce eylem, sınıf mücadelesini örten sis perdesini aralamıştır. Burjuvazinin sınıf mücadelesini, etnik ve dinsel ayrışmayla örtme, işçi sınıfını, emekçileri bu ayrışmanın birer unsuru haline getirme girişimlerine karşı, yeni bir sınıfsal ayrışma zemini yaratmıştır. Dinsel olanın sınıfsal olanı etkisizleştiremeyeceği, halkların kardeşliğinin,

sınıf mücadelesi içinde anlam kazanacağı, tekel işçilerinin eylemiyle, bir kez daha kanıtlanmıştır.

Eylem, sınıf mücadelesinde, özellikle kriz koşullarında, ekonomik mücadele ile siyasi mücadele arasındaki çizginin son derece geçirgen olduğunu, bu koşullarda mücadelenin hızla siyasal bir içerik kazandığını gösterdi. İşçi sınıfı bu mücadele içinde adım adım siyasallaşarak, siyasi mücadelenin, bilinç ve örgütlülüğün zorunluluğunu kendi eylemiyle kavradı. Eylemin somut bir olgu haline getirdiği siyasallaşma, bu yeni dönemin genel bir eğilimidir.

Eylem sendikal mücadeleyi ve bu mücade-

Onlar haklarını arıyorlardı. Eylemlerinin itici gücü bilinç ve örgütlülükleri değil, karşı karşıya kaldıkları işsizlik ve yoksulluktu. Bu duygularla yola çıktılar. Kavga değil, kendi oylarıyla iktidara taşıdıkları, muhalefet görevi verdikleri partilerden, devletten “anlayış” bekliyorlardı. Kendilerine verilmiş sözleri hatırlatmak ve “ekmeklerini” geri almak için oradaydılar.

lede sendikaların bugünkü konumunu yakıcı bir sorun olarak sınıf mücadelesi gündemine oturttu. Burjuva partilerin birer eklentisi, büyük çoğunlukla devletin sınıf mücadelesini denetim altına alma araçları haline getirilen sendikalar, eylemin başarıya ulaşması için, deyim yerindeyse kılını bile kıpırdatmadı. İşten atılma, güvencesiz çalıştırma işçi sınıfının tümü için bir tehdit iken, eylemi işçi sınıfının tümünü kapsayan ortak bir siyasal eylem haline getirecek, fabrikalara taşıyacak, fabrikaları eylem alanına taşıyacak yerde, boş sözlerle işçi sınıfını oyalayarak eylemin başarısızlığında kilit bir rol üstlendiler. Tekel eylemi bir kez daha kanıtladı ki, işçi sınıfı sendikaları burjuva etkiden arındırmadan kendi sınıf çıkarları için kullanamaz, mücadele etmeden sendikaları kendi örgütleri olarak yeniden örgütleyemez.

On yıllardır burjuva partilerin peşinden koşarak, bir uçtan öteki uca savrulan işçi ve emekçiler, bir kez daha omuz omuza vererek, mücadele alanında, geleceğe giden yolu aydınlattı. İşçiler mücadelenin birleştirici gücünü, mücadele içinde keşfetti. Saflarındaki rekabete ve bölünmüşlüğe son vererek, sınıf olarak davranma bilincine mücadele içinde ulaşılacağını gösterdi. Tekel işçisi, farklı koşullar altında da olsa, Kavel işçilerinin 1963'deki, BEKO işçilerinin 1974'deki misyonunu üstlendi. Bütün geriliği ve zaaflarına rağmen, sınıf mücadelesinin önünü açtı. Mücadele azmini işçi sınıfının kitesine taşıdı. Devletin elinden çekip almaya çalıştığı sendikaları, yeniden sınıf mücadelesinin aracı haline getirmenin yolunu gösterdi.

Tekel eylemiyle birlikte sınıfsal ayrışma toplumsal gündeme oturmuştur. Eylemin yerinden oynattığı taşlar, önümüzdeki dönemde, yeniden yerli yerine oturacaktır. Mevcut sınıfsal konum-

lanmada köklü bir değişimin başlaması anlamına gelen bu durumun, "sosyalist" hareketleri etkilememesi düşünülemez. Sosyalist çevrelerde sınıf temelli yeni bir ayrışma kaçınılmazdır. İşçi sınıfı eylemiyle, burjuvazinin "sosyalist" hareketlere taşıdığı sınıfa karşı güvensizliği kırmıştır. Şimdi işçi sınıfına güven verme görevi ve sorumluluğu komünistlerdedir. Bunu gerçekleştirmenin yolu, sınıf mücadelesi üzerine, sonu gelmez, soyut tartışmaları bir tarafa bırakarak, yüzünü işçi sınıfına çevirerek, mücadele alanına girmektir.

Bu bir başlangıçtır ve her başlangıç gibi, kararsızlığı, yalpalamayı, geri düşmeyi, bilinçsizliği ve örgütsüzlüğü kendi içinde taşıyor. Bu başlangıcı ileriye taşıyacak, daha büyük eylemlerin ve zaferin kaldıracı yapacak olan, bilinç ve örgütlülüktür.

Tekel işçileri, somut durumlarını, bilinç ve örgütlülüklerini, kararlılıklarını kat be kat aşan bir yolu açmışlardır. 12 Eylül'den bu yana her toparlanma girişimi ezilmiş, örgütlenme ve hak arama

mücadeleleri terörle bastırılmış, rekabet içinde atomize edilerek sindirilmiş, işsizlik tehdidiyle susturulmuş işçi sınıfının, ne kadar kararlılıkla yürütülmüş olursa olsun, bir veya birkaç eylemle kendini toparlaması, siyasallaşarak burjuvazinin karşısına bir sınıf olarak dikilmesi, kolay olmayacaktır. İşçi sınıfı bu niteliğe, birbirini izleyerek çoğaltan, çetin mücadelelerden geçerek ulaşacaktır.

Sonuç ne olursa olsun, bu eylem boşa gitmeyecektir. İşçi sınıfı eylemiyle açtığı bu yoldan, kendini de aşarak, bilinç ve örgütlülükle donanarak yürüyüşünü sürdürecektir. Ektiği mücadele ve özgürlük tohumlarını yeşerterek büyütecek, günü geldiğinde meyvelerini de toplayacaktır.

**Tekel işçisi,
farklı koşullar
altında da olsa,
Kavel işçilerinin 1963'deki,
BEKO işçilerinin 1974'deki
misyonunu üstlendi.
Bütün geriliği
ve zaaflarına rağmen,
sınıf mücadelesinin
önünü açtı.
Mücadele azmini
işçi sınıfının kitesine taşıdı.
Devletin elinden
çekip almaya çalıştığı
sendikaları, yeniden
sınıf mücadelesinin
aracı haline getirmenin
yolunu gösterdi.**

Siyasal Yaşam ve Partiler

Raşit Şahin

Hangi Demokrasi ?

G ünümüz Burjuva demokrasilerinde siyasi partiler, demokratik siyasal yaşamın vazgeçilemez unsurları olarak tanımlanır. Anayasal güvence vurgusu ile de bu vazgeçilmezlik hukuksal bir nitelik kazanır. Siyasal gerçekliğin Anayasa düzeyinde hukukun güvencesi altına alınması bir tutarlılık ve bu gerçekliğin meşrulaştırılması gibi anlaşılabilir, özünde Anayasanın nasıl uygulanması gerektiğine yön veren ‘Hukuk’ otoritelerinin yorumuna açık bırakılması tehlikesini de hukukun içine sokar. Daha açık ifade etmek gerekirse Anayasa bu hukuk otoritelerinin yorumuna açıktır ve bu otoriteler, bir ülkenin siyasal rejiminin anına ve geleceğinin nasıl olacağına karar vermektedir.

Günlük yaşamı elindeki tüm araçlarla çok katmanlı bir duruma getirerek, toplumsal gerçekliği kitlelerin bilincinden gizlemeye çalışan burjuva ideolojisi, siyasal arenada da buna benzer çok katmanlı bir yapı kurarak egemenliğine yönelik tehditleri ‘Anayasal demokrasi’ adı altında, çıkarına muhalif oluşumları ve uygulamaları “hukuksal” adını verdiği işlemlerle bertaraf etmeye, etkisiz kılmaya çalışmaktadır.

Siyasal ilişkileri sınıfsal güç ilişkilerinin mücadelesi alanı olarak gören Marksist materyalizm açısından bütün bu uygulamalar, burjuva sınıfının iktidarını sürdürmenin yol ve yöntemleridir. Bu bakış açısı ile Anayasalar, güç ilişkilerinin somut hukuksal ifadesidir. Emekçi sınıfların ve muhalif güçlerin görece güçlü olduğu siyasal rejimler ile bu güçlerin görece veya mutlak olarak güçsüz olduğu ülkelerde, bu nedenle Anayasalarda güvence altına alınan hak ve özgürlükler birbirinden farklıdır. Bu yazıda “Anayasal Demokrasi” derken, Amerika kıtasının kuzeyinde, Avrupa kıtasını ve Asya kıtasının batı bölgelerinde ve kısmen uzak doğudaki çağdaş burjuva rejimlerini göz önüne alıyoruz. Bir olguyu en gelişkin ve olgun olduğu haliyle ele alıp analiz etmek Marksist materyalist çözümleme yöntemidir.

Parti olgusunu da bu en gelişkin olan bu burjuva sistem içinde ele alıp değerlendirmek, konunun anlaşılması için gereklidir.

Bu siyasal sistemlere adını veren Burjuva demokrasisi her şeyden önce burjuvazinin kendi arasındaki demokrasidir. Bütün sermaye gruplarının iktidara önderlik etmekteki haklarını güvence altına alır. İktidarda burjuvazi vardır ancak bu sınıfın çok biçimliliği, önderliği

de gerekli kılmaktadır. Kuvvetler ayrılığı altında formüle edilen siyasal rejim, her şeyden önce burjuvazinin kendi arasındaki ilişkileri demokratikleştirmekte gerekli gördüğü bir yöntemdir. Burjuvazi, iktidarı partileri aracılığı ile yönetir. Kuvvetler ayrılığı rejiminde yürütmeyi oluşturan organ bu partiler aracılığı ile kendini ifade eder. Kitlelerin gelişen bilinçlerinin ve örgütlülüklerinin açık zora dayalı tahakkümü reddetmeleri, eşitler arasında birinci olacak partinin eşit ve genel halk oyuna dayanan seçimlerle belirlenmesini de zorunlu kılmıştır. Ancak daha sonra göreceğimiz gibi, bu durum sadece olağan durumlarda geçerlidir. Siyasal kriz dönemlerinde bu yöntem minimum düzeyde uygulanır ve minimum düzeyde uyulur.

Yine bu siyasal sistemlerde bir yasama organı bulunur. Genel ve eşit oya dayalı seçimlerle oluşan bu mecliste partilerin seçilmiş üyeleri vardır. Burjuva çok biçimliliğinden kaynaklanan koalisyon burada da geçerlidir. Yasalar burada yapılır, ülke sorunlarına çözüm burada bulunur. Her ne kadar bu mecliste azlıkta emekçi sınıfların temsilcileri bulunsada, bunlar karar alma süreçlerini zaten etkilemezler ve bu halleriyle burjuvazi açısından demokrasi adına katlanılması gereken ayrık otu muamelesi görürler. Aslında sistemin gerçek muhalifleri olan bu temsilcilerin rolü büyük ve önemlidir. Meclis çoğunlukla burjuva yasalarına meşruiyet kazandırma alanıdır.

Başka ve vazgeçilmez bir organ ise yargıdır. Yargı derken alt derece mahkemelerden değil, üst derece mahkemelerden söz etmek gerekir. Çünkü siyasal yaşamda etkin ve belirleyici olan, ülkeden ülkeye değişmekle birlikte, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay diye tanı-

dığımız bu mahkemeler diğer iki organla birlikte burjuva demokrasisinin üçlü sac ayağını oluştururlar. Çok önemli işlevleri vardır.

Gerek duyulduğunda siyasal dengelere ve uluslararası ilişkilere göre yasaları yeniden yorumlayarak devletin çıkarlarını korurlar. Kişiler üstüdürler ama asla sınıflar üstü değildir. Burjuva demokrasisinin geleceğini teminat altına alırlar. Yasalara bazen geniş, bazen çok dar yorumlar getirerek, rejimin kalıcılığı için tehlike gördükleri partileri kapatarak, toplumsal basıncın gazını alacak uygulamaları yasalaştırarak düzenin devamı için kilit bir rol oynarlar.

Yürütme ve yasama organları genellikle genel seçimlerle belirlenirken yargı mensupları, bir - iki ülke dışında, kurumun içinden atama ile gelirler. Bunlar devlet geleneklerini (bunu devletin çıkarları diye anlayalım) bilen, uzmanlaşmış (bunu gerekli yerlerde uygun kararları alma kıvraklığı diye anlayalım) ve liyakat sahibi (bunu burjuvazinin güvenini kazanmış diye anlayalım) insanlar arasından gelirler. Bu kurum için seçim yapılan ülkelerde dahi bu üç kriter vazgeçilmezdir.

Üç yüzlü bir prizmaya benzeyen ve tabanında silahlı güçlerin, istihbarat örgütlerinin olduğu bu sistem, burjuva siyaset bilimcilerince çoğulculuğun, ve özgürlüğün teminatı

olarak sunulur. Yukarıda da değindiğimiz gibi aslında bu burjuvazi için demokrasidir. Burjuvazinin kendini tehlike altında hissetmediği zamanlarda uyguladığı bir koalisyonudur. Bunu söylerken burjuvazinin buna kendi rızası ile geldiğini söylemek istemiyoruz. Çünkü bu siyasal rejimler aynı zamanda emekçi sınıfların bir kapitalist sistemde sahip olup olabilecekleri en geniş hak ve özgürlükleri de barındıran bir sistemdir ve emekçi sınıfların ulusal ve uluslar-

**Üç yüzlü
bir prizmaya benzeyen
ve tabanında
silahlı güçlerin,
istihbarat örgütlerinin
olduğu bu sistem,
burjuva
siyaset bilimcilerince
çoğulculuğun
ve özgürlüğün teminatı
olarak sunulur.
Yukarıda da
değindiğimiz gibi aslında
bu burjuvazi için
demokrasidir.
Burjuvazinin
kendini tehlike altında
hissetmediği zamanlarda
uyguladığı
bir koalisyonudur.**

arası mücadelesi ile burjuvazinin razı edildiği bir sistemdir. Emekçi sınıfların güç kaybettiği ve/veya siyasal kriz anlarında bu demokrasi, suların kıyılarından çekilmesi gibi anında öz kaynağına dönmekte, sınırları daralmakta, halkın hak ve özgürlükleri sınırlanmaktadır. Emekçi sınıf ve muhaliflerin partileri yüce yargı kararları ile kapatılmaktadır. Demokratik kuruluşların ve emekçi sendikalarının faaliyetleri tehditlerle sınırlanmakta, yolda yürümek bile suç sayılabilmektedir. Ya da yürütme organları istifa ettirilerek, Yunanistan ve İtalya örneklerinde gördüğümüz gibi bu organ süper yetkili, dışarıdan atanmış “süper Marioların”eline verilerek krizden çıkış senaryoları dayatılmaktadır.

Marksist devrimciler, bu samimiyetsizliğinden ve çıkarıcılığından dolayı burjuva demokrasilerini küçümserler ama içerdiği hak ve özgürlükten dolayı da önemserler. Bu halıyla bu sistemleri ortasından bükülmüş bir kalemin bir bardak suda düz ve sağlamış görünmesi gibi bir illüzyona benzetirler. Kalem olmasından dolayı önemserler ama kırılacaklıklarını ve baskıcılığını saklamasından dolayı da küçümserler.

Güçler ayrılığının da emekçi sınıflar için göstermelik olduğunu, gerçekliği gizlemeye yaradığını ve burjuva koalisyonunun devamını sağlamak için yürürlükte olduğunu bilirler. Bu üç güç birlikte sistemin devamlılığına sınıflar üstü bir kılıf giydirmeye ve gerçeği halkın gözünden saklamaya yaramaktadır.

Sınıfsal iktidarın sürdürülmesi biçimi olan bu güçler ayrılığı bu nedenle Marksistler açısından göstermeliktir. Sosyalist bir rejimde bu türden saklanma biçimlerine gerek yoktur.

1940' lı yıllarda İkinci Dünya Savaşı'nın or-

tasında İngiltere'de iktidara gelen W.Churchill, halka dönük yaptığı bir açıklamada “size kan ve göz yaşından başka bir şey vaat etmiyorum” demişti. Bir açık sözlülük ve gerçekçilik örneği olarak tarih kitaplarında yer alan bu sözler aslında iktidarını tehlike altında gördüğünde, sömürücü sınıfların halka ne verebileceklerinin açık bir itirafıdır. Devrimcilerin burjuva rejimlerine ilişkin tüm söylediklerinin bir özetinin siyasal bunalım anında, bir burjuva politikacısı tarafından yapılmış olması, sistemin tüm gizlerinin ve çarpıtmalarının bir anda berhava olması demektir.

Siyasal yazında Demokrasi kavramı ile bu türden bir burjuva demokrasi tanımlanmakta ve tek doğru siyasal rejim olarak göklere çıkarılmaktadır. Dikkat çekici olan, kendini Marksist ilan eden bazı çevrelerin de bu “Demokrasi” kavramını sorgulamadan kabullenmiş olmalarıdır. Aslında böylesine nitelenen bir demokrasi hiçbir zaman var olmamıştır. Tarihte yaşanan demokrasiler ya köle sahiplerinin demokrasisi, yada sermaye sahiplerinin demokrasisi olmuştur. Demokrasiyi sınıfsal nitelemelerinden kopararak tanımlamak yeni bir burjuva aldatmacasıdır. Sol liberal çevrelerin bu tanımlamayı kabullenmiş olmaları, bu aldatmacaya bile isteye ortak olmak anlamına gelir.

Hangi parti ?

Burjuva Partileri sömürücü sistemin devam etmesinin alt araçlarıdır. Bir yanı sıra burjuvazinin iktidar aracı görevini görürler, diğer yanı sıra halkın desteğini almanın aracı olurlar. Bir siyasal sistemde pek çok burjuva partisi olmasına rağmen onları esasta birbirinden ayıran bir fark yoktur. Aralarındaki fark önceliği hangi ser-

**1940' lı yıllarda
İkinci Dünya Savaşı'nın
ortasında İngiltere'de
iktidara gelen
W.Churchill,
halka dönük yaptığı
bir açıklamada
“size kan ve göz yaşından
başka bir şey vaat etmiyo-
rum” demişti.
Bir açık sözlülük
ve gerçekçilik örneği
olarak tarih kitaplarında
yer alan bu sözler
aslında iktidarını
tehlike altında gördüğünde,
sömürücü sınıfların
halka ne verebileceklerinin
açık bir itirafıdır**

maye grubunun çıkarlarının gerçekleştirilmesine verdikleri önemdedir. Yol ve yöntemlerinin farklılığı, farklı halk kesimlerinin desteğine verdikleri önem, en başta sömürücü sistemin devamına, ikincil olarak destek aldıkları temel sermaye grubunun çıkarlarıncı belirlenir. Bir partinin programında baş sıralarda alan bir hedef, bir başka partinin programının daha alt sıralarında yer alır. Temel farklılık programlarındaki önceliklidir.

Bu anlamıyla burjuva parti sistemi çeşitlilik barındırmaz; çok biçimlilik barındırır. Aynı ürünün farklı işletmelerce, farklı ambalajlarla üretilip, farklı mecralarda, farklı pazarlama teknikleriyle pazarlanıp, fiyatlarının farklılaştırılması gibi bu partiler de, benzer yol ve yöntemlerle topluma sunulur.

Bu yolla sistem kendi alternatifini de kendi içinden çıkarır. Bu çok biçimlilik özellikle kriz dönemlerinde burjuvazinin işini kolaylaştırır. Krize neden olmakla suçlanan bir parti halkın oyuna başvurularak gönderilir, bir başka parti yürütmeyi devralarak sisteminin devamını sağlamaya çalışır.

Halk kesimleri de değişimin içinde rol alarak sistemin meşruiyetini sağlamış olurlar.

Bu çok biçimlilik bu partilerin kuruluşunda da görülür. Burjuvazi istisnai durumlar hariç, sahne önünde görünmez. Bu, halkın gözünde deşifre olmamak için de gereklidir. Yukarıdan kurulmalarına rağmen, ihtiyacın toplumdaki geldiğine toplumu inandırmaya çalışırlar. Çoğunlukla sistemin devamından yana olan eğitilmiş, yetenekli, karizmatik orta sınıf kadrolardan oluşturulur kurucular. Bunla-

rın düşünsel ve sınıfsal ikiliği, partiye meşruiyet kazandırmada işleri kolaylaştırır. Burjuvazi sahne gerisinde maddi manevi olarak desteklediği bu partileri her türlü araçla iktidara hazırlar; olmazsa diğer burjuvazi partileri karşısında güçlü bir muhalafet odağı olarak tutarak düzeni alternatifsiz bırakmamaya çalışır. Partinin arkasındaki çekirdek sermaye grubu da sınıfsal rekabette güçlü bir araca sahip olur böylece.

Güçlü siyasal ve ekonomik kriz dönemlerinde, bu partiler toplumun desteğini tamamen yitirebilirler. Böylesi anlarda toplum psikolojisini de hesaplayarak, deşifre olmamış olanlar sürülür siyaset arenasına. Bu durumda genellikle birkaç odağın düşünsel ve kadrosal dayanışması girer devreye.

2000 yılının başında Türkiye'deki durum buna örnek verilebilir. Akp devreye girmişti ancak yeterli birikime sahip kadroları yoktu. 2007 yılının sonlarına kadar sol liberal çevrelerden oluşan akademisyen-polikacı bir kadro, bu partinin ideolojisinin, programının topluma benimsetilmesinde sözcülük görevi yaptılar. Bu süreçte kendi aydınlarını yetiştiren bu parti daha sonra sözcülük, propaganda ve tanıtım görevlerini kendi içinden gelen kadrolara

devrederek, öncekileri bir kenara çekti. Bu yönüyle burjuva partilerinde yer alan aydınlar, özelleştirilmiş aydınlardır. Maddi ve/veya manevi karşılıklarını alarak sistemin devamı için birikimlerini sunarlar.

Burjuva kampında sayabileceğimiz bir grup parti de, sosyal-demokrat veya sosyalist olarak adlandırılan partilerdir. Çoğunlukla emekçi sı-

2000 yılının başında Türkiye'deki duruma örnek verilebilir.

Akp devreye girmişti ancak yeterli birikime sahip kadroları yoktu.

2007 yılının sonlarına kadar sol liberal çevrelerden oluşan akademisyen-polikacı bir kadro bu partinin ideolojisinin, programının topluma benimsetilmesinde sözcülük görevi yaptılar.

Bu süreçte kendi aydınlarını yetiştiren bu parti daha sonra sözcülük, propaganda ve tanıtım görevlerini kendi içinden gelen kadrolara devrederek, öncekileri bir kenara çekti.

Bu yönüyle burjuva partilerinde yer alan aydınlar, özelleştirilmiş aydınlardır.

Maddi ve/veya manevi karşılıklarını alarak sistemin devamı için birikimlerini sunarlar.

nıfların burjuvazi ile mücadeesi içinde ortaya çıkmış ve şekillenmiş olan bu partiler, başlangıçlarında emekçi sınıfların siyasal araçları iken sonradan ideolojik, politik, programatik diye kabaca sınıflandırabileceğimiz değişimlerle sistemin siyasal araçları olmuşlardır.

Düzeni değiştirmek diye formüle edebileceğimiz, kapitalist üretim ilişkilerini tasfiye ederek, sosyalist üretim ilişkilerini kurma perspektifinden uzaklaşan bu partiler, sonuçta sömürü sisteminin devamını sağlayan birer araç haline gelmişlerdir. Siyasal perspektiflerini yitiren bu partiler, emekçi sınıfların mücadelesini kapitalist sistemin başta zenginliklerin paylaşımındaki aşırılıkların törpülenmesine indirgeyerek, sistem karşıtı muhalefeti işçi-işveren anlaşmazlığı ile, insan hak ve özgürlüklerinin genişletilmesi ve daha fazla refah istemleri ile, burjuva sisteminin devamına yarayan bir mücadele ile sınırlamışlardır. İşçi sendikalarından ve kent yoksulları ile hümanist-ekolojist sosyal çevrelerden kitle desteği bulan bu partiler, burjuvazinin kendi partileri ile çözüm bulamadığı zorlu bunalım dönemlerinin birer kurtarıcısı haline gelmişlerdir.

Bu partiler bir yanıyla ekonomist diğer yanı ile popülisttirler. Popülizm burjuva siyasetinin halk kitlelerini düzene bağlama yöntemi iken, ekonomizm emekçi sınıfların ekonomik-politik mücadelesini daha geniş ekonomik ve siyasal haklar mücadelesine indirgeyerek, çözümü siyasal değişimde değil, ekonomik-sosyal rahatlamalarda bulan ve özü itibarı ile ekonomik-sosyal yaşamda iyileştir-

melerle kapitalist ekonomi-politik sistemin devamında bir sakınca görmeyen bir anlayıştır.

Bu partiler burjuva partileri ile birlikte hükümet etmede bir sakınca görmeyen, kendi başarılarına hükümet olsalar bile küçük sosyal politik değişimlerin dışında, burjuva programlarının dışına çıkmayan birer düzen partisi olmuşlardır.

Hangi değişim ?

Günümüz kapitalizmi 19.yüzyılın başındaki kapitalizmden daha farklı ve daha güçlü bir sistem haline gelmiştir. Kendini yenileme yeteneği, emperyalizm aşamasında olsa bile, daha uzunca bir süre varlığını koruyacağını tahmin etmek hiç te zor değil.

Kapitalizm karşıtı güçlerin, özellikle sınıfsız toplumu hedefleyen güçlerin içinde buldukları durağanlıktan kurtulabilmelerinin yol ve yöntemlerini arayıp bulmaları gerekiyor.

Doğmatik bakışın bu yenilenmeyi gerçekleştiremeyeceği anlaşılmıştır. Toplumsal süreçleri biyolojik süreçler olarak algılayarak değişimi yakalamak, buna uygun örgütlenme ve mücadele biçimlerini gerçekleştirmek mümkün görünmemektedir. Gerçekliği kavramada Diyalektik materyalizmin indirgemeci yorumlarından

arınmak zorundayız. Bu bilgi teorisini basit şablonlara indirgemeden, içerdiği zenginliği yeniden keşfetmekle karşı karşıyayız.

Bu bakış açısıyla toplumsal gerçekliğe göz attığımızda, aşağıdaki hususların yeni örgütlenme ve mücadele biçimlerinde çok önemli olduğunu söyleyebiliriz.

Kapitalizm karşıtı güçlerin, özellikle sınıfsız toplum hedefindeki güçlerin içinde buldukları durağanlıktan kurtulabilmelerinin yol ve yöntemlerini arayıp bulmaları gerekiyor. Doğmatik bakışın bu yenilenmeyi gerçekleştiremeyeceği anlaşılmıştır. Toplumsal süreçleri biyolojik süreçler olarak algılayarak değişimi yakalamak, buna uygun örgütlenme ve mücadele biçimlerini gerçekleştirmek mümkün görünmemektedir. Gerçekliği kavramada Diyalektik materyalizmin indirgemeci yorumlarından arınmak zorundayız. Bu bilgi teorisini basit şablonlara indirgemeden, içerdiği zenginliği yeniden keşfetmekle karşı karşıyayız.

Üretim sürecinde teknolojik ve bilimsel gelişmeler klasik kapitalist süreçleri değiştirmiştir. Büyük ölçekli entegre üretim süreci, yerini uzmanlığa dayalı modüler üretim tekniklerine bırakmıştır. Binlerce işçinin çalıştığı fabrikalar yerini, küçük ve alanlarında uzman işyerlerine bırakmıştır. Yaygın ve kitlesel üretimin sona erdiğini veya sona ereceğini söylemiyoruz ancak bu yeni üretim teknikleri başat duruma gelmiştir. Emek yoğun entegre üretim, işgücünün ucuz ve yaygın olduğu Asya, Afrika kıtalarına sürülmüştür. Gelişkin Kapitalist ülkelerdeki bu değişim, bir süre sonra bu iki kıtada da egemen duruma gelecektir. Küçük ve orta boy işletmelerin etkinliği zaman geçtikçe artmaktadır.

Üretim tekniğindeki bu değişim, işgücünün organik bileşimi diyebileceğimiz beyin gücü-kol gücü bileşiminde de değişimlere yol açmıştır. Teknolojinin yoğun kullanımına paralel olarak bu teknolojiye hakim işgücüne duyulan ihtiyaç da artmıştır.

Eğitilmiş, teknolojik kapasitesi yüksek beyin gücüne dayalı işgücü, kol emeği karşısında daha yaygın olarak üretim sürecine girmiştir.

Buna bağlı olarak kol gücünden başka bir üretim kapasitesi olmayan işgücü üretim dışında kalmış; bunun temel sonucu olarak da, bu kesimler arasında işsizlik yoğunlaşmıştır. Yine bu değişimlere paralel, daha önce küçük burjuva sınıflar arasında tanımlanan bu eğitimli işgücü proleterleşmiştir.

Başlangıçta fabrikalarda örgütlü olan işçi sınıfı partilerinin ve sendikal mücadelenin zayıflamasına sebep olan bu değişim, son yıllarda yön değiştirmiş gibi görünse de, klasik propaganda, ajitasyon ve örgütlenme biçimlerinin ye-

tersiz kalmasının önüne geçecek yeni yol ve yöntemlerin bulunması gerekmektedir.

İkinci büyük değişim, barınma ve sosyal yaşam alanlarında gerçekleşmiştir. Kentsel rantlardaki yükselme, emekçi sınıfların gittikçe yoksullaşması ile birleşince emekçi sınıflar kentlerin dışına sürülmüştür. Mahalle ve sokaklarda yaşayan işçi sınıfı sitelere ve bloklara taşınarak bir nevi yalıtılmış yaşam koşullarına mahkum edilmişlerdir. Gelir durumlarına göre farklı standartlardaki konutlarda yaşamaya devam etseler de mücadele alanlarını finans kuruluşlarına, otellere, eğlence yerlerine terk etmiş olan işçi sınıfı, kitlesel dayanışma alanlarından uzaklaştırılmıştır.

Sitelerdeki sığlaşmış yaşam alanlarına hapsolmuş emekçi sınıflar için önemli olan dayanışma duygusu zayıflatılmıştır.

Yine bu yüzyıla damgasını vuran temel değişimlerinden biri, kadınların erkek egemen sisteme karşı sürdürdükleri mücadelenin, daha güçlü teorik ve eylemsel bir tarzda yeniden ortaya çıkmış olmasıdır. Kadınların erkekler karşısındaki eşitlik ve özgürlük mücadelesi, klasik sosyalist kalıplarla değerlendirilemeyecek kadar önem ka-

zanmıştır. Kadınların kurtuluşunu emekçi sınıfların kapitalizmden kurtuluşuna bağlayan anlayışın yetersiz ve daraltıcı olduğu anlaşılmıştır. Feminist hareket başlangıcında sistemin ufukları içinde eşitlik ve özgürlük mücadelesini cinsiyete karşı cinsiyet anlayışıyla verirken, günümüzde bu anlayış değişikliğe uğramıştır. Özellikle Sosyalist-Feminist kadınların akademik-bilimsel çalışmaları zihinleri açıcı, yol gösterici yeni kavram ve anlayışlar geliştirerek sosyalist mücadele ile

**Özellikle
Sosyalist-Feminist
kadınların
akademik-bilimsel
çalışmaları zihinleri açıcı,
yol gösterici yeni kavram
ve anlayışlar geliştirerek,
sosyalist mücadele ile
feminist mücadelenin
birlikte yürümesinin
imkanlarını sağlamıştır.
Cinsiyet mücadelesini
“Toplumsal cinsiyet”
kavramıyla yeni bir
düzleme oturtan
bu anlayış,
hem klasik kadın
mücadelesine bakış
kalıplarını kırmış,
hem de
sosyalist erkeklerin
önüne kadın özgürlüğü
mücadelesine yeni bir
anlayış geliştirebilme
olanaklarını açmıştır.**

feminist mücadelenin birlikte yürümesinin imkanlarını sağlamıştır.

Cinsiyet mücadelesini “Toplumsal cinsiyet” kavramıyla yeni bir düzleme oturtan bu anlayış hem klasik kadın mücadelesine bakış kalıplarını kırmış, hem de sosyalist erkeklerin önüne kadın özgürlüğü mücadelesine yeni bir anlayış geliştirebilme olanaklarını açmıştır.

Bu bağlamda yeni bir yaşam tarzı olarak yaygınlaşan yeni cinsel kimlikleri de antikapitalist mücadele içinde görmeli, sadece bu yanılla değil, sosyalist ilişkilerde de bu yeni yaşam tarzının yaşama olanaklarını sağlayacak teorik-pratik bir mücadele içinde olmalıyız. “İnsanlaşma” mücadelesi veren komünistlerin geleneksel homo-fobik tarzı bir daha geri gelmemek üzere terk etmelerinin önemi ortadadır.

Yeni yüzyılın toplumsal muhalif güçler açısından yeni bir aktörü de dünyanın tahribatını önlemeyi öncelikli mücadele alanı olarak gören yeni ekolojist harekettir. Geçen yüzyılın son çeyreğinde geleneksel sosyalist kesimlere muhalefet olarak gündeme oturan bu güçler klasik “yeşilci” tanımlamasına sığmayacak teorik ve pratik yönelimler içindedirler.

Doğanın tahribinin önlenmesini kapitalizmin tahrip edilmesinin önüne koymayan, ikisini

birlikte ve birbirinden ayrılmaz bir anlayışla mücadele eden sosyalist-ekolojist toplumsal güç gün geçtikçe güçlenmekte ve anti kapitalist temel güçlerden biri olmaktadır.

Görüleceği gibi anti kapitalist sosyalist mücadele, geçen yüzyıllardan farklı olarak tek eksenli bir mücadele olmaktan çıkmıştır.

Anti kapitalist sosyalist mücadele geçen yüzyıllardan farklı olarak tek eksenli bir mücadele olmaktan çıkmıştır. Geleneksel işçi sınıfının yanında yeni işçi sınıfı, kadın hareketi, cinsel kimlik ayrımcılığına karşı hareket, Ekolojist hareket, işsizler ve kent yoksulları hareketi, eksenleri değiştirmiş ve geliştirmiştir. Geleneksel sosyalist mücadele sınıfa karşı sınıf anlayışından, kapitalizme karşı tüm anti kapitalist güçlerin birliğine doğru giden yolları bulmak zorundadır.

Geleneksel işçi sınıfının yanında yeni işçi sınıfı, kadın hareketi, cinsel kimlik ayrımcılığına karşı hareket, Ekolojist hareket, işsizler ve kent yoksulları hareketi, eksenleri değiştirmiş ve geliştirmiştir. Geleneksel sosyalist mücadele, sınıfa karşı sınıf anlayışından kapitalizme karşı tüm anti kapitalist güçlerin birliğine doğru giden yolları bulmak zorundadır.

Bunu ancak yeniden bir teorik zenginleşmeyle başarabiliriz. Teorik yeniden zenginleşmenin örgütsel zenginleşmeyi ve mücadelede zenginleşmeyi beraberinde getirmesi çok mümkündür.

Yeni imkanları kendi düzeyini devam ettirmede ustalıklı kullanmış emperyalist-kapitalist sisteme, yeniden teorik ve pratik zenginleşmeyle cevap vermeden girdiğimiz durağıktan çıkmanın, muhalif güçleri sömürücü sisteme karşı

birlikte harekete geçirmenin zorluğunu son otuz yıldır hep birlikte yaşıyoruz.

Kaynakça:

Server Tanilli: Devlet ve Demokrasi

Joan W.Scott: Toplumsal Cinsiyet; faydalı bir tarihsel analiz kategorisi

Lenin: Ne yapmalı

Henri Lefebvre: Diyalektik Materyalizm

Perry Anderson: Tarihsel Materyalizmin izinde

27. Tecavüzcü, Kapitalizmin Kendisidir

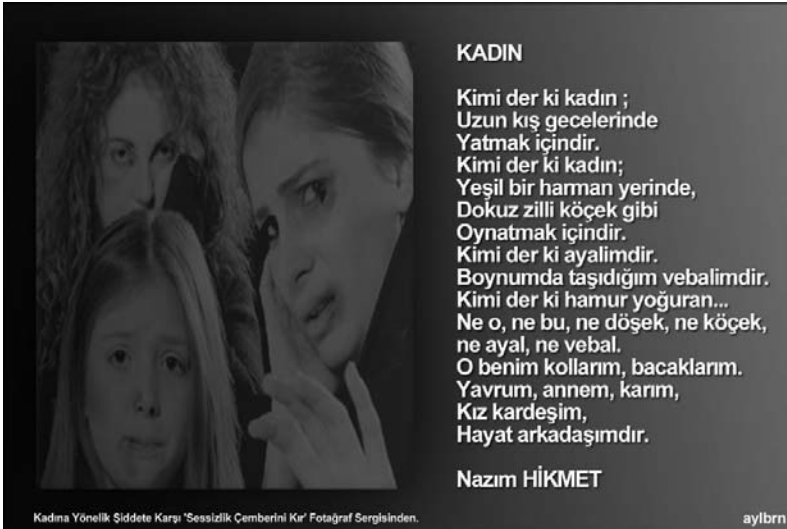
Ferda Kar

Geçtiğimiz günlerde gündeme düşen haber, N.Ç adında 13 yaşında bir kızın 26 kişi tarafından tecavüze uğraması sonucu yerel mahkemenin vermiş olduğu “N.Ç sanıklarla, kendi rızasıyla birlikte olmuştur” kararını Yargıtayın da onadığı şeklindeki haber çeşitli kesimlerin tepkisini çekmiştir. Bazıları, “Yetmez ama evetçiler” biliyor mu? N.Ç kararını veren 8 yargıç yeni HSYK’ca atandı” diyerek “yetmez ama evetçileri” suçladı. Kanunların yetersiz olduğunu savunan, Köşk, muhalefet ve iktidar yetkilileri, bu karara tepki olarak TCK’daki 15 yaş sınırınının 18’e yükseltilmesi, çocuk tacizcisi devlet görevlilerinin işten çıkarılması, çocuğa cinsel istismarda “rıza” bakılmaması, şikayet koşulunun aranmaması v.b. değişiklikler yapılmasını acil bir görev olarak önlerine koyuyorlar. Bir ayıplarını örtmeye çalışırken başka ayıpları ortaya çıkıyor. Feministler ve bazı kadın

kollektifleri, olaya cinsel kimlikleriyle bakarak bu ülkede sanki erkek çocukların tecavüze uğramadıklarını söylüyorlar. Adalet bakanı Sadullah Ergin alınan kararın 2002 yılında işlenen bir fiil olduğunu, 2005 yılından sonra yürürlüğe giren TC yasasında böyle bir kararın çıkmasının söz konusu olamayacağını söyleyerek AKP iktidarını bu durumdan sıyırmaya çalışıyor. Oysa Yargıtay 5.Ceza dairesinin başka bir tecavüz davasıyla ilgili vermiş olduğu benzer bir karar, yeni TCK uygulanarak verilmiş bir karardır. Bu örnekleri çoğaltmak mümkün. Konuyla ilgili söylenenlerin bir kısmı hedef saptırmak, bir kısmı ayıp örtme çabası, bir kısmı da dar bakışın ifadesidir.

Aslında istemeyerek de olsa Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Fatma Şahin, asıl meselenin ne olduğunu ortaya koymuştur.” İstedığınız kadar yasayı güçlendirin, dünyanın en iyi yasasını çıkartın, uygulayıcının nasıl baktığı, nasıl

karar verdiği önemli” diyerek, sorunun aslında bir yasa sorunu olmadığını, ortaya koyuyor. Sorun mahkeme kararlarında ortaya çıkan, yazılı kanunu ve hukuku hiçe sayan egemen ideoloji sorunudur. Bu ideoloji insanı yok sayar, insana değerli bir varlık değil bir araç olarak bakar, insanı kendi iktidarını var eden bir araç yerine koyarak kendi mevcudiyetini yeniden üretir. Kapitalist ideoloji hukuk ve yasalarla insanları değil, kendini korur.

KADIN

Kimi der ki kadın ;
Uzun kış gecelerinde
Yatmak içindir.
Kimi der ki kadın;
Yeşil bir harman yerinde,
Dokuz zilli köçek gibi
Oynatmak içindir.
Kimi der ki ayalımdır.
Boynumda taşıdığım vebalımdır.
Kimi der ki hamur yoğuran...
Ne o, ne bu, ne döşek, ne köçek,
ne ayal, ne vebal.
O benim kollarım, bacaklarım.
Yavrurum, annem, karım,
Kız kardeşim,
Hayat arkadaşımıdır.

Nazım HİKMET

Pozitivizm Eleştirilerine Giriş

2

T. Ozan

Batı dünyasında gerçekleşen sanayi devrimleri sonrasında kapitalist sistem, dünyayı enlemesine, derinlemesine değiştiren, insanlığın zihinsel dünyasını da olabildiğince alt üst etmişti. Tüm geçmiş ideoloji ve dinsel akımlar bir yana bırakılmış, bilimci-teknikçi anlayışlar nezdinde bir ideoloji bir tür mistik kavranışla yeni bir dini savunmaya başlamışlardı. Bu anlayışa göre dünyada herşey bilenebilir, sayılabilirdi. Hatta tüm dinsel ideolojilere savaş ilan eden bu anlayış yeni bir dinin motifleriyle bezenirken, geçmişe yönelik saldırıları bilimsel eleştiriden oldukça farklılaşmasına rağmen, bir tür ilerencilik, devrimcilik sayılmaya başlandı.

Pozitivist, ampirist görüşlerle Marksizm uzlaştırılmaya çalışıldı. Marksizmin bilimselliği, bilimlerle kurduğu ilişki ve kendisinin bir tarih bilimi olması, pozitivizmle karıştırılmak suretiyle ucube bir teori, Marksizm adına icad edilmek suretiyle yaygınlaşmaya başladı. Marksizmin bilimlerle kurduğu ilişki, onun kendine özgü nesnel yapısını veri kabul ederek bir yol arkadaşlığı kurar. Marksizm bilimlerle asla özdeşleşmez, tarih bilimi üzerinden bilimselliğini kurarken, felsefi planda da diyalektik materyalizm üzerinden doğayı ve yaşamı açıklamaya yönelir. Bu nedenle salt bir bilimcilikle, pozitivizmle özdeşleştirilemez.

Bilimlerin gelişimi, felsefeyi de tetikleyen yeni felsefi teorilerin üretilmesine olanak verir. Matematik nasıl ki Helenistik felsefenin bir ön koşulu olmuşsa, Galileo'nun fizik bilimine yaptığı katkılar da, Descartes'ı yeni ufuklara taşımıştır. Modernitenin kurucusu sayılan Kant'ın

felsefesinin Newton'un bilimde getirdiği yeni yaklaşımlar sonrası olması da, felsefenin bilimleri takibinin, nesnellüğün bilgisinin yeniden üretilmesi çerçevesinde olduğu görülmelidir. Felsefenin tartıştığı sorunlar dizisi de, bilimde bir tartışmayı tetiklemesi ve buradan bilimsel bulguların ideolojiden ayrıştırılması sürecinde katalizör işlevi görür. Diğer yandan bilimsel pratiğin

ampirizme ve pozitivizme düşmemesinin panzehiri felsefedir. Bilimlerin ampirizme düşmemesi için, gerekli bilimsel soyutlama, kavramsal sistematik felsefe ile oluşacak işbirliği içerisinde gerçekleşir. Bu kavramsal çerçeve Marksizm içinde geçerlidir. Marksizm ne tek başına felsefe, ne de tek başına bilim olarak ele alınabilir.

Ancak Sovyetler Birliği'nin çözümlü süreci, bizleri yeni bir tür pozitivizm ile karşı karşıya bıraktı.

Bu anlayışa göre Marksizmin teorik ispatı, teorinin kendi iç tutarlılığı çerçevesinde değil, deneysel ampirik süreçlerde yapılabilirdi. Sovyetler Birliği'nin çözülmesi süreci, bu nedenle Marksist teorinin iflasının ispatı olarak algılandı. Esas olarak Büyük Ekim devrimi, Marksist teorinin ispatından ziyade Marksist teorinin kitleselleşmesinin gücünü, Proleteryanın devrim sürecinde ve sonrası yaşamında ne tür bir değişiklikler zinciri yaratması gerektiği itibarıyla değerlidir. Bu nedenle

devrimler ve sınıf mücadeleleri, teorinin kendisi olsun olmasın, süregiden süreçlerdir. Teori sadece o süreçlerin soyutlanması, nesnellüğün bilgisinin yeniden üretilmesidir. Nesnellüğün bilgisinin üretilme sürecindeki yanlış bilinç, bizleri bazen salt bilime doğru sürükler ki bu Pozitivizm'dir. Bazan da salt felsefe olarak ortaya

Felsefenin tartıştığı sorunlar dizisi de, bilimde bir tartışmayı tetiklemesi ve buradan bilimsel bulguların ideolojiden ayrıştırılması sürecinde katalizör işlevi görür. Diğer yandan bilimsel pratiğin ampirizme ve pozitivizme düşmemesinin panzehiri felsefedir. Bilimlerin ampirizme düşmemesi için, gerekli bilimsel soyutlama, kavramsal sistematik felsefe ile oluşacak işbirliği içerisinde gerçekleşir. Bu kavramsal çerçeve Marksizm içinde geçerlidir. Marksizm ne tek başına felsefe, ne de tek başına bilim olarak ele alınabilir.

çıkarak; ki bu da Ahlaki İdealizm ya da Hümanizm olarak adlandırılır.

Bu anlamda salt bilimci olduğu iddia edilen pozitivizmle materyalizmin yollarını ayırabilmek için objektif, nesnel bir bilim anlayışına ve devrimci bir felsefeye sahip olmak gerekir.

Bilimsel teorilerin yapısına bakıldığında, bilimsel bilgiyi ister bireysel ister kolektif olsun, bir inanışlar bütünü olarak görmek yanlıştır. Diğer yandan ise, bilim insanlarının müdahalelerinin olmazsa olmazlığına rağmen bilimsel faaliyet sonucu ortaya çıkan ürün, her türlü öznel niyetten bağımsızdır. Bilimsel teoriler birbirleriyle karşılıklı etkileşim içerisinde belirli ilişkilere dayanırlar.

Bu teoremlerin belirli sonuçları vardır, tutarlı ya da tutarsızdır, uygun ya da değildir. Dolayısıyla bilimsel teoriler, gerçekliğin kendisi değildir. Bu nedenle hiç bir zaman eşitlenmezler. Gerçeklikle benzeşir olmaları, onları nesnellikle her zaman özdeş kılmaz. Marx'ın dediği gibi, "nesnellikle nesnelliğin bilgisi her zaman aynı şey değildir". Bu anlamda tarif edilen bilimsel faaliyet bu gün için uygun olarak kabul edilse dahi, gelecekte ortaya çıkacak bulgular eşliğinde yeniden sorgulanır olabilirler. Nitekim Engels'in "Doğanın Diyalektiği"nde, o dönemin bilimsel bulguları çerçevesindeki değerlendirmelerinin bir kısmının bu gün terk edilmiş bilimsel bulgular olmasının yanı sıra, yine aynı kitaba ilişkin olarak o dönemin bilimsel bulgularının çok ötesine geçen önermeleri de örnek verilebilir. Engels'in Doğanın Diyalektiği'nde anlattığı, elektronların hareketinin hem temel parçacık yapısı, hem de bulutsu yapısının tespiti, o dönem içerisinde reddedilen, hatta dalga geçilen bir önerme olarak görülürken, bu gün bu önermenin geçerliliği, Engels'in bilim cephesine yaptığı önemli katkılardandır. Bilimsel teoremlerin zamanla değişime uğrayarak yeni teoremlerin eskisinin yerini alması, Engels'in eserinin değerini kesinlikle azaltmaz. Çünkü o dönemin bilimsel bilgisinin çerçevesinde bazı noktalarda Engels, toplumsal bilincin çok ötesine geçerek daha ileriye temsil ederken, bazı noktalarda o dönemin bilgisini yansıtıyor oluşu bir eleştiri konusu yapılamaz.

Belirli bir alanda kabul edilmiş bilgiler birikimi vardır. Bilim insanı, bu alanda bir soruna bu bilgilerden oluşan kavramlarla baktıkça sorunu çözemez. Ancak kendisini içinde bulunduğu bu kavramlar dizisinden sı-

yırıp daha değişik açılardan bakabilirse sorunu çözebilir. Ya da, o sorunlarla bilim insanı uğraşırken bir diğer bilim insanı başka bir bakış açısı ile yola çıkıp sorunu çözebilir. Bu anlamda bilimsel faaliyet bilim insanının öznel faaliyeti ile açıklanamaz. Bilimsel faaliyet nesnel bir süreçtir. Ayrıca sürekli bir mücadeleler süreci ve kopmalarla ilerler. Bu çerçevede bilimsel bir disiplinin temelini meydana getiren teorik sorunsalında meydana gelen farklılaşmayı anlatır. Bunu daha açık anlatırsak farklılaşma sadece biçim üzerinde oluşmuş değildir, yapının köklerinde yer alan, onun geçerliliğini yitirmesine neden olacak yeni formülasyonu anlatır. Artık eski formasyon üzerinden gerçekleri açıklama imkanı kalmamıştır. Yeni formülasyonun da, eski teori ile benzeştiği noktalar olabileceğince azalmış ve anlamsızlaşmıştır.

Belirli bir alanda kabul edilmiş bilgiler birikimi vardır. Bilim insanı, bu alanda bir soruna bu bilgilerden oluşan kavramlarla baktıkça sorunu çözemez. Ancak kendisini içinde bulunduğu bu kavramlar dizisinden sıyrıp daha değişik açılardan bakabilirse sorunu çözebilir. Ya da, o sorunlarla bilim insanı uğraşırken bir diğer bilim insanı başka bir bakış açısı ile yola çıkıp sorunu çözebilir. Bu anlamda bilimsel faaliyet bilim insanının öznel faaliyeti ile açıklanamaz. Bilimsel faaliyet nesnel bir süreçtir.

"Felsefe tarihi dediğimiz bu tarihin kendine özgü yanı, çok uzun ve şiddetli bir mücadele sonucunda eskisini altden ve egemenliği altına alan yeni bir felsefenin, eskisini tamamen yok etmemesi ve yenilenin altta, çoğu zaman aşağı rollerden birinde yaşamını sürdürmesi ve bazen de konjonktür gereği sahnenin önüne çağrılmasıdır. Bunun böyle olmasının nedeni ise felsefe tarihinin, bilim tarihinden bambaşka biçimde iş görmesidir. Bilim tarihinde bir çifte süreç görülür hep: hataların ayıklanması (tamamen ortadan kalkmaları) süreci ve kurulmuş olan kuramlar içine yerleştirilmesi süreci. Kısacası bir çifte "diyalektik": hataların tümüyle ayıklanması ve dönüşüme uğramakla birlikte halen geçerli eski sonuçların yeni elde edilmiş bilgilerin kuramsal sistemi ile bütünleştirilmesi... (Althusser)

Althusser'in yaklaşımı güncelliğini korurken, bu alanda Engels'in yaklaşımı tarihselliği de içerisinde barındırması itibarıyla mükemmele yakındır.

Kimya biliminde Lavoiser ile Marx arasındaki paralelliği ve bilimsel kopmanın nerelerde oluştuğunu Engels, kapitalin ikinci cildine yazdığı önsözde ortaya koyar. Engels ilk olarak Felsefenin Sefaleti'nde artık değer teorisinin 1847'de açıklandığını söyler. Tarihsel planda ise, yine Rodbertus'un artık- değer kendisinin bulunduğu iddiasını yanıtlarken artık- değer kavramının daha öncelerden klasik ekonominin zamanından bu yana elle tutulur olarak bulunduğunu anlatır. Oksijen elementinin bulunuşundan bahsederken, Lavoiser'in kendisinden önceki bilim insanlarının farkında olma-

dan buldukları şeyi doğru olarak tanımlama şansını yaladığını belirtir. Lavoiser, önceden "filojisten" olarak bilinen kavramın yerine oksijen elementini koyar. Ancak bu basit bir yer değiştirme değildir. Lavosier bütün filojistik kimyayı ilk önce inceledi. Bu yeni hava çeşidinin yeni bir kimyasal öge olduğunu; yanmanın, yanan cisimden esrarengiz filojistenin ayrılmasından değil, yeni ögenin yanan cisimle birleşmesi olduğu sonucuna vardı. Böylece kimya baş üstü duran bir konumdan, ayakları yere basar bir konuma oturtulmuş oldu. Önceki bilim insanları ne ürettiklerini bilmeden ürettikleri için oksijen elementinin keşfi Lavosier'e aittir. Aynı durum Marx'ın artık- değeri bulma sürecinde de ortaya çıkar. Klasik ekonomi politikçilerin çözüm sandıkları şeyi Marx sorun olarak ele aldı ve yeni bir tartışma süreci başlattı. Bu nedenle de bu onur Marx'a aittir. Diyalektik Materyalizmin kurulma sürecinde aynı problematik çerçevesinde Hegel'le sürdürülen tartışma da, benzer süreçleri içerir. Marx'a göre Hegel'in teorisi hiçbir yerden gelip hiçbir yere gitmeyen bir fasit daireyken, Diyalektik ve Tarihsel Materyalizm helezonik bir süreç olarak tarif edilir. Bundan dolayıdır ki Markistler, mekanik maddecilikten ziyade bilimsel maddeciliğin sözcüleridir.

Markistler toplumun bütün süreçlerine de yukarıdaki çerçevede anlatılan bakış açısıyla yaklaşırlar. Toplumda varolan bütün kurumların, bireylerin ya da grupların onları kavrayışından bağımsız olarak çeşitli amaç ve çıkarlara hizmet ettiğini söylerler. Toplumsal yapıdaki değişimler, birey ve grupların niyetlerinden bağımsızdır. Değişim denen süreç, toplumun yapı ve işleyişinden kaynaklanan çelişkilerden, karşıtlıkların mücadelesinde ortaya çıkar. Bu anlamda materyalistler toplumsal mücadeleler süreçlerinin, bilimsel teoriler gibi onlar üzerine çalışan bilim insanlarının iradesinden bağımsız olarak somutlandığını iyi bilirler.

Örneğin, modern kapitalist sistemde ekolojik yapının git gide bozunuma uğraması, çevre felaketlerinin olağanlaşması, sistemin yapısına içseldir. BP'nin Meksika körfezinde yaratmış olduğu kirlilik, onun öznel niyetlerinden bağımsız olarak ortaya çıkmıştır. Kapitalist sistemin yapısı, kâr sağlamak için atılan adımlara uygun olduğu ölçüde, kapitalistlerin kârlarını realize etme için çabalamaları sistemin yapısına içkindir. Bu alanda risk alıp denizden petrol çıkaranlar, bunu tercih etmeyenlere oranla daha fazla kâr ederek diğerlerinin aleyhine zen-

ginleştikleri ölçüde, ekolojik yapının bozunuma uğraması, kirlenmesi engellenebilir bir süreç olmaktan çıkacaktır. BP'ye verilen devasa para cezaları bu şirketi denizlerden petrol çıkartmaktan vazgeçirmemiştir.

Kapitalizmdeki hukuk sisteminin ve polis gücünün ana fonksiyonu, parçası oldukları sistemin bekaasını ve sistemin dengesini sağlamaya yöneliktir. Toplumun üyelerinin çoğunluğu böyle düşünmese de, sistemin yarattığı eşitsizlikleri mas etmek bu kurumların temel görevidir. "İnsanların varoluşlarını belirleyen bilinçleri değil, bilinçlerini belirleyen toplumsal varlıklarıdır" (EPEK. Ekonomi Politikin Eleştirisine Katkı, Marx'ın önsözü.) Bundan dolayıdır ki, hammaddelerin, makina ve insan faktörü kullanılarak son ürünlere dönüştürülmesi maddi teknolojik bir pratiktir. Örnekleme devam ettirsek, yeni sosyal ilişkileri oluşturan süreçler politik pratiği, eğitim sistemi, din vb. süreçlerde ideolojik pratiği anlatır. Yine aynı şekilde yeni kavramsal üretme süreçleri de, bilimsel pratik olarak adlandırılabilir.

Kapitalist yapıda ortaya çıkan kârlılık ya da herhangi bir durum nedeniyle bilimsel alana yönelik müdahaleler, bilimsel pratik sayılmazlar; bunlar teknolojik pratiklerdir. Ekonomik yapının talepleri üzerinden herhangi bir bilimsel bilginin uyarlanması teknolojik pratiktir. Ancak yaygın olarak bu faaliyet genelde bilimsel üretimle karıştırılır, hatta kapitalistler tarafından da sadece bu tür pratikle yetinilmesi savunulur. Ancak bilimin son ürünleriyle ilgilenen bu bakış açısı bilim alanında pozitivizmdir. Aslında kapitalist sistem tüm toplumsal yapılarda olduğu gibi, bilim alanında da bilimin sömürülmesi üzerine kendisini kurmuştur.

Yukarıda sunulan çerçevede duruma yeniden bakıldığında, Marx'ın yapıları ampirizmle test edilemez. Marx, teorik yapısını oluştururken deneyselliği esas bir manivela olarak görmez. Onun teorik formülasyonları anti-ampirist olmasına rağmen anti-ampirik değildir. Böyle bir ayrımla bu yapıya bakıldığında, kapalı bir düşünce sistemi olarak değil, ucu açık tarihsel olarak gelişmiş ve pratik olarak yönlendirilmiş bir devrimci bir gelenek olma fırsatını her zaman içerisinde taşır.

Sovyetler Birliği'nin yaşadığı süreçler kendi iç dinamikleri ve tutarlılıkları ile sorgulanabilir. Ancak bu sürecin teori ile arasındaki açının gitgide açılmasının dinamikleri incelenmeden, doğrudan teorinin iflası türü açıklamalar pozitivist yaklaşımlardır. Teorinin politika alanına tahvil edilmesinde yaşanan sıkıntılar ile teorinin kendisinin aynı şey olmadığını anlaşılmalıdır.

Toplumsal yapıdaki değişimler, birey ve grupların niyetlerinden bağımsızdır. Değişim denen süreç, toplumun yapı ve işleyişinden kaynaklanan çelişkilerden, karşıtlıkların mücadelesinde ortaya çıkar. Bu anlamda materyalistler toplumsal mücadeleler süreçlerinin, bilimsel teoriler gibi onlar üzerine çalışan bilim insanlarının iradesinden bağımsız olarak somutlandığını iyi bilirler.

Aleviler, Savaş Hükümeti AKP'nin Oyununa Gelmeyecektir

ALİ GÖK

Burjuva devletlerin tarihi, işçi sınıfına emekçilere ve halklara karşı işlenen suçların ve katliamların tarihidir. Devletlerin resmi tarihleri, bu kanlı sayfaları “temizlemenin” araçlarıdır. Ama artık bu kanlı sayfaları “temizlemek” eskisi gibi kolay olmuyor. İşçi sınıfı ve halklar bilinçlenip örgütlendikçe resmi tarihlerin örttüğü suçlar, “söyleyene değil, söyletene bak” misali bir bir su yüzüne çıkıyor. Mengene sıkıştıkça itiraflar da ortalığa dökülüp saçılıyor.

Dünya kriziyle birlikte Türkiye burjuvazisi de hızla ağırlaşan bir kriz ortamına sürüklenmektedir. Ayrıca ABD'nin hegemon bir güç olarak eski gücünü yitirmeye başlaması, kaotik durumların belirginleşmesi, emperyalist savaş olasılığını artırıyor. Emperyalist kamplaşmayla birlikte savaş hazırlıkları da sürüyor.

Avrupa'da ki bunalım, Yunanistan ve benzer durumdaki diğer ülkelerde ayağa kalkışlar, krizin giderek derinleşmesi, buna bağlı olarak ABD'nin kriz sarmalından bir türlü çıkamayıp, Wall Stret eylemlerinin süreklilik kazanması ve yine buna ilaveten “Yüzde 99 büyüktür, yüzde 1'den!” sloganında temellenen eylemlerin anti-kapitalist bir karaktere bürünmesi, sınıf mücadelesi süreçlerinin keskinleşeceğinin işaretleridir. Bu durum; devrimin güncelliğini, devrimci hazırlık sorununu, yığınların, ezilenlerin, sömürülenlerin, işçi sınıfının önüne, bir zorunluluk olarak koyuyor. Aynı şekilde “devrim için devrimci komünist parti” sorununu, dünya işçi sınıfının önünde ertelenemez bir görev olarak duruyor.

Tunus'ta Azizinin kendisini yakması ile başlayan, Mısır'da ayaklanmalarıyla devam eden, emperyalist burjuvazinin “arap baharı” adı altında halkaları kandırmaya çalıştığı sürecin, Libya'dan başlayarak emperyalist bir talana dönüştüğünü net bir şekilde gördük.

Türkiye burjuvazisi “dimyata prince giderken eldeki bulgurdan olmamak” için dikkatli bir yol izledi. İlk başlarda emperyalist talana karşı demogojik bir tutum almış gibi görünerek Libya pazarından alacağı taşeron payı artırmaya çalışarak talanın aktif bir üyesi

oldu. Böylece ABD'nin başını çektiği İngiliz, Fransız, İtalyan ve Alman emperyalist bloğunda yer aldı. “Fırdöndü” oyunun da olduğu gibi ‘bir al bir ver’ yerine, ‘fırdöndü’nün tüm yüzlerine Libya yazıldı ve emperyalist haydutluk Libya’yı yeniden yağmaladı.

Önümüzdeki dönemde emperyalist talanın Suriye ve İran'a yönelmesi koşulları, daha da ağırlaştırıcı bir süreç olarak karşımıza çıkacaktır. Çin ve Rusya'nın, İran ve Suriye lehine sürece müdahaleleri, Arap coğrafyasında emperyalist bir paylaşım savaşına yönelik işaretlerini vermektedir.

Rusya ve Çin'in BM'de yaptırımlara karşı tutum almaları, Rusya'nın iki savaş gemisini Suriye'ye göndermesi, Libya'daki pasif tutumlarını değiştireceklerinin işaretleri olarak algılanabilir. Ayrıca Arap Birliği'nde Suriye ve İran'a yönelik yaptırımlar konusunda ortaklaşma sağlanamadı. Irak, Cezayir, Bahreyn, Lübnan, bu iki ülkeye yönelik yaptırım kararlarına uymayacaklarını açıkladılar. Diğer yandan Türkiye burjuvazisi de kendisinin doğrudan yer alacağı talan bloku içerisinde yerini netleştirmiş oldu. Fırdöndüyü çevirdiler, bu sefer için “hepsini al” gelmeyebilir. Türkiye burjuvazisi, “hepsini koy”la da karşı karşıya kalabileceği bir sürecin içerisinde.

Ayrıca Kürt Özgürlük Hareketi'nin Kürt halkının özgürlük taleplerini “demokratik özerklik” kavramı altında topladığı haklı mücadelesi bastırılmadı. Son süreçte yürütülen tüm (KCK operasyonları da dahil) operasyonlarda binlerce devrimci tutuklanmasına rağmen, burjuvazi istediği sonucu alamadı.

Diğer yandan -işçi sınıfının örgütlü kesimleri başta olmak üzere- toplumsal muhalefetin artan etkisi, dinsel ve etnik kesimlerdeki hareketlenme ve bütün bunlara derinleşen krizin muhtemel etkileri de eklendiğinde, burjuvazinin hareket alanının giderek daralacağını kestirmek hiç de zor değildir.

Bu gün, toplumsal muhalefeti bir araya getirecek yol ve yöntem arayışları hız kazanmıştır. Kongre hareketiyle bu kesimlere ulaşmanın imkânları zorlanmaktadır. Hal böyle olunca gerici burjuva savaş

hükümeti, ciddi direniş ve mücadele imkânlarına sahip, sürekli genişleyip büyüyen devrimci dinamiklere rağmen, Ortadoğu’da bir savaş sürecine yöneldiğinde, kendisinin pek de hesaba katmadığının az çok belli olduğu, hiç olmadık durumlara karşılaşılabılır.

Yüzlerce yıldır tüm baskılara karşı direnmeyi bilmiş, katliamlara uğramasına rağmen direniş ruhunu hiç terketmemiş olan, son dönemde yine son derece haklı istemleriyle de burjuvazinin ezberini bozan bir yerde duran Alevi kesiminin gittikçe artan huzursuzluğu ve toplumsal muhalefet güçlerine doğru yakınlaşması, devletin uykularını kaçırarak bir durum olmaya devam etmektedir. AKP hükümeti, Alevileri düzene entegre etmek için çok çaba sarfetti. Ancak kendi ideolojik kökleri ile de hesaplaşma cesaretini gösteremediği için Alevi kesim arasında ciddi inandırıcılığı olmadı.

Alevilerin temel hakları ve istemleri konusunda dahi (zorunlu din dersleri, Cemevlerinin ibadethane sayılması) cesaretle adımlar atmaktan imtina eden AKP hükümeti, T.C. Devleti’nin en büyük sırlarından olan, okul kitaplarına sokulmayan, devletin resmî ideolojisinin bir giz perdesi gibi üzerini örttüğü Dersim katliamını, devletin bu güne kadarki resmi söyleminin dışına çıkarak kabul etti ve Alevilerden özür diledi.

AKP hükümeti, son yıllarda adına “Alevi Açılımı” diyerek başlattığı süreçten, resmi ideolojinin sınırlarını aşmaya yönelemediği için çark etmek durumunda kalmıştı. Bu güne değin sıradan demokratik hak olarak sayılması gereken sınırlı demokratik talepleri dahi yanıtız bırakması, bu alanda resmi ideolojiyle uyum içerisinde davranması AKP’nin, resmi ideolojinin tamalayıcı bir unsuru olmaktan ötede bir duruşu olmadığını tescillemişti.

Başbakan’ın, “Dersim Katliamı”nı kabul ederek özür dilemesinin arka planında, Alevi kesimine yönelik yeni istismarlar niyet ve planlarının olup olmadığı konusunda ciddi rahatsızlıklar söz konusudur.

Türkiye Burjuvazisi, Libya’ya yönelik emperyalist işgal sürecinde askerî planda doğrudan yer almadı; emperyalist haydutlar kendisinden ne istedilerse onu verdi ve talana lojistik destekle katıldı. Ancak dış basında konuşulanlara göre Türkiye, İran ve Suriye’ye yönelik bir işgal girişiminin başrolünde olacağına yönelik iddalar daha yüksek sesle ifade edilmeye başlanmıştır. Emperyalist blok, Suriye ve İran’a yönelik askerî bir işgal sürecinde Türkiye’yi yanına almadan başarılı olmayacağını bilmektedir.

Ayrıca İran ve Suriye’de -aralarında nüanslar da olsa- Alevi-Şii eğilimler iktidardadır. Diğer yandan Ortadoğunun kontrolü sürecinde Suriye ve İran’ın ideolojik planda, Lübnan Hizbullahı üzerinden önemli işlevleri olduğu hatırlanacak olursa Türkiye’de ki Alevi kesiminin -Arap Alevileri de dahil olmak üzere- önemli ölçüde rahatsız olacakları açıktır.

Gerici, emperyalist emelli, ılımlı islam soslu, sömürücü, işgalci, ilhakçı burjuvazinin temsilcisi savaş hükümeti AKP ve liderinin tam da bu sürecin ortasında, Dersim katliamını, Kürt-Alevi kesimini etkilemek amacıyla gündeme getirmesi tesadüf sayılamaz. Dersim halkından “özür” dilenmesini, “devletin katliamlarını kabul ettiği” çerçevesinde değerlendirmek, son derece sığ bir yaklaşımdır. AKP’nin Dersim katliamını kınaması, bir “günah çıkarma”dan çok, yeni bir katliam hazırlığıdır. CHP tarafından gündeme getirilen ve AKP ile CHP aralarında bir “it dalaşına” dönüştürülen “özür” kampanyasının altındaki gerçek; Dersimi, Kürt Özgürlük mücadelesinden kopartmaktır. Devlet bugüne kadar bu taktiği, Dersimli Alevilerin Kürt olmadığı, Zazaların Kürt olmadığı gibi argümanlarla hep denedi. Bu taktik bugüne kadar Kürt halkı tarafından boşa çıkarıldı; bundan sonra da boşa çıkarılacaktır.

Ayrıca Suriye ve İran’a karşı yürütülen emperyalist savaş hazırlığında Türkiye’nin önemli bir rol üstleneceği biliniyor. Alevilere ve Şiiilere karşı bir katliama dönüşeceği açık olan bu savaşın Türkiye’deki Alevileri etkilememesi mümkün değildir. Devletin özür dilemesinin bir nedeni de budur.

Kürt Aleviler, tarihleri boyunca bu tip oyunlara defalarca maruz kaldılar. Halkları birbirine kırdırmayı amaçlayan ve ayrıca sahte alevi dostu görünerek Alevileri ve bu ülke halklarını savaşın suç ortağı yapmaya yönelmiş Kürt, Alevi ve emekçi düşmanı burjuvazinin temsilcisi bu hükümet avcunu yalayacaktır.

Dünya krizinin giderek derinleştiği bir ortamda Türkiye burjuvazisi elini çabuk tutmak zorunda olduğunun farkındadır. Tekel eylemi burjuvaziye, birleştirici gücün işçi sınıfı olduğunu göstermiştir. Tekel eylemi, işçi sınıfının devrimci mücadelesi ile özgürlük ve hak mücadelesi veren güçlerin haklı istemleri etrafında birliğin nasıl kurulacağı ve yürüyeceğinin pratik göstergesi oldu. Devrimin embriyonu olan Tekel eylemi; Türk, Kürt, Suni, Alevi, türbanlı, laik... işçilerin ve halkların mücadele içinde kardeşleşmesidir. Tekel eylemi burjuvazinin gerici, şoven propagandalarının yerle bir olduğu bir eylem olarak tarihe geçmiştir.

Fırdöndü dönmeye devam ediyor; savaş çıgırtkanı AKP hükümetine karşı Kürtlerin, Alevilerin, Komünistlerin, İşçi sınıfının örgütlü kesimlerinin temel şiarı; “Emperyalist savaşa hayır!” demek olmalıdır.

Suriye’ye, İran’a ve tüm mazlum halklara yönelik saldırılara, emperyalist savaflara hayır deme günü gelmiştir. Burjuvazi emperyalist bir savaşa yöneldiğinde, işçiler ve halklar her yerde bu savaşı sermaye egemenliğine son vermenin ve sosyalizmi kurmanın bir aracına dönüştürmek durumundadır. Barışın ve kardeşliğin koşulu budur. Komünistler bu gün böyle bir tarihsel rolün gereklerini yerine getirmek görevi ile karşı karşıyadır.

Kadınım. Kimse Her Gün Öldüğümü Anlamadı !

Nare Yıldırım

Siyasal süreçler her alanda kurulu düzenleri zorluyor ve kapitalizmin ürettiği tüm yakıcı toplumsal sorunlar, tek tek gündemin aktörü haline geliyor. Bugün hızla artan kadın cinayetleri, toplumsal bir nevrozizmin boyutlarını gözler önüne sererken, kapitalizmin şiddeti en yakınındakine yöneltmeye varan boyutlarını da sergilemektedir.

Türkiye’de kadınlara yönelik cinayet oranı son istatistiklere göre 2002 ile 2009 yılları arasında yüzde 1400 artış gösterdi. 2002 yılında öldürülen kadın sayısı 66 iken bu rakam 2009’ın ilk yedi ayında bu sayı 953’e çıktı. Resmi kayıtlara göre, 2003’te 83, 2004’te 128, 2005’te 317, 2006’da 663, 2007’de 1011, 2008’de ise 806 kadın cinayeti işlendi. (1)

Türkiye’de son 7 yılda, yüzde 1400 artan kadın cinayetleri ve boşanma taleplerinin yüzde 85’ini şiddetin oluşturduğu bu dudak uçuklatan istatistiklere baktığımızda bile durumun vehemeti ürkütücüdür.

Erkek egemen toplumsal yapıyı, mülkiyetin devamının koşulu olarak tüm tarihsel geçmişten bugüne taşıyan kapitalizmin, kadının eviçi ve ekonomik alandaki süregelen çifte sömürsünü şiddet ve cinayetlerle birleştirerek ağırlaştırıyor.

Üstelik bu cinayetleri en yakınındaki koca, baba, abi, kardeş, akraba ya da sevgili üstleniyor. Erkeği, kadının karşısına can almak üzere konumlayan koşullar bireysel görünen sebeplerin üstünde, tamamen siyasal ve sınıfsal zeminden güçleniyor.

Siyasaldır diyoruz çünkü;

Kadın ezilmişliğinin kökeni, köleci toplumdan, kapitalist topluma katmerleşen bir seyir izlemiştir. Morgan’dan, Bachofen’in “Analık Hukuku” dan başlayarak bugün çözülmeye yüz tutan çekirdek aileye kadar ki örüntüde kadının zaptı rapt altına alınması, aynı zamanda mülkiyet ilişkilerinin şekillenmesi ile eş zamanlıdır. Kadının üzerindeki erkek egemenliğinin olağanlaşması, ailenin kapalı kapılar ardına alınarak, baskı ve şiddetin gizlenerek sürdürülmesi, kapitalizmin devamlılığının da zorunlu koşullarından biridir.

Erkek lehine işleyen düzen, aslında mirasın güvenceye alınmasının sağlanmasının unsuru olarak soyun devamı ve mülkiyetin korunmasının gerekliliğinden kaynaklanır. Erkeğin özgürlüğü köle sahibinin özgürlüğüne benzer. Köle sahibi nasıl ki köleleri olmadan bir hiçse, kapitalist sistemde de erkeğin egemenliği özgür ol-

mayan bir egemenliktir. Kadın için özgürlük nasıl yaşamsal talep ise, kadının özgürlüğü erkeği de özgürleştirecek bir sürecin başlangıcıdır.

Bu nedenle kadının karşı karşıya bırakıldığı yaşamsızlık, kat be kat zorlayıcıdır burjuva düzen içinde.

Sınıfsaldır diyoruz çünkü;

“Burjuvazi, pek çok şeyde olduğu gibi, eline geçirdiğini özüne dokunmadan sermayenin gereksinimleri doğrultusunda yeniden biçimlendirmekte, kendi dünyasına uydurmakta pek becerikliydi. Kadın sorununda da öyle yaptı. Miras aldığı erkek egemenliğinin özüne dokunmadan, onu kendi egemenliğinin bir aracına dönüştürdü; sermayenin hizmetine koştı.”

Kapitalist üretim ilişkileri, toplumsal yaşamı şekillendiren üst yapısal kurumlar, sistemin yeniden üretiminin güvencesidir. Sömürüye ve bunun egemenliğine dayalı geçinme biçimleri, erkeğin ve kadının rolünü de belirler. Proleterya ve emekçilerin bu düzen içerisindeki rolleri değişmez bir şekilde, eşitsizliği yeniden üretir. Kapitalist düzenin değiştirilemez konumu, emek sömürsünü, kadının ezilmişliğini, kadına yönelik şiddetli süreklileştirir. Yani sömürü, her türlü eşitsizlik ve kadına yönelik şiddet kapitalist sistemin yapısına içkindir. Proleter kadınlarla burjuva kadınlar arasında, bu ezilmişlik ve sömürde nicel farklılıklar vardır.

Ezilmişliğin, sömürünün ve şiddetin, bu karşıt iki sınıfın kadınları arasındaki açı farkı yaşam biçimi ve olanaklar çerçevesinde bakıldığında oldukça geniştir. Üretken emek veya ucuz ve yedek işgücü olarak sömürülen proleter kadındır. Ev içi kölelik yine proleter kadının kaderidir. İşverenin kölesi olan erkek, evde proleter kadının patronudur. Şiddet, cinayet istatistikleri, proleter kadını işaret eder. Namus, töre, boşanma isteği proleter kadına ölüm getirir, hem de kendi sınıfının erkeğidir faili ve meçhulu...

Geçmişte kadına yönelik şiddet ve ölümler, namus ve töre cinayetleriyle adlandırılıyordu. Egemen kültürün, proleter sınıf içinde pompalandığı alt kültür normları, tek yönlü olarak kadına yöneliyor. Namus için kadın katledilebiliyordu.

Kadın, kölesi olduğu erkeğe boyun eğmek, eğmediğinde ise şiddet görmeye yüzleşiyordu. 10 yaşında çocuk sayılan gencecik bir kadını, para karşılığı satmak, bunu evlilik olarak tanımlamak, sevgisizliği çoğaltmak, katline ferman vermektir. Kadının doğasına yönelmiş kör şiddeti olabildiğince içselleştirmektir.

Dün “töre ve namus” cinayetleri olarak başlık bulan şiddet, artık “kadın cinayetleri” olarak tanımlanıyor. Çünkü artık kadın direniyor ve hayır diyor. Bunun elbette ekonomik, siyasal ve toplumsal karşılıkları vardır.

Emek süreçlerinde, kadın istihdamı her geçen gün artmakla beraber kayıtdışı sektörlerde de kadın, sömürü sisteminin nesnesidir. Her koşulda kadının istismarı, sistem tarafından korusa da kadının, dört duvar arasına gizlenen, gömülen çaresizlik duygusu azalmaktadır. Kadının iş yaşamında ki varlığının gittikçe görünür hale gelmesi ile ortaya çıkan katlanılabilir görece ekonomik koşullar, kadının erkeğe olan bağımlılık ilişkisini sorgulatmaya yönelmekte, en azından erkek egemenliğine yönelik bir kalkışmayı mümkün kılmaktadır.

Yine uzun yılların uğraşı ve kadın hareketlerinin sözünün gündemleşmesi, kapitalist sistem işleyişi içinde bahsi geçebilecek, yaşamsal ilişkilerin hukuksal tariflerinde bir takım kazanımları getirmesi, pozitif ayrımcılık yönünde etkili olmuştur.

Gittikçe artan kadın cinayetlerinin tetikçisi olan erkeklerin, çözümsüzlüğünün karşısına kadını konumlaması da cinayetlerin kendisi kadar vahimdir.

Çünkü erkek;

Ataerki düzenin inşasından, kapitalizmin bu gününe değin, baştan sona “gücü” temsil ettiğine inandırılmıştır. Dışarıdaki geçim için üstlendiği rol ve bu yanlış bilinç, ev içinde sahipliğe, bu sahiplikte, kadına ve çocuğa tahakkümün kaynağına dönüşmüştür.

Tüm sömürünü sisteminin bekası, kadın üzerinde uygulanan şiddette korunuyor. Üstelik bu şiddet, sokakta, işyerinde, evde kol geziyor. Kapitalizmin insanın doğasına aykırı konumlanışı

ile, sömürünün nesnesi olan erkek, üzerindeki baskıyı, bir diğer nesnesi olan kadına yönelik şiddet ve cinayetlerle yansıtırken, ezilmişliğin çifte sömürsü altında kalan kadının en ufak yaşam hakkı talebi, erkeği de ilgilendiren, bir özgürlük talebi olarak değerlendirilmek yerine, sistemin ve erkek egemenliğinin bekası için, kocası, kardeşi abisi, kardeşi, sevgilisi, v.b tarafından cezalandırılmaktadır.

Bu insanlık dışı saldırı, kapitalist sistemin dayattığı davranış modellerinin, erkekte prototipleşmesidir. Erkek üzerindeki bu ağır baskı, kadına yaşam hakkını nasıl dar edebilir düşünün ?

Her gün beş kadının cinayete kurban gittiğini doğrulayan istatistiklere bakıldığında, devletin gittikçe kabaran bu cinayetlerdeki aczi gözden kaçacak gibi değildir. Kendini aklayacak hiçbir önerme oluşturamamaktadır resmi ağızlarca. Ama aynı resmi ağızlardan duyduklarımız da bir o kadar pervasız ve küstahçadır.

Nasıl mı ?

Bir ülkenin Başbakanı ve Kadın ve Aileden Sorumlu Bakanı çıkıp da şunu dillendirebiliyor. “Bu cinayetler münferit olaylardır.”

Bu cinayetler münferit olmaktan çıkmıştır. Artık tamamen sistematik hale gelmiş ve düzen içi medyanın magazin el yaklaşımları bu cinayetleri olağanlaştırmaktadır. Gerçeklikten çok, yaşamdan olağan bir kesitmiş gibi algı yaratıyor. Kadın cinayetlerinin engellenmesi adına asgari sorumluluklar bile rahatlıkla öteleniyor.

Devlet, defalarca şiddet gören, koruma talebinde bulunan Ayşe Paşalı’yı korunmamıştır.

26 kişilik devlet erkanı ve eşraf, tarafından, 13 yaşında tecavüze uğrayan N.Ç hem bir çocuk olarak korunamamış hem de bugün genç bir kadın olarak, davanın utanç veren sonucu ile karşı karşıya bırakılmıştır... Evet 27. tecavüzcü kapitalist erkek egemen sistemin kendisidir.

Medyanın günlerce gündeminden düşmeyen Münevver Karabulut cinayetinin faili, aylarca korunmuştur ve bugün nihai olarak dava sonuçlanmıştır. Bir kadını paramparça ederek öldürmenin cezası 13 yıl 8 aydır.

Güldünya töre kurbanı olarak ölüme bırakılan bir başka kadın. Ölümden bucak bucak kaçmaya çalışmış sonu acı bir ölüm olmuştur.

Örneği sayfalarca yazsak sığmayacak, nice şiddet ve cinayet hikayesi vardır bu topraklarda.

Bu toplumsal travmanın net bir sebebi vardır aslında.

Kapitalizmin erkek egemenliğini kurumsal-laştırmış olması, sömürü sisteminin yeniden üretiminin, devamının koşulu olan aile tanımlaması, erkeğin ve kadının doğasını bozan ilişki biçimleri ve normlarının bugün en çarpıcı sonucu, kadın cinayetleridir.

İnsanı kendine yabancılaştıran her sistem, insanı şiddetin ve insansızlığın nesnesi yapar.

O zaman ne koca, ne kardeş, ne baba, ne sevgili nede kendisi değildir artık. Güç, zayıf görüne kolay yönelir.

“...erkeğin kadın üzerindeki egemenliğinin özel niteliği, bu iki cins arasında gerçek bir toplumsal eşitlik kurma zorunluluğu ve bunun yolu, bütün bunlar, kendilerini ancak, erkekle kadın tamamen eşit hukuksal haklara sahip oldukları zaman apaçık göstereceklerdir. O zaman görülecektir ki, kadının kurtuluşunun ilk koşulu, bütün kadın cinsinin yeniden toplumsal üretime dönmesidir ve bu koşul, karı-koca ailesinin, toplumun iktisadi birimi olarak ortadan kaldırılmasını gerektirir.”³

Kadının özgürleşmesinin tek koşulu hesabının kapitalizmle savaşımında olması gerekliliğidir. Erkek egemen düzene en iyi tokat erkeğin ve kadının sınıfsal konumu idrak etmesiyle yeniden tariflemesiyle mümkün olacaktır.

Alıntılar;

1 - Adalet Bakanlığı İstatistikleri.

2 - “Kapitalizmde Öteki, Komünizmde Kadın, Söz ve Eylem Dergisi, Sayı 6”

3 - F. Engels, Ailenin, Özel mulkiyetin ve Devletin Kokeni, Sol Yayınları, 8. Baskı, Kasım 1987, İstanbul, s. 89.

Van Depremi Üzerine

Harun Yıldız

Sonsuz büyüklükte bir evren içinde sadece dünya denilen gezegende hayat var. Bu dünya denilen gezegendeki hayat kolay değil. Kocaman bir ateş topunun üst kısmının soğumasıyla birlikte ki bu yaklaşık 5 milyar yıllık bir zaman almış. Buzullar oluşmuş, kıtalar birbirinden ayrılıp dağılmış. Depremler, tsunamiler, kasırgalar, seller... Birkaç milyon yıl önce bitkiler ve hayvanlar çıkmış ortaya. Yıllar geçtikçe bu hayvanların en zekisi, alet kullanmayı öğrenmiş; ateşi, demiri, tarımı, yazıyı keşfetmiş. Sonra bakmış ki kendi soyuna en fazla zararı doğa değil, insanlar veriyor. Kanunlar çıkarmış bundan 5000 yıl önce. Çok zaman geçmiş, çok devlet kurulup yıkılmış, sistemler değişmiş; alet ve araçlar değişmiş zaman içinde. Fakat insan hâlâ zavallı ama, bu zavallılığı doğanın dayattığı bir durum değil; aksine insanın insana dayattığı bir zavallılık. Hiç insan insana kıyar mı? Birileri kendi keyiflerinin, zevklerinin, gasbettiklerinin elinden gitmemesi için birilerinin canına kıyar. Nasıl mı?

Tarih: 23 Ekim 2011 Pazar 13:45

Mekân: Türkiye, Van, Erciş

Doğal afet: Deprem

Şiddeti: 7.2

Zarar: 650 ölü, 5000 yaralı, yüzlerce ağır ve binlerce orta hasarlı bina.

Bu depremde ölenlerin çoğu, en eskisi 10 yıl önce yapılmış 6 katlı binalar. Ortak özelliği kooperatif şeklinde müteahhitlere yaptırılması... Kapitalist sistem içindeki müteahhitler de —doğal olarak daha fazla kâr için- bu insanları göz göre göre öldürdü. Nasıl mı? Demirden, çimentodan malzemedem çalarak. Bina dışını da güzelce süsledin mi tamamdır. Belediyeden ve diğer idari birimlerden de rüşvetle aldın mı ruhsatı, oldu da bitti

maşallah. Ölen öldüğüyle kaldı mı? Kaldı.

Peki, bizim kendini liberal, sosyal devlet olarak tanımlayan kapitalist devletimiz neredeydi bu sırada?

En baştan beri yaptığı hatalarla gündeme geldi. Deprem şiddetini ilk önce 6.6 diye bildirdi. ABD 7.3, Rusya 7.4 diye bildirince ne olduysa ölçüm aletleri değişip 7.2 oldu. Deprem ana bölgesi Van merkez dendi sonrasında Erciş çıktı. Dış devletlerden gelen yardım teklifini “Bizim uluslararası yardıma ihtiyacımız yok, çok şükür biz bize yetiyor.” diyerek efelendi. Sonra altından kalkamaya çağını anlayınca, dış yardımlara izin verdi. Depremzedelerin temel gereksinmelerini tam hallediyoruz hallettik, her şey yolunda, güllük gülistanlık sözleriyle kapatmaya çalıştılar. Kimi gazeteciler olay yerindeki gerçeklerin vahametini ortaya çıkarınca hemen gediklerini kapatmaya çalıştılar. İnsanlar barınma, beslenme, sağlık... gibi temel ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırken, onlar kendi ideolojilerini yaymaya ve dayatmaya çalıştılar. Yardım kuruluşlarını seçip eleyerek aldılar. İslamcı yardım kuruluşları peydahlandı merkezi yerlere, bol paralarıyla. BDP’li belediyelerin yardım çadırlarını, ilk önce “yer yok” diyerek vazgeçirmeye çalıştılar. BDP’liler zorlayınca da şehir kenarında açtırdılar çadırlarını. Ve nedendir bilinmez, Erciş’te hiç rastlanmadık sayıda güvenlik gücü konuşlandırıldı.

5.6’lık ikinci deprem Van’ı sallayınca bu kez Bayram Otel gündeme geldi. Ölü sayısı 50. Dünyanın en gelişmiş 20 ülkesi içinde yer alan devletimiz bilmiyor muydu doğal afet konusunda ne yapacağını? Ön hasar ve asıl hasar tespitlerini yapmasını bilmiyor muydu? Bayram Otel’e uzmanlar ilk önce “dışardan baktık” dediler. Sonra değiştirip sözlerini “bakmadık” dediler. Otel sahibi ilkönce

“Baktılar, oturabilirsiniz dediler.” dedi. Sonra da “Çağırdık, kimse gelmedi.” dedi.

Kocaman devletin âcizliğini gördük. Oysa bize hiç öyle anlatmadılar coğrafya derslerinde. Bize verdikleri ders özeti şu şekildeydi:

AFET ÖNCESİ

YAPILMASI GEREKENLER:

- 1-Afet yönetimi planlamasının yapılması
- 2-Risk değerlendirmesi
- 3-Erken uyarı, izleme ve ikaz sistemlerinin kurulması

4-Eğitim ve tatbikatlar

5-Hazırlıklı olma

AFET SIRASINDA

YAPILMASI GEREKENLER:

- 1-İlk yardım talebi
- 2-Yiyecek, su, ilaç temini ve dağıtımı
- 3-Afet olayına müdahale
- 4-Arama kurtarma

AFET SONRASINDA

YAPILMASI GEREKENLER:

- 1- İyileştirme
 - 2- Geçici iskan alanları
 - 3- Eğitim
 - 4- Sağlık
 - 5- Psikolojik destek
 - 6-Ulaşım
 - 7- Haberleşme alanlarındaki tedbirler
- Bir milyon küsurlük Van şehri için -2. deprem

dahil- toplam gönderilen çadır sayısı 70 bin. Kızılay'ın elindeki toplam çadır sayısı da buymuş. 10 milyonluk İstanbul'da deprem olsa, demek ki üç kuruşluk çadıra hasret gidecek milyonlar. trajikomik sahneler yine karşımızda. Peki gelen çadır ve yardımları düzenli bir şekilde dağıtabildiler mi? Hayır. Neden? Organizasyon eksikliği ve beceriksizlik. 1999 depreminde deneyimli kadroları yönlendirmediler buraya. Peki neden? Çünkü onlar karşı taraftandı, kendilerinden değildi. Öyle olsaydı, güzel şov yapamazlardı. Erciş'te depremden 10 gün sonra bile ekmek üretilmedi. Her şey dışardan gelen yardım çadırlarındaki dağıtımçıların elindeydi. Onlar da kendi yandaşlarına güzelce sahip çıkıyorlardı. Hükümet, dağıtım işini İslamcı kurum ve kuruluşlara vermiş. Hacı ve hocalarla arası iyi olanlar yaşıyordu, desek yeridir.

Kapitalist devlet bizzat kendi eliyle yıkılmış binalara ruhsat verdi. “Bunların sorumlularını bulun, yakalayın.” Denildiğinde, “O yargının işi, biz karışamayız.” diye kenara çekilmekteler. Neden? Çünkü Erciş'in o dönemde bu binalara ruhsat veren belediye başkanı, şu an AKP milletvekili.

Afet öncesi yapılması gerekenler, kitaplarda unutulmuş. Afet sırasında yapılması gerekenler, tam bir kargaşa içinde sallapati yapılmış. Afet sonrasını ise hak getire; çünkü şehir boşalmış durumda.

“Burası afet bölgesidir, burayı afet bölgesi yapın.” denildiğinde; “Olmaz efendim, öyle yaparsak çivi çakamazsınız; biz size her türlü yardımı yapacağız.” derler. Neden? Çünkü dana fazla paraları gider. Doğu'daki okuma oranı ve eğitim seviyesi Batı'ya göre düşük. Bunun nedeni, geçmiş dönem eğitim bakanlarından birinin sözüyle açıklanmış: “Ben bunların okumamışlarını çeke miyorum; bir de okumuşlarını nasıl çekeceğim.” sözlerinden anlıyoruz nedenini açık olarak. İlk önce insanları cahil bırak, sonra her şeyi Allaha havale et. Tamam işte oldu bitti. Ölen öldüğüyle kalır mı? Onlara inanırsak, kin gütmeysek, söz söylemez ve onu eyleme dönüştürmezsek, ölen öldüğüyle kalır ve sonra bize, ana haber bültenlerinde çadırkentte yaşayan Ercişli çocukların sahte mutlulukları gösterilir. Burda herkes mutlu, denir; biz de inanırız. Ölen öldüğüyle kalır, her şey unutulur, bir sonraki büyük depreme kadar.

Ertuğrul Barka İle Söyleşi

Söz ve Eylem: Sayın Ertuğrul Barka, EGEÇEP(Ege Çevre ve Kültür Platformu) dönem sözcüsüsünüz. Kısaca kendinizi ve EGEÇEP’ i bizlere tanıtır mısınız?

Ertuğrul Barka: Kimya Mühendisiyim. İzmir Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü’nde, son beş yılı şube müdürü olmak üzere, 25 yıl çalıştım. 12 yıl mahalli çevre kurulu üyeliği yaptım. Emekli olduktan sonra, farklı farklı üç dönemde altı yıl süreyle Kimya Mühendisleri Odası Ege Bölge Şubesi Yönetim Kurulu Başkanlığı yaptım.

EGEÇEP’ i; yasa tanımaz, hukuk karşıtı, yaşamın tümünün sürdürülemez hâle getiren yatırımların ve siyasal girişimlerin saldırılarına karşı koyabilmek için oluşturduk. Amacımız, yerel direnişlere teknik, toplumsal ve hukuksal destekler sağlamaktır. EGEÇEP şunun farkındadır, sermaye ve sömürgecilik yaşamı sonlandırmak üzeredir. Tüm yaşadığımız “çevresel” sorunlar, temelinde sermayenin varlığını ve egemenliğini sürdürbilmesi için yaşanmaktadır. İşte bu nedenle EGEÇEP, yaşamın sürdürülebilmesi için “ANTİ KAPİTALİST VE ANTİ EMPERYALİSTTİR.” EGEÇEP, amaçlarını gerçekleştirmek için hiçbir kişi, kurum ve kişiden her ne ad altında olursa olsun, bağış almaz. Tüzel ki-

şiliğinin bağımsızlığı EGEÇEP için yaşamsal önemdedir çünkü.

Elbette yalnızca çevresel değil, yaşadığımız tüm toplumsal, ekonomik, siyasal sorunların temelinde “sermaye” vardır. Sermaye, egemenliğini sürdürebilmek ve bu sırada oluşan sorunlarını çözebilmek için de yaşamı tüketme aşamasına gelmiştir. Dolayısıyla, ekolojik mücadele, sermayeye ve sömürgeciliğe karşı mücadeleden ayrı düşünülemez.

Söz ve Eylem: Ekolojik alanda dünyada ve ülkemizde aktif bir mücadele var. Bu konuda bize neler söylemek istersiniz?

Ertuğrul Barka: Bakın dünyaya sermaye neler yapıyor: Şili’de demokratik yollarla ve halkının iradesiyle seçilmiş Salvador ALLENDE, ABD ‘nin düzenlediği askeri darbeyle öldürülerek halkın iktidarına son veriliyor. Şili’nin bakırları ITT şirketinin emrine veriliyor. Ruanda’da Hutiler ve Tutsiler birbirlerine düşürülerek iç savaş çıkartılıyor. Üç ayda bir milyon yoksul, zavallı Ruandalı birbirine öldürtülüyor. ABD ve başta Fransa ve Belçika olmak üzere Avrupalı sömürgeciler de Ruanda’nın elmaslarını soyup götürüyorlar. Irak, Afganistan ve son olarak Libya’da olup bitenleri anlatmaya gerek yok; her şey

gözümüzün önünde ve açıkça görülür bir şekilde yapılıyor.

Bütün bunların yanı sıra, sermaye, kendi sömürgeci ülkelerinde çeşitli nedenlerle ve özellikle de çevresel bilinç yüksekliği nedeniyle yapamadığı yatırımlarını, sömürdüğü ve siyasal, askersel, ekonomik olarak şekillendirebildiği veya etkileyebildiği ülkelere kaydırmıştır. Tam bir ekolojik yıkımla yapılan gemi söküm işi; Hindistan, Pakistan, Bangladeş, Çin Halk Cumhuriyeti ve Türkiye’de yaptırılmaktadır. Demir-çelik sektörünün de yine bu ülkelerden ÇHC, Hindistan ve Türkiye’de yaptırıldığı ve hızla büyüyen, gelişen sektörler olduğunu biliyoruz. Çimento sektöründe de Türkiye gözde yatırım alanıdır. Fransızlar ve İtalyanlar çok önemli çimento fabrikası yatırımlarıyla Türkiye’yi istilâ etmişlerdir. Madencilik, dericilik, enerji ve bunlar gibi; ekolojik yıkıma neden olan yatırımlar, sömürülen ülkelere ve ülkemize yığılmaktadır.

Enerji yatırımları konusunda; termik, hidroelektrik, nükleer santraller konularında halkımızın tepkisi ortadadır; her gün bir yeni direniş haberi okuyor, izliyoruz.

Ama sömürgecilerin ekonomik, askerî ve siyasal iradesi altındaki siyasal iktidar, bu direnişleri dikkate almak yerine şiddetle bastırmaktadır. Sömürgecilik, sermayenin egemenliği ve işbirlikçilik işte böyle bir şeydir.

Dünyada sömürgecilikle ekolojik yıkım arasındaki ilişkiyi en güzel yansıtan belge,

“Sizin gibi şirketleri çekebilmek için... Dağlarımızı düzledik, ormanlarımızı tıraşladık, nehirlerimizin yollarını değiştirdik, şehirlerimizi kaydırдық. Tüm bunları sizin için, şirketleriniz için, burada Filipinler’de daha kolay, daha kârlı iş yapabilmemiz için.”

diye “Fortune” dergisine, Filipinler Hükümeti’nin verdiği ilandır.

İşte tüm bu nedenlerle, sermaye artık, değil doğal sınırlara dayanmak, yaşamın tüm sınırlarını alt üst etmiştir diyebiliriz. “Kapitalizm öldürür.” Diyenler, ne kadar doğru ve haklı söylemişler.

Söz ve Eylem: Emperyalist kriz, sermayenin kâr oranlarının azalması ve ayrıca kapitalizmin doğal sınırlarına dayanması hakkındaki düşüncelerinizi öğrenebilir miyiz?

Ertuğrul Barka: Yaşamın sürdürülebilmesi için tüm canlıların kendilerini yok eden sermayeye karşı direnmeleri gerekir. Doğal olarak bunu da yapabilecek tek canlı türü de yine sermayeyi var eden insandır. İnsanlık, sermaye tarafından getirildiği bu tükenişten ancak ekolojik değerler içinde ve paylaşımcı, dayanış-

macı, kolektif yaşam düzeni ile kurtulabilir. Bunun için, “insanım” diyen herkesin bu karşı duruştaki yerini alması, safını belirlemesi gerekir; ölümü mü yoksa yaşamı mı seçecek, nerede olacak?

Sa en büyük çevresel yıkım ve yok ediş yöntemidir. O zaman öncelikle savaş karşıtı olmak, barışı etkin olarak savunmak gerekir. Ülkemizde sürdürülen savaş, çok büyük ekolojik yıkımlara neden olmaktadır. Ormanlar yakılmakta, kültürler askersel amaçlar için sular altında bırakılmaktadır. Hidroelektrik santrali yapıyoruz diyerek, göçe zorlanmak istenen kentlerin bu barajların sularından olumsuz etkileneceği yapılar gerçekleştirilmektedir.

Termik santrallerin yapımında “uzman” adı altında ayda yüz dolara çalıştırılan Çinli köleler getirilmektedir ülkemize. Yani, hem emekçilere hem de ülkemizin zenginliğini oluşturan etnik guruplara ve kültürlere karşı toplumsal ve ekolojik suç oluşturulmaktadır. Bu koşullarda bu kesimlerin birlikteliği gerekir; kurtuluşları ve varlıklarını, değerlerini sürdürebilmeleri birlikteliklerinden, dayanışmalarından, ortaklaşabilmelerinden geçer. Bütün bunları da bir siyasal parti örgütlülüğünde toplayabilmeleri durumunda oluşacak sinerji ile zaferleri daha yakın sürede sağlanabilir.

Söz ve Eylem: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği ve öteki sosyalist devletler domino taşı gibi çözüldü, fakat Küba ayakta kaldı. Bunu nasıl açıklıyorsunuz?

Ertuğrul Barka: Küba neden çözülmeyi? Küba’yı doğru anlayabilmek için tarihini bilmek gerekir. Düşünün beş yüz yıl sömürge olarak diktatörlüklerle yönetilmiş bir halk; ezilmiş, horlanmış, sömürülmüş, görmediği eziyet, çekmediği işkence kalmamış. Kurtuluştan sonra sosyalist düzene geçilmiş ve her konuda düşüncesine başvurulmuş bu halkın.

Hep halkın dediği olmuş. Bir keresinde Fidel’in bir önerisi halkoyu ile ret edilmiş. Fidel de “halk istemiyorsa, yapamayız.” diyerek oylama sonucunu kabullenmiş. Yani Küba’daki sosyalist iktidar, halkın iktidarı ve işte bu halkta beş yüz yıl kölelikten sonra insan yerine konmanın keyfini çıkartıyor. Sorunlar yok mu? Var; hem de çok; ama halkla birlikte konuşularak, tartışılarak çözüm üretilmeye çalışılıyor. Tüm dünyanın ambargo uyguladığı, yalıtılmaya çalıştığı Küba, ezilen halkların umudu olarak iyi bir örnek oluşturmaktadır.

Söz ve Eylem: Fidel’ in yaşamının son bulmasının ardından Küba’nın çözüleceğini destekleyen yaygın bir görüş var. Sizin konu hakkındaki görüşünüz nedir?

Ertuğrul Barka: Fidel ölünce Küba neden çöksün ki? Devrimi yapan, sömürgeciliğe ve köleliğe karşı isyan eden, direnen halktır. Fidel bu devrimin mütevazı önderlerinden biridir, birincisidir. Devrim dördüncü nesile varmıştır. Halk, özgürlüğü ve insan yerine konulmayı tatmıştır. Devrimci kadrolar işbaşındadır ve kolektif bir yönetim vardır. Bu yönetime halkın katılımı da sağlanmıştır. Fidel zaten devlet yönetiminde değil artık; bir entelektüel olarak, insanlığın sorunlarına yönelik ve özellikle de ekolojik soruna doğru önlemler konusunda çalışmalar yapmaktadır. Meraklanmayın, Fidel’ler hiçbir zaman ölmez; sadece Küba değil, dünya halkları da Fidel’i öldürmez.

Söz ve Eylem: Son olarak dergimiz hakkındaki görüşlerinizi merak ediyoruz.

Ertuğrul Barka: *Söz ve Eylem dergisi’ ni çıkaranlar beni çok şaşırtıyor; Ché’nin dediği gibi “gerçekçi olmuşlar ve imkânsız istemişler.”* başarmışlar da. Örnek alınmalılar bence.

Talip Öztürk Yaşıyor

Süleyman ŞAHİN
(Yusuf ERDEM)

“Dövüşenler, ölenlerin tutmaz yasını.”

Demokratik öğretmen hareketinin devrimci önderi, Türkiye Barış Derneği ve Dünya Barış Konseyi üyesi Talip Öztürk’ü 16 Kasım 1979 günü, yani bundan tam otuz iki yıl önce faşist namlulardan çıkan kurşunlarla kaybetmiş, onu on binlerin elleri üstünde yıldızlara uğurlamıştık. Onu anmak, anarken anlamaya çalışmak ve örnek komünist yaşamı ve kişiliğinden almamız gereken devrimci değerleri genç kuşaklara aktarmak biz yaşlılara düşen bir görev.

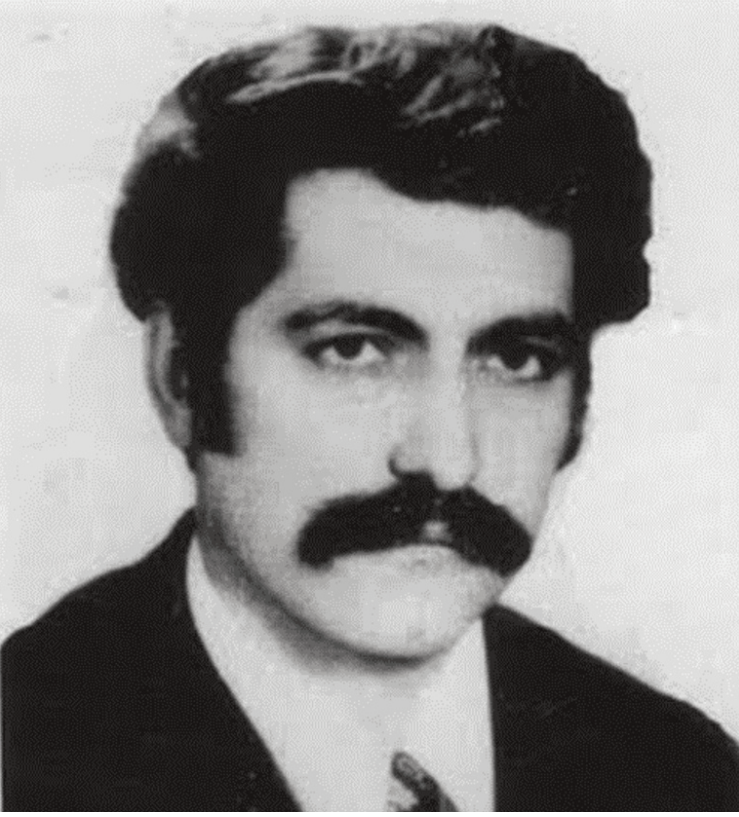
Talip Öztürk’ün; sadelik ve alçak gönüllüğe sarılmış bir büyüklüğü, bir yüceliği vardı; o nedenle de bu büyüklük, bir halk adamlığı içinde eridiği için kimseyi rahatsız etmeyen, ezmeyen, kendisiyle yakınlaşmayı zorlaştırmayan bir büyüklük ve yücelikti.

Talip Öztürk örnek bir devrimciydi ve onun devrimciliği; tepeden tırnağa her hücrelerinde etiyile kemiğiyle yaşadığı, attığı her adıma, her sözüne, her davranışına sindirilmiş, doğal bir yaşama biçimine dönüştürülmüş bir devrimcilikti. Bazen giyilen, bazen de çıkarılan iğreti bir giysi değildi. Yiğitliği, sınırsız özverisi, her yaştaki ve her düzeydeki insana gösterdiği özen, onlara verdiği ve içtenliği hemen hissedilen değer, kendileriyle konuşurken tutturduğu ortak dil, bir insanı yetiştirmek için

gösterdiği gayret... kendisine verilen değer, gösterilen içten sevginin nedenlerinden bir kaçıdır sadece.

Evimizde ilk kez konuk ettiğimizde, kızım Pınar henüz dört yaşındaydı. Daha o gün kızımın en iyi arkadaşı, biricik Talip Amca’sı oluvermişti. Ancak bir büyücü bir insanı kendisine böylesine bağlayabilirdi. İkinci gelişinde Pınar’a bir oyuncak bebek, allı pullu giysileriyle yüzü seramikten bir Türkmen kızı getirmişti. O bebek, kızımın en sevdiği –aman eskimesin, kırılmasın, kirlenmesin diye- en çok üzerine titredığı ve yıllarca sakladığı oyuncakı oldu. Nasıl özen göstermesin, o biricik “Talip Amcası”nın armağanıydı.

Talip ÖZTÜRK hakkındaki bu gözlemlerimi, düşüncelerimi, ondan öğrendiklerimi, devrimci özgün davranış tarzına duyduğum hayranlığı, o henüz sağken de yoldaşlarıma defalarca anlattım. Bana göre Talip, ancak geleceğin özgürlük toplumunda kusursuz olarak şekillenebilecek komünist kişilik örneği idi. Yiğitliği, sınırsız özverisi, devrime sınırsız adanmışlığı, alçak gönüllüğü, insanları dönüştürmekteki sabrı ve hüneri, bilgiçlik etmeyen bilgeliği, derin insan sevgisi... Bütün bu nitelikleri kişiliğine mal etmiş devrimci örnek kişilikler, geçmişimizde ve günümüz

dünyasında pek azdır, ne yazık ki...

Beni -tonu yumuşak, ama özü pek sert sözlerle- birkaç kez hırpaladığı da oldu. Eşim Melek'e bilgi vermeden gecikmelerimi, söz ve davranışlarımdaki özensizlikleri eleştirdi. "Yahu biz ne için, nasıl bir dünya için mücadele ediyoruz ki? Bir devrimci; eşine, yoldaşına, çevresindeki insanlara böyle mi davranır?" Onu çok kızdırmış olmalıydım. Yoksa o insanlara öğütlerini, hiçbir şey söylemeden örnek yaşam biçimiyle veren bilge bir devrimciydi.

16 Kasım 1979 günü, okulundan çıktı; silahsız, savunmasız bir durumda bir faşist caninin kurşunlarına hedef oldu. Son anında katilin yakasına sarılmak, onu çıplak elleriyle boğmak istedi. Güçten düştü ve yere yığıldı.

Haberi Ankara'da aldık. Bu acıya nasıl dayanabildim; bu haberi alınca örneğin Selâmi Kıymaç gibi onu -bana göre- çok daha yakından tanıyan yoldaşları nasıl dayanabildiler, bilemiyorum. Eve geldiğimde Eşim Melek ve Pınar'ı gözyaşlarına boğulmuş halde bağıra bağıra ağlar buldum. Pınar, boynuma atıldı:

"Babacığım, ben dayanamıyorum; Talip Amcamı niye öldürdüler? Benim Talip Amcamı kim öldürdü? Babacığım ben dayanamıyorum!..." Gözyaşlarımız birbirine karıştı. Aradan bunca yıl geçti. Başka acılar yaşadım Talip'ten önce de, sonra da... Hiçbiri Talip'in acısı kadar derin yara açmadı içimde, hiçbirinin acısı bu kadar uzun sürmedi. Başka acılar zamanla kabuk bağladı, bu acı kabuk bağlamadı; tam otuz üç yıldır kanadı, sancıdı durdu. Ve "Biz Talip Öztürk'ü, Kemal Türkler'i niçin faşist kurşunlardan korumayı başaramadık?" sorusuna da yanıt bulamadım bir türlü.

Talip'i gerçekten anmak; her şeyden önce onun örnek komünist kişiliğinin en temel özelliklerini kendimize, genç komünistlere mal ederek yaşatmak demektir: Sınırsız devrimci özveri; kendini komüniz-

min özgür dünyasına erişmek için savaşıma sınırsız adamışlık, devrimci yiğitlik, alçak gönüllülük, insanlardaki iyi yanları keşfedip ortaya çıkarabilme hüneri ve emekçilere devrimci düşüncüyü kitap diliyle değil, doğal bir halk Türkçesiyle aktarmaktaki inanılmaz becerisi.

Talip'i yakından tanıyan yoldaşların, onunla ilgili tüm anılarını ayrıntılı olarak yazıya geçirip gelecek kuşaklara bırakmaları ihmal edilmemesi gereken bir görevdir.

Talip'i gerçekten anmak demek; onun işçi sınıfının devrimci partisine olan inancını, sınırsız bağlılığını eylemlerimizde yaşatmak demektir. Bu süreci başlatabilmek için ise en önce 21. yüzyılın Türkiye'sinde enternasyonalist bir zeminde ve devrimci sağlam teorik temeller üzerinde komünist partiyi yeniden inşa etmek gerekiyor; aynı zamanda bu devrimci partiyi sınıf yatağında kökleştirerek somutlaştırmak gerekiyor. Talip Öztürk'ün ve Taliplerin örnek yaşamlarıyla bize devrettikleri görev budur.

Söz ve Eylem'in M. Hanifi Hayırdiler İle Yaptığı Söyleşi

“Kendine Yakışanı Yaşamak... Yaşadığını Kendine Yakıştırmak...”

Söz ve Eylem:

Merhaba, Sayın Murat Hanifi Hayırdiler.

İşçi sınıfı tarihine, tarihsel direnişlerine ve tanıklıklarınız ve mücadeleye katkınızı, bizlerle paylaşmanızdan mutluluk ve onur duyacağız. Dilediğiniz yerden ve içinizden geldiğince dinlemek istiyoruz sizi.

M. Hanifi Hayırdiler: Çok heyecan duydum bende ve en önemlisi ahde vefayı komünistler unutmadığı için mutluyum ziyadesiyle. Hayatım hiç dinmeyen bir mücadeleyle geçti ve barış, demokrasi ve özgürlük için mücadele etmekten yaşam boyu güç aldım. Bugün onca zorluktan gelmiş bir insan olarak bir illet hastalıklı da mücadele ediyorum ve kazanacağım, mücadeleyle her illetin üstesinden gelinebileceğine inanıyorum.

Şimdi gerilere gidelim.

Yıl 1976... DGM ve MESS direnişlerinden, o direnişlerdeki ruhtan anekdotlar aktarayım size.

DGM direnişinde kasırğa gibi estik, DGM'nin ne olduğunu bile bilmiyordum ama estim o direnişte. Elime bir tane boya kutusu geçti camların arasından, yağlı boya kutusu. Ben de yazı yazacağım duvarlara. DGM'ye karşı bir şeyler yapmak istiyorum. Yakın durmadığım görüşlerden yoldaşlar var, hepsinin teorik düzeyi yüksek, nasıl zorluyorlar beni. Tezcanlılığım ve cesaretimle seviliyorum. Gittim boya kutusuna, sarı boya var içinde. Bir de çubuk buldum,

ucuna bez bağladım. Yağlı boya yazılmıyor da. Kafaya koydum ama tek başıma da kalsam yazılama yapacağım, kararlıyım. Bir de bizim DİSK'li kadınların çalıştığı binanın duvarı güzel, kaymak gibi... Fırça yok, bez dağıldı, batırdım elimi kovanın içine... Cam varmış elim de kesildi, sarı boyaya elimin kanı karıştı ama bırakmadım.

“DGM'yi ezdik... Sıra MESS'de.”

TSİP'liler beni bekliyor, Yahu Murat ne ettin? Dediler. Siz arkamda durun ben şalteri indiririm dedim. Şarteli indirmeye karar vermişim, indirsem fabrika top atar. Biliyorum.

Söz ve Eylem: Hangi fabrikadaydınız o dönem?

M. Hanifi Hayırdiler: Teknik Cam.

Bizim laboratuvar da el işi yapan çocuklar vardı. Tornaların hepsini durdurdum, durdurabilmek için hepsini tehdit ettim. Böyle şeyleri ne bildiğimden ne de sevdiğimden. Laboratuvar şefi geldi, onlar da bilmiyorlar benim içerde örgütlenme yaptığımı. Hür Cam İş de işyeri temsilcisiyim. Bir tane yüksek sandık buldum, çekip üstüne çıktım. DGM şöyle, DGM böyle coşkuyla ajitasyon çektim o havayla. Sakın çalışmayın arkadaşlar dedim. Hiç biri oturmadılar. Düşünün ne kafa, ne korkusuzluk... İşverenin yanında, fabrikanın içinde sandığın üstüne çık ve işi durdur. Bir şey de demediler orada. Sonra işveren çağırdı seni atacağız dedi. Ben de fabri-

kayı kapatıp gidirsiniz dedim. Sonrasında Murat ne yapıyorsun diyen o TSİP'li çocuklar da bana sahip çıkmaya başladılar.

Orada ilginç olan organizasyonu benim üzerimden yaptılar. Hareketi ben başlatacağım, parolamız çaylar hazır. TİP ve TSİP'liler de destekliyor. Çaylar demlendi dedim, tamam servisi yap Murat dediler.

Söz ve Eylem: İşçiler DGM'yi biliyorlar mıydı?

M. Hanifi Hayırdiler: Ben en önde gidiyorum, ben bile bilmiyorum DGM'yi.

Söz ve Eylem: Size o ruhu ve mücadele isteğini kazandıran hareketlendirici neydi o direnişlerde?

M. Hanifi Hayırdiler : Parti... Biz askeriz, neferiz. Ürün ve politika okuyorum o zaman. Deli bir askerim hem de, esiyorum. Maden İş Birinci Bölge'yle irtibattaydım. Bakırköy İGD'ye de gidiyordum arada. Ama ben işçiydim, sınıfın içindeydim. Başın sıkışırsa haber et derlerdi.

Sendikanın haricinde, kendi örgütümüzün bildirisini bile dağıtmak yasaktı. O dönemlerde Hür-Cam İş çok zayıftı. Güçlenmek için çok uğraştık. Kristal İş o zaman sarı sendikaydı bize göre... Aslında bizim dışımızdakiler bize öyle geliyordu.

Hayatımda Paşabahçe'ye gitmemişim, Çayırova'yı örgütledik, Teknik Cam'ı örgütledik. Bir de Avukat Ahmet vardı, teorik düzeyi yüksekti. Çok yardımcı oldu. Sendika avukatıydı kendisi. TKP'liydi ve ideolojisi içten içe hoşuma gidiyordu.

1977 1 Mayıs'ı na giderken, korteji Ahmet'le ben götürüyorum. Bana diyor ki; "İleri Demokratik Düzen" sloganı at. Ben de diyorum ki; dilim dönmüyor kardeşim. Dilim bir dönse demokrasi getireceğiz neredeyse.

Unkapanı Köprüsü'nün orada bir anım var. Üç tane yaşlı işçim, köprünün parmaklıklarına dayanmış, ağlıyorlar. Yaşadıkları coşkuyla. Gittim yanlarına. Kalkın dedim, işimiz çok daha çok yolumuz var.

O dönem CHP'liler bile gözümüzün içine bakardı, kim yiğitse onun gözünün içine bakarlardı.

Sendikal anlamda da arı gibiydim. 1976 bir Mayıs'ında afişleme yapacağız. Maden İş Birinci Bölge, Rıdvan Budak'ın ofisine gittik. Adı büyük, koca sendikacı bildiğin. İlk kez görüyorum. "Bizden size 50 kişi" dedi afişlemeye...

Gittik kimse yok. Girdim salona afiş dolu, yanımda bir arkadaş var. Biz yapacağız dedim. Sabaha kadar, ne elbise kaldı, ne el kaldı, yapıştırdık afişleri. Duvarlara çok güzel sloganlar yazdım, kendim yazar kendim beğenirdim.

Hayatımda ilk kez Paşabahçe'ye gittim afişlemeye... Pırıl pırıl İGD'li çocuklar var. Dedim bana sıra gelmez şimdi. Onların yolu biliyorum benim yolum. İşçi sınıfını temsilen ordayım. Yolunuz işçi sınıfının yolu değil mi? Çıktık Paşabahçe sirtlarına. Tam o sırada ekip geldi, gece karanlık, bir güzel kaçtık hepimiz. Gece, çayır nem, yüzükoyun yattık ama titriyoruz soğuktan. Boğazın soğukluğu, çimenin ıslaklığı içimize işliyor. Polisler gittiler sabah oldu. İGD'li çocuklar da dağıldılar. Ben kaldım tepe de sap gibi. Sendikaya doğru yürüyorum, bir kahke (Antep yöresinde simite verilen isimdir.) aldım, Yiye yiye gittim. Halen unutmam o soğuğu ve ıslaklığı.

Sonra Çayırova'ya girdim. O tersanenin kaymak gibi duvarları var. Bir de ben boyumda yazmaya alışmışım. Bir yerde UDC yazısı gördüm hayran kaldım, bir de Dev-Genç'in orak çekici vardı, onu da çok beğenirdim. Hatta bir gün gittim, Pendik MHP binasını yazıladım, delilik bu ya. Gözüm karaydı. Korku bir an bile aklıma gelmezdi. Hiç araç boyalama ya da camlarını kırma gibi eylemlerim olmadı. Benim yaptığım her hareket, işçi sınıfına yaraşmalıydı. Anarşistçe hareketlere çok karşıydım.

Bir kuru yürek ve inançla yapardık her şeyi, yapardım. İnançtı beni ve bizi besleyen...

Söz ve Eylem: O inancı ne besliyordu?

M.Hanifi Hayırdiler: Bunu söylemesi, anlatabilmesi çok zor. (Duraksıyor, gözleri doluyor.)

Söz ve Eylem: O dönemde, bu tarihsel direnişleri, iktidarı zorlayan sınıf örgütlülüğünü güçlendiren temel ölçüt neydi size göre?

M.Hanifi Hayırdiler: İktidar var. O önemde "proleterya diktatörlüğü" var zihinlerimize kazınan. Öğrendim. Biz ülkeyi yöneteceğiz. Biz "adam" olacağız, "adam" olup eğitimi önceleyip, yeni insanı yaratarak iktidar olacağız.

Hem parti hem de İGD bunu çok güzel işlemiştii sınıf içinde. Biz mıknaş gibi aldık bu öğretmenleri. TİP'li arkadaşlarda bu konuda iyiydi. Biz "proleterya diktatörlüğü" derdik, onlar bilimsel sosyalizm derdi, kapışırđık sürekli...

Söz ve Eylem: Disk'in, Kemal Türkler'in, o dönemdeki sendikacılıkla, bugün sınıf örgütlenmesinin uzağında kalan sendikacılığın farkı neydi sizce?

M.Hanifi Hayırdiler: 141,142 var. İşçi sınıfı partisi özgürlüktü. Aş ekmek ister gibi beni temsil edecek bir partim olsun istiyordum, istiyorduk. Kim bu parti diye soruyorduk doymak için. O kimdi ? TKP'ydi.

TKP'ydi bu parti. "Proletarya Diktatörlüğü" diyordu. Adını koyuyordu ufkumuzun... Neyle ve nasıl özgürleşeceğimizin tarifiydi bizde bu. Paris Komünü'nü okuyorum, iktidar ele geçirilmiş o dönem adı konamıyor teorisyenlerce bir zaman. Biz de adını koyuyor parti.

Bize çok sıcak geliyordu, içinde ben varım, biz varız. Yayınlar bizi tarif ediyordu. Diğer yayınlarda kendimi bulamıyordum. Cesaretle savışımızda güç veriyordu parti... O kadar inanıyoruz ki dünyayı değiştireceğimize, bir gün arkadaşlarla boğaza gittik. Kendimize villa beğeniyoruz, devrim olacak ya... (Gülüyor)

Çok okuyorduk. Mesela ben Avcılar da çadır kurup, İşçi üniversitesi açtım, Disk'in A tipi, B tipi temel eğitim kitapları vardı. Okuyorduk kendi aramızda. Disk'in işçi sınıfı hareketi

içinde müthiş bir yayılması vardı. Bunu İGD bile bilemez. İşverene zorla yaptırdığımız temsilci odasında, 1100'ün üzerinde kitabımız vardı.

TKP o dönemde, sınıfa uzanıyordu. Bugün sınıftan kopuk, sosyalistler ve örgütlenmeleri.

Söz ve Eylem: Sınıfa uzanmanın kaldırıcını tarifler misiniz oradan bugüne bakarak?

M.Hanifi Hayırdiler: Sovyet gücü, kafamızdaki ütopyalar vardı. Deniz'lerden esen düşlerimiz vardı. Orada TKP boşluğu dolduruyordu. Başkaldırının kültürü geliyordu. Siyasal sürece partinin her değinmesi hayatla örtüşüyordu. Hayat parti ideolojisinin pratiğini doğruluyordu. Beni, işçiyi, bizi, yaşamı merkeze oturtup siyaset üretebiliyordu. Kaynağımız çağlayan gibiydi.

İGD çok etkili oldu. Bu etki tarif edilemez derecede. İşçi sınıfı hareketinin coşmasında çok etkili oldu. Düşünebiliyor musunuz? Bir gençlik örgütü kuruluyor. "Yolumuz işçi sınıfının yoludur" diyor. Ben de onun içindeyim, kalbindeyim. O çocuklarda bas bas bağıyor aynı sloganla... Ruhum okşanıyor, inancım güçleniyor o pırıl pırıl gençlerin çığlıklarında... Dahil olduğum çığlıklarda.

Hepsi üst üste geldi, organizasyonlar başarılı örgütleniyordu. Dişe diş dayandık ve direndik. Yaşamı pahasına konuşmadığı için ölüme gitti Avukat Ahmet... Çok çok üzüldüm. Nice yiğidimiz nice acılardan, ölümlerden geçti.

12 Eylül de içeri alınan arkadaşlarım direncleriyle beni kurtardılar. Yurtdışına da çıkmadım. 79 dayanışma grevlerinde de oldum, hiç yakalanmadım ama.

Söz ve Eylem: 12 Eylül süreci ve sürecin karşılığında hiç partiyi yanlışladınız mı?

M.Hanifi Hayırdiler: Yok. Biz aynı süreçlerde yer aldık sonrasında. TBKP içinde devam ettik. Doğru bir süreçti. Bazı arkadaşlarımız eleştirse de ben ilk kez, komünistim diye ortaya çıktım ve kimse korkmadı. Gaziantep İl Başkanlığı yaptım.

Bu göz ardı edilen bir şeydir. Daha çok sevgi

ile kuşatıldık TBKP sürecinde. Büyük bir misyondu. Anti komünizm korkusunu yıktık burada. Ben şimdi nereye girsem, komünist olduğumu bilirler, bana hırsız diyemiyorlar, namussuz diyemiyorlar. Gocunmadan giriyorum her ortama. Misyonumuz dışlileri çevirmek değil, dışlilerin içinde olmaktı. Açılışı da kapanışı da tarihsel misyonunu tamamlayan bir oluşumdu TBKP.

Biz komünistliğimizi deşifre ettik bu süreçte. "Gelin gözlerimizin içine bakın" dedik, baktılar. İnsan olan insanca yaşam isteyen komünistleri görün dedik. O sürecin muhasebesini de hiç yapmadım ne o zaman ne de sonrasında.

Bu ülkeye tekrar bir komünist parti lazım. Gitmiyor çünkü. Kadrolar yıprandı, yeni yeni hayat şartları karşısında yeni bir güç birliğinin tariflenmesi lazım. Komünist parti lazım, bu net.

Söz ve Eylem: Var olan siyasal süreci nasıl değerlendiriyorsunuz?

M.Hanifi Hayırdiler: Biraz muhafazakarız galiba, ben de öyleyim belki. BDP'nin bu bütünleştirme mücadelesi tek başına yetmez. Sosyalistlere öncülük edecek bir parti elzemdir.

Söz ve Eylem: Son olarak, ne söylemek istersiniz bizlere?

M.Hanifi Hayırdiler: Omuz omuza mücadele ettiğim yoldaşlarımızı çok özliyorum. Kimi görsen ağlamaklı oluyorum. Ama yine görüyorum ki nostalji değildi yaşadıklarımız. Bugünü ve yarını kuracak pırıl pırıl yüzler, inançlı yürekler var. Mutlu oluyorum bu umutla. Umudumu hiç yitirmeyeceğim yaşadıkça.

Söz ve Eylem: Çok teşekkür ederiz.

"Bu ropörtajın gerçekleşmesinde katkı sağlayan Mehmet Çek'e, Celal Deniz'e, Gaziantep BDP İl yönetimine, Birlik Dayanışma Grubu'na ve elbette ki değerli yoldaş Murat Hanifi Hayırdiler'e sonsuz teşekkürlerimizle. Kendisine sağlıklı ve uzun bir ömür diliyoruz."

Yükseltmeliyiz Sesimizi

Otomotiv sektöründe yedek parça üreterek hizmet veren bir fabrikanın 80 çalışanından biriyim. Derginizde yer ayırdığınız fabrika yaşamından köşesinde işçi arkadaşlarımın yazılarını okuyarak kendi fabrikamdan bahsetmeye karar verdim. Bir sesim olsun istedim. Belki diğer işçi arkadaşlarım da duyar bu sesi ve çalıştıkları yerdeki sorunları yazarak sesimize ses katırlar.

Çalışanların çoğu sözleşmeli, ben de onlardan biriyim; bir kaç ay sonra senemiz dolacak ve birçoğumuz işsiz kalacağız. Belki de ancak içimizden bir kaçının sözleşmesi yenilenecek. Böylece bir kısmımız bir yıl daha diken üstünde çalışmaya devam edeceğiz; diğerlerimiz de işsizler ordusunun sayısını daha da yükselteceğiz.

Sözleşmelilerin dışında kadrolu çalışanlar da var. Onlar 2 veya 3 yılda bir aldıkları zamlarla çalışmaya devam ediyorlar. Durumdan rahatsız olan arkadaşların tepkilerini patron, aralık ayında zam yapma vaadiyle geçiştiriyor. Boş vaatlerle daha uzun süre ve daha yoğun biçimde çalıştırılmak üzere kandırılıyor.

Sözleşmemiz gereği, mesai zorunluluğumuz da var; fakat bu sürenin bir sınırının olup olmadığını, varsa sınırın ne olduğunu çoğu arkadaşımız bilmiyor. Çoğumuz, sözleşmeleri imzalarken okumuyorlar bile. Bilinçsizliğimiz, patronların elinde bize karşı kullandıkları bir silaha dönüşüyor. İşveren, işçinin bu durumunu kullanarak istediği şekilde mesaiye kalmaya zorluyor. Gece geç saatlere kadar çalışmak zorunda kalıyoruz. Oysa bir işçinin sözleşmesi gereği 1 yıl içinde en fazla 270 saat mesaiye kalma zorunluluğu vardır. Bunun dışındaki zamanlar için, işçinin rızası olmadan mesaiye kalma zorunluluğu yoktur.

Bir diğer sorunumuz, maaşlarımızın geç ödemesi. İki ayda bir, maaş alabiliyoruz. Hep farklı gerekçelerle her seferinde emeğimizin karşılığı

olan ücret geç ödeniyor. Yıllık izinlerimiz kullanılmıyor; çalışarak geçirdiğimiz senelik izin günlerimizin parası da ödenmiyor.

Bir kaç işçinin bir araya gelip konuşması yasak; doğal olarak aramızdaki insan ilişkileri de zayıf. Bu durum, birlikte hareket etmeye engelliyip çalışanları yalnızlığa ve tek başına davranmaya veya tepkisizliğe itiyor.

He var ki yukarıda sıraladığım bütün ortak sorunlar bizleri birbirimize yakınlaştırıyor. Yi ne de çoğu durumda birliğimizi sağlayamıyoruz. Çareyi başka bir işyerine göç etmekte buluyoruz. Oysa yeni işler hiç de farklı değil, hatta hepsinde biz işçilerin kaderi aynı. Bu nerenle de çözüm yolu başka bir iş aramaktan değil, birlikte mücadeleden geçiyor. Geçmişten devraldığımız mücadele geleneğine dayanarak ve yeni mücadele deneyleriyle bu geleneğini sürdürüp daha da zenginleştirerek devam etmeliyiz yolumuza.

Bunun için hep birlikte yükseltmeliyiz sesimizi. Kıdem tazminatımızı yok ederek, bu tarissel kazanımımızın yerine -içi boş, kendi çıkarlarını kollayan, “fo oluşturma” saçmalığı ile göz boyamalarına izin vermemeliyiz. Çalışma saatlerimizle istedikleri gibi oynalarına karşı koymalıyız. Öyle ki, işverenler; bizleri sigortasız çalıştırmaya veya 1 ay çalıştırıp sadece 15 günlük pirim ödemeye cesaret edememmelidir. Yükseltmeliyiz sesimizi emek hırsızlarına karşı.

Osmanlıdan Türkiye Cumhuriyeti'ne Ulusal Mücadeleler ve Ulusal Sorun

Osmanlı'nın Yarı-Sömürge Haline Gelmesi

Kendisini, bir İslam devleti, dolayısıyla bir ümmet toplumu olarak tanımlayan Osmanlı devletinde millet kavramı, Hıristiyan ve Yahudi azınlıklar için kullanılıyordu. Osmanlı'nın dini-millet olarak tanımladığı azınlıklarla ilgili düzenlemesi, İslam'ın himaye kurumuna dayanıyordu ve Gayri-Müslimlerin İslam devleti içindeki yaşamlarını düzenliyordu. "*Himaye dilediği yerde oturabilir, çizmeyi aşmamak kaydıyla, dini tapınmalarını her zaman yerine getirebilirdi. İlke olarak Müslümanlardan farklı giyinir, silah taşıyamaz, at binemez, yeni kiliseler ve havralar inşa edemezdi. Vb. Kamusal görevlere getirilmeleri yasaktı ve asker olamazlardı.*"¹

Ayrıca, yüksek dini görevliler hariç, vergi vermekle yükümlüydüler. Osmanlı bu kurumu, bir kısım değişikliklerle uyguladı. Gayri-Müslimler, himaye kurumunda olmayan dini özerkliğe (*corporate*) sahiptiler. Devlet görevi görebiliyorlardı. Sultan dini liderleri atıyordu, dini liderlerde tabalarının sultana sadakatini garanti ediyordu, vergileri topluyordu vb. Osmanlı devleti başlangıçta üç dini-millet tanıyordu, Ortodoks Rum, Yahudiler ve Katolik Ermeniler. Sonradan bunlara Kildaniler, Protestan Süryani ve Ermenilerde eklendi.

Bu dini-milletler, imparatorluğun başkenti İstanbul'da, dini liderler tarafından temsil ediliyordu. Hıristiyan Nasturiler ise aynı zamanda bir aşiret örgütlenmesi olduklarından vergilerini verdikleri ve himaye kurumu kurallarına uydukları müddetçe "bağımsızlıklarını" koruyorlardı.

Kürtlere gelince, Osmanlı devletince kabul edilen ayrı bir millet statüsüne sahip olmasalar da, ilhak edildikleri 17. yüzyıl ortalarından, 19. yüzyıl ortalarına kadar, (*otonom*) bağımsız emirlikler biçiminde kendilerini yönettiler. Bazen merkezi idareden vergi alarak, bazen de ona vergi vererek.

1774 ve 1833 Osmanlı tarihinde birbiriyle ilişkili iki önemli dönüm noktasıdır. 1774 Osmanlı devletinin bir imparatorluktan, bir ulus devlete doğru serüveninin *başlangıç* tarihidir. Artık Osmanlı devleti büyüyen, genişleyen güçlü bir imparatorluk değil, küçülen, toprak kaybeden, güçsüzleşen, büyük devletlerin pay-

laşım alanındaki bir devletti. 1774 de, Osmanlı'nın Rusya'ya yenilgisi, basit bir toprak kaybının ötesinde, *egemenlik hakkının* da kaybıydı. Bu yenilgiyle Osmanlı, Rusya'yı, Osmanlı egemenliği altındaki Ortodoksların hamisi olarak tanıyarak, toprakları üzerindeki egemenlik haklarının bir kısmını da Rusya'ya devretmiş oldu. 1833 ise, Osmanlı devletindeki küçülmenin, iç çözülmeye dönüştüğü tarihtir. 1804'de Sırpların Morova vadisinde, sınırlı bir alanda özerkliklerini ve 1829'da Yunanistan'ın bağımsızlığını ilan etmesiyle başlayan iç çözüme (ulusal ayrışma), 1833'de Mısır valisi Mehmet Ali Paşa'nın bağımsızlığını ilan etmesiyle, bütün imparatorluğu etkisi altına alarak süreklileşti. Mısır valisi sadece bağımsızlığını ilan etmekle kalmadı, Osmanlı'ya savaş açarak ve önüne çıkan Osmanlı ordularını yenerek, Anadolu'nun içlerine kadar ilerledi. Çaresiz kalan Osmanlı, çareyi, Rusya'dan yardım istemekte buldu. Böylece Osmanlı devleti, kendi iç sorunlarının çözümüne başka devletleri dâhil ederek, kendi egemenlik haklarının bir bölümünden daha feragat etmiş oldu.

Rusların yardıma koşması ile birlikte, Osmanlı'yı paylaşım alanı olarak gören, İngiltere ve Fransa da olaya müdahil oldu. Mısır sorunu Osmanlı'nın sorunu olmaktan çıkarak, Osmanlı'yı paylaşmak üzere birbirleriyle mücadele halinde olan, *Rusya, İngiltere ve Fransa'nın* sorunu haline geldi. Sonuçta, Mısır fiili olarak Osmanlı devletinden koparak, (şeklen Osmanlı devletinin bir parçası olsa da) İngiltere'nin nüfuz alanında kaldı. Rusya Osmanlı'dan, Osmanlı'ya yapılacak bir saldırıda onun yanında yer alma karşılığında, Boğazların Rusya'ya yönelik bir saldırıda kapatılması, ayrıcalığını elde etti. Bu ayrıcalık, İngilizlere verilen başka ayrıcalıklarla dengelendi. Osmanlı devleti egemenlik haklarının önemli bir kısmını başka devletlere devrederek, *yarı sömürge bir devlet* haline geldi.

Modernizasyon ve İlk Kürt İsyanları

Osmanlı devletinin modernizasyonu ve merkezileşmesi, bu küçülme, çözüme ve yarı sömürgeleşme sürecinden, bir çıkış yolu olarak görüldü. Devlet, modernizasyon kapsamında, köklü bir *dönüşüme* tabi tutuldu. Askeri alanda yeni bir ordu düzenlenmesine

¹ David Gaunt, *Katliamlar, Direniş, Koruyucular & I. Dünya Savaşında Doğu Anadolu'da Müslüman- Hıristiyan İlişkileri*, Belge Yayınları, birinci basım, 2007, s. 41.

geçildi. İmparatorluğun idari yapısı (vilayet, sancak, kaza, nahiye) merkezi olarak *yeniden* yapılandırıldı. Maarif, askeri okulları da kapsayacak biçimde yeniden düzenlendi. Hukuksal alanda ceza ve medeni hukukun bir kısmı şerhi hukukun dışına çıkarıldı.

Reformlarla birlikte eski dini-millet tanımı da *değişikliğe uğradı*. Yeni millet tanımı 1850’de İngiltere ve Rusya’nın baskısı sonucu, padişah fermanıyla kabul edildi. Bu yeni tanımda millet dini aidiyetten farklı olarak, *etnik aidiyeti* de içeriyordu. Kapı oğlanı adı altında oluşturulan yeni kurum, etnik aidiyeti temsil ediyordu ve din hariç, bütün diğer konularla ilgiliydi.

Müslümanlarla Hıristiyanların eşitsizliği, kâğıt üzerinde de olsa *ortadan kaldırıldı*. Dini azınlıkların ayrı bir vergiye tabi tutulmalarını sağlayan, devlet görevinde ve askeri hizmette bulunmalarını engelleyen, himaye kurumu, eski biçimiyle ortadan kaldırıldı.

Reformlar bir ütopya olarak kaldı. II. Mahmut’la başlayan, devletin bu yeniden yapılanma süreci, 1839 Tanzimat, 1856 Islahat fermanıyla güçlendirilerek 1878’e kadar sürdürüldü. 1878 ise, Osmanlı tarihinde *yeni bir dönüm noktası* oldu.

Devletin yeniden yapılandırılması girişiminin diğer bir boyutu da, yeni idari yapının önünde en büyük engeli oluşturan, *otonom beyliklerin ortadan kaldırılmasıydı*.

Osmanlı’nın ilk hedefi otonom *Kürt emirlikleri* oldu. Kürtler, Osmanlı’nın açıkladığı yeni reformlardan, özellikle Ermenilere tanıdığı yeni haklar yüzünden oldukça rahatsızdı. Çünkü Ermeniler, Süryaniler, Nasturiler ve Kürtler birbirlerinden etnik ve dinsel olarak ayrı olsalar da, kolayca ayırt edilseler de, onları coğrafi bakımdan birbirinden ayırmak neredeyse imkânsız gibiydi.

Kürtler, iç içe yaşayan bu ulusal topluluklar içinde, en derli toplu, en örgütlü olanlarıydı. Diğerlerinin ulusal anlamda elde edecekleri her ayrıcalık, Kürtlerin kaybı anlamına geliyordu. Özellikle Ermenilerle olan ihtilaflarını, eski bir Kürt atasözü yeterince açıklıyor! *“Onlarla (Nasturiler kastediliyor) bizim aramızda bir dağ var”*

Kürtlerin bölgedeki üstünlüğünün aracı olan beyliklerin ortadan kaldırılması, Kürt isyanlarının da başlamasının nedeni oldu.

Böylece 1830’larda gerileyen, çözülen Osmanlı devletini, Osmanlılık ideolojisiyle yeniden ayağa kaldırma girişimi, bir ulusal mücadeleler ve karşı saldırılar olarak sürdü.

Osmanlı’nın amacı Kürt beyliklerinin Osmanlı yönetimi altına alınması değildi, Kürt beyliklerinin dağıtılarak bir anlamda Kürdistan’ın yeniden işgal ve ilhaki idi.

Bu savaşta, Osmanlı’nın işini kolaylaştıran en önemli etken, Kürt beyliklerinin birbirleriyle olan savaşlarıydı. Osmanlı’nın Kürt beyliklerini yok etmek için Kürdistan’a ordu göndermeye hazırlandığı dönemde, Revanduz Beyi Kör Muhammed Paşa, Zap ve Habur ırmakları arasındaki geniş bölgeyi kendi emir-

liği altına almak için, Kürt emirlikleriyle savaşıyordu.

Osmanlı 1830’da Kürt beyliklerine karşı savaşı, güçlü bir orduyu Kürdistan’a göndererek başlattı. Osmanlı ordusu önce Revanduz Beyi Kör Muhammed’in birliğini, ardından, yukarı Mezopotamya’da egemen olan Milli Aşireti Konfederasyonu, Aradia’da egemen olan Behdinin emirliği dağıtıldı. Emirleri tutuklanarak İstanbul’a, Edirne’ye ya da Bağdat’a sürüldü. 1830 – 1836 arasında Botan Emirliği hariç hemen hemen bütün emirlikler dağıtılmış, aşiretler kontrol altına alınmıştı.

Başkenti Cizre olan Botan Emirliği, bütün Kürdistan emirlikleri içinde en büyüğü, en güçlüsü, Emirliğin başında buluna Bedirhan Bey’de, Kürt liderler içinde en güvenilir ve en saygınıydı. Kürtler liderliğinin simgesiydi. Bedirhan üzerine gönderilen ilk Osmanlı ordusunu mağlup etti. Galibiyetini sikkesini bastırarak, bağımsızlığını ilan ederek taçlandırdı. Bundan sonra da emirliğini büyütme çabalarını sürdürdü. 1846’da Nasturiler üzerine yürüdü. Nasturi bölgesini emirliğine kattı. Nasturilere saldırısı ardından, İngiltere ve Fransa’nın Osmanlı üzerine yaptığı baskıyla, Osmanlı daha büyük bir orduyla saldırıya geçti. Bedirhan’ın komutanlarından İzzettin Şir’in ihanetiyle Osmanlı ordusu Botan Emirliği’nin başkenti Cizre’yi işgal etti. İşgal kısa ömürlü oldu. Bedirhan kuvvetleri, işgalcileri Cizre’den çıkarttı. Ama yine de Cizre’yi boşaltmak zorunda kaldı. Evrah Kalesine sığındı. 8 ay direndi; onurlu bir anlaşma yapmak şartıyla teslim olmayı kabul etti. Yerine, ihanetçi İzzettin Şir, emir olarak atandı. Bedirhan Bey, İstanbul’a gönderildi, Girit’e sürüldü. 1856’da Girit’te Yunan ayaklanmasını bastırdı. Affedilerek İstanbul’a döndü, yeniden Şam’a sürüldü, 1868’de Şam’da öldü. Bedirhan Bey, bundan sonra da Kürt bağımsızlığının simgesi olarak kaldı. Botan aşiretinin yenilmesiyle Kürt bölgesinin yeniden işgali de tamamlanmış oldu. Kürt bağımsızlığında bir dönemi de kapandı.

Padişah II. Mahmut, başlatılan devletin modernizasyonu ve merkezileşmesi sürecinde yapılan reformlar, çoğu zaman iç istikrarsızlık ve dış müdahaleler yüzünden istenilen sonucu vermedi. İmparatorluğun içine girdiği küçülme ve çözülme süreci devam etti. Doğuda Kürt beylikleri dağıtıldı ama istikrar sağlanamadı. Batıda, bağımsızlık hareketleri, Rusya, Avusturya – Macaristan, İngiltere ve Fransa’nın etkisi altında yavaşlarsa da, sürdü. 1853- 1856 Kırım savaşından sonra Batı’nın Osmanlı devleti üzerindeki ayrıcalıkları daha da genişledi. 1856 Londra Konferansı’nda Osmanlı Avrupa üyeliğine kabul edilirken, 1858’de Eflak ve Boğdan’da yeni bir devlet, Romanya Prensiği kuruldu.

Kürt Ulusal Hareketinde İkinci Dönem: Emirlerin yerini Şeyhlerin Alışı

Osmanlı, 1830 – 1846 yılları arasında Kürt emirliklerini ortadan kaldırdı, ama Kürt bölgesinde istikrarı sağlayamadı. Emirliklerin yerini aşiretler, şeyhler almaya başladı.

Şeyhlerin yükselişi, sadece beyliklerin yıkılışının ortaya çıkardığı boşluk ve kaosun bir sonucu olmadı, aynı zamanda, her ne kadar kâğıt üzerinde kalsa da, Ermeniler sağlanan yeni hakların ve arkalarındaki uluslararası gücün yarattığı endişenin de bir sonucuydu. Bu durum zaten Kürtler içinde çok güçlü olan tarikat yapılanması ve dini duyguların daha da güçlenmesine yol açtı. Büyüyen kaos ve güvensizliğe karşı Osmanlı'nın tek önlemi, orduyu aşiretlerin üzerine sürmektir. Şeyhler bu başıbozuklukta, Kürt halkının kendi düzen ihtiyacının bir ürünü olarak ortaya çıktılar ve dini olduğu kadar, ulusal liderliğin de taşıyıcıları oldular.

Bu, Kürt ulusal sorununda, yeni bir liderliğin ve yeni bir dönemin, başlangıcı oldu. Aslında bu değişim Osmanlı için de yeni bir dönemin başladığının ilk işaretleriydi.

Balkanlar'daki durum, imparatorluğun doğusundaki durumdan pek farklı değildi. Ulusal mücadeleler ve karışıklıklar, belirli bir durgunluk sürecinin ardından, 1878'ler gelindiğinde yeniden alevlenmişti. Özellikle Avusturya – Macaristan, Rusya, İngiltere ve Fransa'nın desteğiyle, Balkan ulusları arasında ulusal mücadeleler büyümüş ve yaygınlaşmıştı. Doğuda, Ermeniler üzerinde koruma kalkanının güçlenmesiyle, Ermeni ve Kürt karşıtlığı rahatsız edici boyutlardaydı.

Bütün bunlar, 1830'da başlayan modernleşme ve merkezileşme girişiminin, Osmanlı'yı dini ve etnik bakımdan bir arada tutamayacağını yeni kanıtlıyordu. 1877 Osmanlı–Rus savaşı ve ardından imzalanan Berlin Anlaşması bu yargıyı daha da güçlendirdi ve Osmanlı yönetiminde bir politika değişikliğini zorunlu hale getirdi.

Berlin Anlaşması, Osmanlı'yı Rus vesayetinden kurtarma adı altında, Rusya'nın Ayastefanos Anlaşmasıyla, Osmanlı üzerinde elde ettiği vesayet, emperyalist paylaşımıydı. Bu aynı zamanda, Osmanlı devletinin ölenemez çöküşünün ve Osmanlı topraklarının emperyalist devletler (İngiltere, Rusya, Fransa, Avusturya – Macaristan, İtalya ve Almanya) arasındaki fiili paylaşımının da başlangıcı oldu.

1878 Berlin Anlaşması sonrasında Osmanlı devleti, toprakları üzerinde ulusal kurtuluş mücadeleleri, emperyalist paylaşım ve buna karşı duruşun, iktidar mücadelesiyle iç içe geçtiği tam bir savaş alanı görünümünü aldı. Berlin Anlaşması'yla, Arnavutluk dışında, Balkanlar'da tüm ulus devletlerin temelleri atıldı.

1829'da Yunanistan'ın bağımsızlığını kazanmasıyla başlayan ulus – devlet oluşum süreci, Romanya, Sırbistan, Karadağ ve Bulgaristan'ın bağımsızlıklarını kazanmasıyla esas olarak tamamlandı. Bosna–Hersek, Avusturya'nın işgalinde kalırken, Makedonya ve doğu Trakya dışında, Osmanlı bütün Balkanlar'dan atıldı.

Bu gelişmeler sonucunda, Balkanlar emperyalist devletlerin nüfuz ve paylaşım mücadelelerinin alanı haline gelirken, ulusal mücadeleler yerini, genç Balkan devletleri arasında toprak mücadelelerine bıraktı.

Osmanlı devletinin paylaşımı, Balkanlar'da, ulusal mücadeleler ve bu mücadeleleri paylaşım aracı olarak kullanan, emperyalist devletlerarasında, bir paylaşım savaşı olarak sürdü.

Avusturya–Macaristan, Bosna–Hersek'i topraklarına katarken, Rusya Slav ulusların (Sırlar, Karadağlılar, Bulgarlar), Fransa ise Romanya'nın hamisi olarak paylaşım sürecinde yerlerini aldılar. Esas ilgi alanı imparatorluğun doğu ve güneyi olan İngiltere'nin Balkanlar'daki hedefi, üstlendiği Yunanistan hamiliğinin yanı sıra, Osmanlı üzerindeki nüfuzunu kullanarak, Rusya'nın etki alanının daraltılmasıydı. İngiltere bu olanağa, 1905 Japon – Rus savaşından sonra, Rusya'nın zayıf düşmesiyle kavuştu. Fransa'nın ilgi alanı kuzey Afrika'ydı. Berlin Anlaşmasının hemen ardından Tunus'u işgal ederek, paylaşımın ilk payını da almış oldu. İngiltere, Kibir'ı "arabulucu ganimeti olarak ilhak ettikten sonra, asıl ilgi alanı olan güneydeki hedeflerine, 1883'de Mısır'ı kendi topraklarına katarak, adım attı. İtalya, Berlin Anlaşmasına taraf olmanın kendisine tanıdığı "hakkı" 1911'de Libya'yı işgal ederek kullandı.

Doğuda, İngiltere ve Rusya arasında Osmanlı'nın paylaşımı, Ermeni sorunu üzerinden yürütüldü. Her iki ülke de, Ermeni bağımsızlığını kendi amaçlarına ulaşmanın bir aracı olarak görüyorlardı. Osmanlı devletiyle sürekli savaş halinde olan Rusya için, sınır bölgesindeki Ermeniler ve Kürtlerle ilişki, ayrı bir öneme sahipti. Bu yüzden Ermenilerle birlikte Kürtler de Rusya'nın ilgi alanındaydı. Ancak hem Ermeniler ve hem de Kürtlerle ilişkileri geliştirmek oldukça sorunlu. Çünkü Ermeniler ve Kürtler *aynı coğrafyayı paylaşmaktaydılar*. Bu coğrafya içinde, birinin çıkarı diğerinin kaybı anlamına geliyordu. Kürtler her ne kadar, Osmanlı devletine karşı, Rusya ve İngiltere ile iyi ilişkiler kurmaya uğraştysalar da, başarılı olamadılar. Çünkü her iki devlet için doğu sorunu, Ermeniler üzerinden tarif ediliyordu.

Berlin Anlaşması, Ermeniler lehine içerdiği maddelerle, doğu sorununa yeni bir boyut ekledi. Anlaşmanın 61, 62 ve 64. maddeleri doğrudan doğu sorunuyla, Ermeni sorunuyla ilgiliydi. 61. madde, doğuda 6 vilayeti (Diyarbakır, Van, Erzurum, Sivas, Muş, Harput) Ermeni vilayetleri olarak adlandırıyor ve Osmanlı devletinin bu vilayetlere yönelik reform taahhüdünü içeriyordu. Ayrıca, Osmanlı devleti, anlaşma maddesine geçirildiği biçimiyle, Ermenileri, Kürt ve Çerkez saldırılarından korumayı da taahhüt ediyordu. Üstelik bu taahhütlerin, Tanzimat'taki gibi kâğıt üzerinde kalmaması için, Avrupa devletlerinin kontrolünde, bir denetim mekanizmasını öngörüyordu.

Ermeni ulusu için, bağımsızlığın ilk adımı olarak algılanan, Berlin Anlaşması, Kürtler aleyhine içerdiği maddelerle, Ermeni sorununu aynı zamanda bir Kürt sorunu haline dönüştürdü. Bu durum Osmanlı devleti için, yeni bir olanağın kapısının açılması demektir. Osmanlı devleti bu olanağı kullanarak, 1830'da Kürt beyliklerini ortadan kaldırmak suretiyle, ağır bir darbe

indirdiği, Kürtlerle *yeni bir ittifak* kurmayı başardı.

Berlin Anlaşmasının sonrasında, Ermeniler arasında ulusal örgütlenme girişimleri hız kazandı. 1878'de Muş sancağına bağlı Zeytun kasabasında, Ermeni halkın, Osmanlı zaptiye ve yöneticilerini kasabada kovmaları, ulusal mücadeleye yeni bir ivme kattı.

İlk Ermeni siyasi örgütlenmeler bu atmosfer altında, Balkanlar'daki bağımsızlık ve sosyalist hareketlerin etkisiyle oluşmaya başladı. Ermeni devrimcilere yönelik ilk tutuklamalar da, ilk örgütlenmenin hemen ardından geldi. 1882'de Erzurum'da bir grup Ermeni devrimcisi, "bölücülükten" tutuklanarak ağır cezalara çarptırıldı. Böylece "bölücülük" bir Abdülhamit icadı olarak Türk tarihi içindeki yerini de almış oldu!

İlk Ermeni partisi olan *Armenakan* 1885'de Van'da kuruldu. Bunu Ermeni ulusal mücadele tarihinin en etkili iki partisinden bir olan *Hınçak*'ın kuruluşu izledi. Hınçak, 1887'de Cenevre'de Türk, Kürt ve Ermeni halklarının gericiliğe ve feodalizme karşı ortak mücadele şiarı altında faaliyete başladı. 1890'da Erzurum'u Ermenistan'ın başşehri ilan ederek, ilk silahlı mücadelesini bu ilde gerçekleştirdi. Sonradan *Taşnak* ismini alan Ermeni milliyetçiliğinin partisi, Ermeni Devrimci Federasyonu ise, 1890'da Tiflis'de kuruldu. Bu partilerin kuruluşuyla ulusal bilinci zayıf, dağınık Ermeni hareketi de, daha örgütlü bir nitelik kazandı.

Osmanlılıktan Panislamizm'e ve Hamidiye Alayları, İlk Ermeni Pogromları

Berlin Anlaşması, hem Balkanlar'da ulus-devletlerin temellerini atarak ve hem de doğuda Ermeniler üzerinde oluşturduğu koruma kalkaniyla, Ermeni bağımsızlığının yolunu açarken, Osmanlı'nın 1830'dan beri kurtuluş umudu olarak sarıldığı, *Osmanlıcılığın* da sonu oldu. Osmanlı devleti, Balkanlar'dan esen *Panslavist* rüzgâra karşı tepkisini, *Panislamizm*'e dönerrek verdi.

Abdülhamit'in *Sünni İslama* dönüşü, gücünü, Tanzimat'a karşı oluşan siyasi ve dini karşıtlıktan Rusya yenilgisi ve Berlin Anlaşması'nın yarattığı hayal kırıklıklarından, Balkanlar'dan ve Kafkaslardan gelen göçmenlerin beraberlerinde taşıdıkları İslami etkiden aldı. Bu güce dayanarak devlet mekanizmasını Sünni İslam üzerinde yeniden örgütledi.

II. Mahmut'tan bu yana geri plana itilen padişahların dini kimliği, halifelik, yeniden öne çıkarıldı. Ermeni ve diğer azınlıklara mensup memurlar devlet mekanizmasından temizlendi. Şeyhler ve din adamları devlet mekanizmasına yerleştirildi. Elçiler, Müslümanlardan seçildi, sivil okullar Sünni İslam'a göre yeniden düzenlendi. Sünni İslam'ın ideolojik etkisini yaymanın aracı olarak okullar, hastaneler, yetim evleri açıldı.

Kürt otonom beyliklerinin dağıtılmasının ardından

Nakşibendî dini liderlerin, aynı zamanda aşiret lideri haline gelmesi, Abdülhamit'in Kürdistan'daki işini kolaylaştırdı. Kürt aşiret liderleriyle, Sünni İslam ve Ermeni karşıtlığı temelinde, *yeni bir ittifakı* hayata geçirme olanağını elde etti. Bu ittifak, *Hamidiye Alayları*'nın kurulmasıyla askeri ve siyasi bir biçime büründü.

Abdülhamit'in isminden esinlenerek Hamidiye ismi verilen alaylar, 1891'de doğrudan Abdülhamit'e bağlı özel birlikler olarak örgütlendi.² Resmi evrakta Rusya ve İran'a karşı kuruldukları yazılsa da, asıl kuruluş amaçları, Kürt bağımsızlık hareketlerinin denetim altına alınması ve *Ermeni bağımsızlığının önlenmesiydi*. Hamidiye birliği, sayıları 512 – 1152 arasında değişen 50'yi aşkın alaydan oluşuyordu. Her bir alaya, aynı zamanda aşiret lideri olan şeyhler, miralay (albay) rütbesiyle komuta ediyordu.

Birden fazla alay çıkaran aşiretlerde, şeyhlerin oğulları alay komutanı olarak görev alıyordu. Her alayda ayrıca bir ordu subayı vardı. Alaya dâhil olan aşiret mensupları silahlı ve üniformalıydı. Her aşiret ayrı bir üniforma kullanıyordu. Alaylar, askeri hizmet ve vergiden muaftılar, özel hukuka tabi idiler. Aşiret liderlerinin çocukları İstanbul'da Kurulu *Mekteb-i Aşiret Okulu*'nda askeri ve dini eğitim görüyorlardı. Ayrıcalıkları, sadece yaptıkları işlerle sınırlı değildi. Aşiret liderleri dini vaaz verme hakkına sahiptiler. *Vergi toplama da onların sorumluluğundaydı*. Alaylara komuta eden aşiret liderlerinin, aynı zamanda "vergi memurları" olmaları, pratikte, Ermeni, Süryani vb. "Gayrı-Müslim" halklar üzerinde, *ikili* bir vergi sistemi uygulamasına dönüştü. Aşiretler hem devlet ve hem de kendileri için vergi topladılar. Bu durum, ayaklanma ve isyanlarda, öteden beri önemli bir rol oynayan ekonomik faktörlerin, etkisini daha da *güçlendirdi*. Çifte vergi, birçok ayaklanmanın *başlama* nedeni oldu.

Alayların sahip oldukları bu ayrıcalıklar, alayları yaygınlaştırmak ve özellikle alaylara katılmayan Yezidiler, Alevi Kürtler ve diğer Kürt aşiretleri üzerinde baskı kurmak için kullanıldı. Kurulduğunda, Kuran ve sancak verilen, alaylara verilen eğitimin özünü, Sünni İslam öğretisi oluşturuyordu. Bu öğretilerde Abdülhamit Kürtlerin hamisi (*Bâve Kurdan*), aşiret şeyhleri de onun Kürdistan'daki temsilcileriydi.

Osmanlı devleti, Alevi Kürtleri ve Yezidileri alaylara dâhil etmek için yoğun bir çaba sarf etti. Ancak başarılı olamadı. Bu iki grup da, alayların yoğun baskılarına ve devletin Sünnileştirme girişimlerine maruz kaldılar. Alaylar ilk görevlerini *Bitlis Sason*'da yerine getirdiler. 1893'de Sason halkının (Ermeniler), Hınçak Partisi önderliğinde, vergi memurlarını kovmalarının ardından, alaylar, ordu birlikleriyle birlikte kasabayı işgal ederek, *ilk Ermeni pogromunda* yerlerini aldılar. 1895–1896'da Ermenilerin yoğun olarak bulunduğu birçok kent ve kasabada (Diyarbakır, Harput, Sivas, Urfa, Van, Eğin vb.) Ermenilere karşı dü-

² Alaylar içinde yer alan bazı aşiretler: Milli Aşiret Konfederasyonu, Karakeçili Aşireti, Kiki – Kikan Aşireti, Bucak Aşireti, Miran Aşireti, Artuşî Konfederasyonu vb.

zenlenen pogromlarda görev aldılar. Katliam ve yağma hemen her yerde, Sünni bir öfkenin arkasına gizlendi. Örneğin 1895'de Erzurum'daki pogrom, cami çıkışında kalabalığın Ermeni mahallelerine saldırısıyla başlatıldı. Alevi Kürtler ve Yezidiler, katliamlarda yer almasalar da, birçok yerde yağmalamalara katıldılar.

Aynı tarihlerde Ermeni pogromları Trabzon ve İstanbul'da da uygulandı. 1895'de İstanbul'da Hınçak Partisi'nin düzenlediği mitinge saldırıldı, Ermenilerin ev ve dükkânları yağmalandı.

Pogromlar sonucu bölgenin nüfus yapısı da önemli ölçüde değişti. Ermenilerin bir kısmı öldürüldü, bir kısmı göç etmek zorunda kaldı, Müslümanlığı kabul edip sünnet olanların ise kalmalarına izin verildi. 1896'da Taşnak Partisi'nin Osmanlı Bankası başkanının ardından ise, ölüm mangeları devreye sokularak, Ermenilere karşı terör uygulandı.

II Abdülhamit döneminde Osmanlıya karşı hemen hiçbir Kürt ayaklanmasının olmaması, Ermeni karşıtlığının etkisi kadar, Abdülhamit'in ve Sünni İslam'ın, Kürtler üzerinde gücünü de gösterir. Bu dönemde, tek ayaklanma girişimi, 1877 Osmanlı-Rus savaşında Kürt birliklerine kumanda eden, Nakşî şeyhlerinin en tanınmış, şeyh Ubedullah'ın, oğlu şeyh Abdülaziz'in 1879 da ki girişimi oldu. Şeyh Abdülaziz bir Kürt kasabasında, Kürtlere yapılan kötü muamele üzerine harekete geçti. Şeyh Ubedullah'ın arabuluculuğunda olay yatıştırıldı. Şeyh Ubedullah, 1880 de, bu kez Osmanlıya değil, İrana saldırdı, yenildi, Padişah tarafından İstanbul'a çağrıldı ve onurlandırıldı.

1908 – 1919 Etnik Kırım

İttihat-Terakki, II. Abdülhamit'in Sünni despotizmine karşı, Osmanlı'nın Balkanlar'daki gerilemesi, doğudaki katliam ve karışıklıkları kullanarak iktidara geldi. 1876'da rafa kaldırılan anayasayı yeniden yürürlüğe koymakla işe başladı. İttihat-Terakki'nin eski rejimle uzlaşma üzerine kurulu iktidarı, özgürlük, kardeşlik ve eşitlik adına, *son bir Osmanlılık denemesiydi* ve öyle de kaldı. Bizzat İttihat-Terakki'nin örgüt yapısı ve izlediği politika bu denemeye uygundu.

Yönetici kadrosunda birçok Kürt ve Ermeni'ye yer vermişti ve Ermeni Taşnak Partisi'yle ilişki halindeydi. İktidarının ilk günlerinde, Ermeni pogromlarından sorumlu tutulan Hamidiye alaylarını ve Ermenilerin el konulan mallarını geri verme vaadi, Ermeni halkıyla uzlaşma çabalarının işaretleriydi. Ancak bu vaatler başka bir soruna yol açtı. Hem Sünni İslam'ın temsilcisi halifenin durumu ve hem de Alayların dağıtılması ve Ermeni toprak sorunu, Kürtler'in İttihat-Terakki'ye mesafeli durmasına yol açtı. Kürt aşiret liderlerinin bir kısmı İran'a geçerken, bir kısmı da kendi aşiretinin içine kapandı. Ama ne, vaatler gerçekleşti, ne de, Kürtlerin İttihat Terakki düşmanlığı, yeni ittifakların kurulmasını engelledi.

İttihat-Terakki iktidarı, 1909'da aldığı ilk darbeyle birlikte ilk hamleyi de yaptı. 1909'da *İttihad-i Muhammediye* partisininin başlattığı ayaklanma ve ardın-

dan ayaklanmanın ezilmesi, İttihat-Terakki'nin özgürlük vaadinin de sonu oldu. İttihat-Terakki terörü, II. Abdülhamit'in terörünün yerini aldı.

İttihat-Terakki, II. Abdülhamit'i tahttan indirmekle yetinmedi, anayasayı değiştirerek iktidarını pekiştirdi, padişahın ve sadrazamın yetkilerini sınırlandırdı, ırk ve ulus temeline dayalı dernekleri yasakladı, askerlik hizmetini, gayrimüslimler için de zorunlu hale getirdi, azınlık okullarını denetim altına aldı, muhaliflerine karşı süre avı başlattı. Bütün bu önlemlere rağmen, Osmanlılık hâlâ bir umut olarak varlığını sürdürüyordu. Bunun en somut göstergesi, İttihat Terakki'nin 1912 seçimlerinde Ermeni Taşnak Partisiyle oluşturduğu ittifaktı. Bu seçimlerde Ermeniler, ikisi İttihat-Terakki listesinden, üçü Taşnak Partisi'nden ve dördü bağımsız olmak üzere dokuz mebusla, Meclis'te temsil edildiler. 1909'da İttihat-Terakki'nin iktidarını kaybettiği kısa sürede Adana'da, Abdülhamit yanlılarının gösterilerinin Ermeni pogromuna dönüşmesi ve 20,000'e yakın Ermeni'nin katledilmesi, İttihat Terakki'nin elinde, Abdülhamit'in tahttan indirilmesini kolaylaştırıcı bir argüman oldu.

İttihat Terakki'nin Osmanlılıktan, Panislamizm'e ve Türkçülüğe dönüşünde esas kırılma noktasını 1911 Libya ve 1913 Balkan yenilgileri oluşturdu. Bu iki yenilgiyle Osmanlı Kuzey Afrika ve Balkanlar'dan tümüyle atıldı. Yenilgilerin yarattığı hayal kırıklıkları ve tepkiler, İttihat Terakki'nin mutlak iktidarının başlangıcı, Osmanlılığın da sonu oldu. Özgürlükten sonra eşitlik ve kardeşlik de, bir daha geri gelmemek üzere tarihe gömüldü. Geride kalan ise Abdülhamit'in kendisi oldu.

1908'le gelen ilk özgürlük ortamı, Kürt ulusal hareketine yeni bir boyut kazandırdı. Kürt aydın ve entelektüelleri, Kürt ulusal hareketini modern bir ideolojik ve örgütsel yapıya kavuşturmak için mücadeleye atıldılar. Bu anlamda ilk Kürt ulusal örgütlenmesi olarak kabul edilen, Kürt Milli Komitesi (*Kürt Teavün ve Terakki Cemiyeti*), Kürdistan'ın önemli iki aşiretine mensup aydınlar tarafından, (Emin Ali Bedirhan, Şeyh Ubeydullah'ın oğlu Şeyh Abdülaziz) 1908'de İstanbul'da kurularak faaliyete başladı. Emir Ali Bedirhan'ın oğlu Süreyya Bedirhan *Kürdistan* dergisini çıkararak, sürece katıldı. 1910'da yine İstanbul'da *Kürt Talebe Hiva* (Umut) *Cemiyeti* kuruldu. Cemiyet *Rojî Kurda* adlı bir de dergi çıkarttı.

Kürtlerin bu ilk ulusal örgütlenmeleri, İttihat Terakki'nin baskısıyla 1909'da kapatıldı. Emir Ali Bedirhan gıyabında idama mahkûm edildi. Süreyya Bedirhan Kahire'ye geçerek orada *Bağımsız Kürdistan Cemiyeti*'ni kurdu ve Kürdistan dergisini çıkarmaya devam etti.

Mondros Mütarekesi'nden sonra yeniden İstanbul'a dönen Emir Ali Bedirhan ve Şeyh Abdülkadir, Baban aşiretinden katılanlarla birlikte, *Kürt Teali Cemiyeti*'ni kurdu.

İttihat Terakki döneminde kurulan Kürt örgütlenmeleri, yoğun baskı altında faaliyetlerini çoğu zaman gizli yürütmek zorunda kaldılar. Gizlilik nedeniyle

faaliyetlerini tekkeler üzerinden yürüttüler. Tekkeler onlara geniş bir ideolojik ve örgütsel etki alanı sağladı.

Ağırlıklı olarak İstanbul'da ortaya çıkan bu örgütler, Sevr ve Lozan arasında Kürt halkının sesini uluslararası alana duyurmada önemli işlev gördüler. Ama yine de Kürt bağımsızlığının ideolojik ve örgütsel merkezleri haline gelemediler. Kürt ulusal hareketi, eski yapı içinde şeyhler ve aşiretler üzerinden yürümeye devam etti.

Aşiret şeyhleri, İstanbul'daki aydınları, laik düşünceleri nedeniyle İttihat Terakki'ye yakın buldukları için tam olarak güvenmiyorlardı. Barzan şeyhi Abdüsselam'ın Dohuk'lu Şeyh Nur Muhammed'le birlikte padişaha ve Osmanlı meclisine yazdığı dilekçe, aşiretlerin Kürt ulusal sorununa yaklaşımını olduğu kadar, Kürt aydınlarına güvensizliklerinin nedenlerini de ortaya koyuyor.

Dilekçede şeyhler, yerine getirilmemesini savaş nedeni sayacakları isteklerini şöyle sıralamışlardı: 1.(Kendi denetimlerindeki) Beş Kürt kasabasında *resmi dilin* Kürtçe olması. 2. Kürtçenin *eğitim dili* olması 3. Kürtçe bilen kaymakam ve memurların atanması. 4. Hukuk ve adaletin şer'i hükümlere göre uygulanması.5. Kadı ve müftülerin Şafii mezhebinden olması. 6. Vergilerin şeriata uygun olarak tespiti. 7. Çalışma hizmetinden kurtulmak için alınan vergilerin *bölgenin imarı için* kullanılması.³

Bu istemler, 1908'de İttihat Terakki'nin iktidar olmasıyla başlayan Kürt ayaklanmalarının nedenlerini de ortaya koyuyor. İttihat Terakki yönetimine karşı ilk Kürt ayaklanması, 1908'de Berzenci aşiretinin II. Abdülhamit'i desteklemeyi amaçlayan isyanıyla başlıyor. Bu isyanı 1909 Milli Konfederasyonu'nun, 1910'da Caf aşiretinin, 1913'de Bitlis ve 1914'de Barzan aşiretinin isyanları izliyor. İsyânların ortak özelliğini, *Kürt özerkliği* ve *Sünni İslam* oluşturuyordu. I.Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte, padişahın cihat çağrısına uyarak, Kürt isyanları da duruluyor.

Sünni İslam'a dönüşün ilk işaretleri, dağıtılan Hamidiye Alayları'nın başka bir isim altında (*Aşiret Süvari Alayları*) yeniden örgütlenmesiyle geldi. Bu aynı zamanda yeni bir etnik temizlik ve savaşın da işaretiydi. Aslında savaş kararı 1908'de İngiltere, Rusya ve Fransa arasında Osmanlı devletinin paylaşılması konusunda, Reval'de varılan anlaşmayla alınmıştı. Bu tarihten başlayarak hem Rusya ve hem de Osmanlı devleti cephe hatları ve cephe gerilerini tahkim etme hazırlıklarını yürüttüler. Rusya bir yandan orduda görev almak üzere Ermeni birlikleri oluştururken, bir yandan da cephe gerisinde, Osmanlı topraklarında, Kürt ve Ermeniler'den gerilla birlikleri oluşturmaya çalışıyordu. Osmanlı aynı faaliyeti, Kürt alaylarını yeniden örgütleyerek ve Kafkasya'daki Türk ve Müslüman gruplardan çeteler oluşturarak yürütüyordu. Rusya'nın Kürtler'le ilgili cephe gerisi faaliyetleri, Ermeni-Kürt çatışması nedeniyle güdük kaldı. Sava-

şın başlamasından sonra ise tümüyle etkisiz oldu.

Hemen savaşın öncesinde, Şubat 1914'de Osmanlı devleti Rusya ve İngiltere'nin baskısıyla hiç uygulamayacağı bir anlaşmaya imza attı. Anlaşmaya göre, Doğu Anadolu biri kuzey, Trabzon, Sivas, Erzurum, diğeri güney; Van, Harput, Bitlis ve Diyarbakır olmak üzere iki bölgeye ayrıldı. Bölgelerin her birine birer *Avrupalı denetçi* atanacaktı. Denetçiler bölgelerindeki hukuk ve asayişten sorumlu olacaktı.

Anlaşma ayrıca Hamidiye Alayları'nın silahsızlandırılarak dağıtılmasını da öngörüyordu. Bu anlaşma, tıpkı 1878 Berlin Anlaşması'nda olduğu gibi, yeni bir Osmanlı-Kürt ittifakının da temeli oldu. İttifak Hamidiye Alayları'nın orduya katılması ve aşiretlerden toplanan gönüllülerden oluşturulan yeni birliklerle güçlendirildi. 1911'de İttihat Terakki'nin özel örgütü *Teşkilat-ı Mahsusa*'nın bir devlet örgütü haline getirilmesiyle birlikte, bu örgüte bağlı, Anadolu'da ağır cezalı mahkûmlar ve *Laz-Çerkez* gönüllülerden oluşan, özel birlikler kuruldu. Kürdistan'da ise *Al-Xamsin* ismiyle ellışer kişiden oluşan birlikler oluşturuldu. Bu yeni özel birlikler Pontus ve Ermeni katliamları ve tehcirlerinde ordu birlikleriyle birlikte önemli roller üstlendi.

Paylaşım Savaşı 1 Ağustos'ta Almanya'nın Rusya'ya savaş ilanıyla başladı. Osmanlı devleti, 2 Ağustos'ta Almanya ile gizli bir ittifak anlaşması imzaladı. 3 Ağustos'ta, tarafsızlığını ilan etti. 27 Eylül'de, Boğazları ticaret gemilerine kapattı. 2 Kasım'da, Rusya'nın Osmanlı'ya savaş ilan etmesiyle, Osmanlı'nın savaş içindeki, gayri resmi pozisyonu da, resmileşmiş oldu. Osmanlı şeyhülislamı 27 Kasım'da cihat ilan etti. Osmanlı'nın cihat ilanı, Sünni Kürtler ve bir kısım Şii İranlı'lar hariç, hemen hiçbir yankı uyandırmadı.

Hamidiye Alaylarıyla güçlendirilen Osmanlı 3.Ordusu, Almanların zorlamasıyla, doğu cephesini açtı. 22 Aralık'ta, Enver Paşa komutasındaki 3.Ordu, Ruslara karşı, Sarıkamış taarruzunu başlattı. Başlangıçta Osmanlı'nın lehine gelişen savaş, kışın da bastırmasıyla bir anda değişti. Enver, 150,000 kişilik ordu nun,90,000'ini kaybederek, geri çekilmek zorunda kaldı. Rus ordusu da daha fazla ilerleyemeyince, Osmanlı-Rus sınırı, küçük bir değişikliğin dışında, (Eleşkirt ve Beyazıt sancağı hariç) savaş öncesi durumunu korudu.

Ermenilere karşı *planlı tehcir*, Sarıkamış yenilgisinin ardından, yenilginin sorumlusunun Rus ordusundaki Ermeni birlikleri olduğu propagandasıyla, yürürlüğe konuldu. Tehcir, savaş literatüründe, "*savaşta güvenilmez olarak nitelenen azınlıkların yeneden iskânı*", savaşın olağan işlemlerinden biri olarak geçiyordu. İlk kez emperyalist devletler tarafından sömürgelerde uygulandı, sonradan savaşın genel bir kuralı olarak kabul edildi.

Osmanlı devletinde *ilk tehcir*, savaş öncesi,1913 yılında Karadeniz'in stratejik bölgelerinden, Rum ve Pontusların sürülmesiyle uygulandı. Sürülenlerden

³ Wadie Jwadih, *Kürt Milliyetçiliğinin Tarihi Kökenleri ve Gelişimi*, İletişim Yayınları, birinci basım, 2009, s. 214.

boşalan yerlere ise, Makedon ve Kafkas Müslüman göçmenler yerleştirildi. Ermenilere karşı ilk tehcir, 1915 yılının Ocak ayında Van ve Zeytun'da Ermeni ayaklanmalarının ardından başlatıldı. 1915'de Osmanlı ordusu Van'ın Ermeni mahallelerini abluka altına aldı.

Abluka, Rus birliklerinin Van'a ulaşmasıyla kırıldı ve Ermeniler Ruslar'la birlikte şehri terk etmek zorunda kaldılar. Zeytun'da ise tehcir, katliamla beraber uygulandı. Nisan 1915'de Zeytun halkının Osmanlı devlet görevlilerini şehirden kovmasının ardından, Hamidiye Alaylarıyla takviye edilmiş ordu birlikleri, şehrin altını üstüne getirdi. Katliamdan sağ kalan erkekler, Suriye çöllerine, kadın ve çocuklar ise Kon-ya'ya sürüldü.

Osmanlı'da ilk resmi tehcir kararı 25 Şubat 1915'de alındı. (*Osmanlı Erkan-ı Harbiye-i Umumi-si'nin 8682 no'lu kararı*) *Füvri tehcir* ise, İnönü'nün teklifi üzerine Talat Paşa'nın ordu birliklerine gönderdiği 30 Mayıs 1915 tarihli tamimiyle başlatıldı.

Ermeni tehciri, üç aşamalı bir plana göre uygulandı. Birinci aşamada, Ermeniler başta olmak üzere, Hıristiyan azınlıklar devlet görevlerinden uzaklaştırıldı. Askerler silahsızlandırılarak geri hizmete alındı.⁴ İkinci aşamada; tüm azınlıkların evleri arandı, silahlar toplandı, asker kaçakları yakalanarak tutuklandı. Üçüncü aşamada, sivil halk tehcire tabi tutuldu.

Tehcir, İstanbul hariç, tüm Anadolu'da Ermeni, Rum, Süryani vb. ayrımı yapılmadan bütün gayrimüslimlere uygulandı. Tehcir hiçbir yerde, tehcir olarak -"güvenilmezlerin başka yerlerde iskân edilmesi"- uygulanmadı. Çünkü tehcire tabi tutulanların mutlak çoğunluğu hiçbir zaman iskân bölgelerine (Suriye çölleri, Musul vb.) ulaşamadı. Büyük bir kısmı öldürüldü, bir kısmı ise yetersiz sağlık ve beslenme koşulları yüzünden öldü; çok küçük bir kısmı ise iskan bölgelerine ulaşabildi.⁵

Sünni Kürt bölgelerinde tehcir, *Hamidiye Alayları* ve *Al-Xamsin* (Arapça: *elli*) birliklerinin katılımıyla gerçekleştirildi. En büyük katliamlar da bu bölgelerde oldu. Tehcire tabi tutulanların *mal varlıklarına ve özel eşyalarına el konuldu*. Tehcirden boşalan yerlere ise, Sünni Kürtler ve Balkanlar'dan gelen Müslüman göçmenler yerleştirildi. Alevi Kürtler ve Yezidiler, kimi yerlerde yağmalara katılsalar da, katliamlarda yer almadılar. Aksine, ellerinden geldiği ölçüde Ermeni kadın ve çocuklarını korumaya çalıştılar.

Osmanlı ordusu ve alaylar aynı uygulamayı 1915'de kısa bir süre için işgalci olarak kaldıkları İran topraklarında da uyguladılar. "Etnik temizlik" aracı olarak kullanılan tehcir, aynı zamanda, Türk burjuvazisi için bir *ilkel birikim aracı* oldu. Öldürülen, topraklarından sürülen azınlıkların mal varlıklarıyla birlikte faaliyetleri de (ticari, sanayi) Türk burjuvazisine geçti. 1917'ye gelindiğinde Ermeni halkının,

ölüm ya da sürgünle, topraklarından koparılmasıyla birlikte, Ermeni sorunu da büyük ölçüde "çözülmüş" oldu.

1919 – 1923; Osmanlıdan Türkiye Cumhuriyetine

1878 Berlin Anlaşmasıyla, Osmanlı devletinin küçülme sürecinde dağılacağı, emperyalist paylaşımın konusu ve alanı olarak ilhak ve işgallerle, topraklarının büyük bir kısmını kaybedeceği, Balkanlar'da başlayan uluslaşma sürecinin, Osmanlı devletini bir uçtan öteki uca etkileyeceği, ulusal mücadelelerin, yeni ulus – devletlerin ortaya çıkmasıyla sonuçlanacağı, kestirilebiliyordu.

Kestirilemeyen, bu dağılma ve çözülmenin hangi hızla, hangi biçimlere bürüneceği ve en önemlisi de bu yıkıntının altından ortaya nasıl bir devletin çıkacağıydı. Osmanlı'nın kâh Osmanlıcılığı, kâh Sünni İslami öne çıkararak 1878–1908 arasında verdiği mücadelenin düğüm noktasını bu soru oluştuyordu. 1908–1919 arasında, Osmanlı toplumunda süren çatışma ve mücadeleler, bu sorunun cevabını aydınlatır nitelikteydi. Anadolu ve Trakya, Osmanlı'ya yönelik dış müdahalelerin neredeyse *doğal sınırı* gibiydi. Çatışmalar bu sınırlarda müzakere arayışlarına dönüşüyordu. İç çatışma ve mücadeleler de bu iç bölgede yoğunlaşmıştı.

Mondros ateşkes anlaşması da, bu alanı yeni devletin sınırları olarak benimsedi. Böylece yeni Türk devletinin, dokunulmaz "*Misak-ı Milli*"si de belirlenmiş oldu.

1878 Berlin Anlaşmasından bu yana, bu iç bölge, direnişlerin, isyanların, pogromların, askeri müdahalelerin, baskı ve şiddetin hüküm sürdüğü, bir savaş alanı olageldi. Olağanüstü hal ile savaş durumu, bölgenin ayrılmaz bir özelliği haline aldı. Ermeniler başta olmak üzere, Süryaniler, Kildaniler, Pontuslar vb. azınlıklar pogromlara, "etnik temizliğe" tabi tutularak, sürekli olarak bölge dışına itilirken Kürtler, Sünni İslam ve Ermeni kartı kullanarak, egemen devlete bağlandı. Zaten Kürt halkının ulusal birliği, bu birliğin bir engeli olan, aşiret sistemi kullanılarak, her seferinde biraz daha parçalanmaktaydı. Egemen devlete tabi olmayanlar, özerklik istemiyle ortaya çıkanlar askeri yöntemlerle enterne edildi. Sünni İslam ve Ermeni kartıyla yola getirilemeyen Aleviler üzerinde yoğun bir baskı ve asimilasyon politikası uygulandı. İttihat Terakki bu yöntemleri sistemleştirerek, merkezileşmenin bir aracı haline getirerek, Türkiye Cumhuriyeti'ne devretti.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda uluslararası konjunktür de büyük ölçüde Türk burjuvazisinin *lehine* idi. Paylaşım savaşının mağlupları olduğu kadar, galipleri de, ne ekonomik ve ne de askeri güç olarak, savaşı sürdürebilecek durumda değildi. Askerler

⁴ Savaşın başında 20- 45 yaş arasındaki gayrimüslimler silâh altına alındı. 15 – 20 ve 45- 60 yaşındakiler ise geri hizmetlerde (yol yapımı, malzeme taşınması vb.) tutuldu.

⁵ Talat Paşa'nın tehcirle ilgili notlarının yer aldığı, defterinde tehcire tabi tutulan Ermenilerin sayısı 924,158 olarak belirtiliyor. Bu sayı bazı bölgeleri kapsamadığı için eksiktir. Ayrıca tehcire tabi tutulanların sonunun ne olduğu konusunda da bilgi içermiyor.

hemen her yerde bitap ve moralsizdi. Ordu ve donanmalarda isyanlar başlamıştı. 1917'de Rusya'da zafer kazanan devrim uluslararası dengeleri altüst etmişti. Ekim Devrimi Avrupa'yı ve sömürgeleri etkisi altına almış, Avrupa'nın hemen tümünde burjuvazi işçi devrimiyle burun burunaydı. Tek tek ülkelerin burjuvaları kendi geleceklerini kurtarmanın telaşındaydı. Fransa ve İngiltere buna ek olarak, eski ve yeni sömürgelerinde düzeni sağlamak sorunuyla boğuşuyordu.

Sovyet Rusya'nın, Osmanlı topraklarındaki askerlerini geri çekmesi ve Ankara Hükümetine her türlü yardımı yapmaya başlaması, Ankara Hükümetini, askeri anlamda rahatlatmasının ötesinde, emperyalist devlerle *pazarlık şansını* da arttırdı.

30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasının ardından, galip devletler arasında ortaya çıkan çatlaklar, Ankara'nın elini daha da güçlendirdi. ABD, 1919'da koalisyondan çekildiğini açıkladı. Aynı yılda, İtalya Ankara Hükümetiyle gizli bir anlaşma imzalayarak, askerlerini geri çekti. Ayrıcalıklarının korunması karşılığında, askeri cephane gönderme taahhüdünde bulundu. Fransa aynı yolu izledi. 1920'de gizli bir anlaşmayla askerlerini 1921 sonunda çekeceğini (İskenderun Sancağı hariç) taahhüt etti.

İngiltere'nin Hindistan'daki egemenliği için en büyük tehdit olarak gördüğü, Müslüman bir ülkede devrimin zafer kazanması endişesi, İngiliz hükümetiyle Türk hükümeti arasında zımnî bir anlaşmaya dönüştü. 16 Mart 1921'de imzalanan Türk-Sovyet Anlaşmasıyla Sovyetler Birliği'nin "Misak-ı Milli" sınırları içinde, bağımsız bir Türk devletini tanıdığını açıklaması, Türk burjuvazisinin ilk zaferi oldu.

Uluslararası konjonktür gibi, iç konjonktür de burjuvazinin fazla zorlanmadan sonuca ulaşacağını gösteriyordu. Ermeni sorunu büyük ölçüde "halledilmişti". Kürtler, özellikle 1918'de açıklanan Wilson Prensipleri'nin 12. maddesine dayanarak özerklik taleplerini ileri sürseler de, bu Türk burjuvazisi için halledilemeyecek bir sorun olarak görülmüyordu. 1839'dan bu güne kadar edinilen tarihsel deneyim, özellikle Sünni Kürtler için, halifelikğin kurtarılması ve özerklik vadinin sorunu aşmakta yeterli olacağını gösteriyordu. Üstelik Türk burjuvazisi, Kürt aşiret yapısının içine sızmıştı ve gizli bir güce sahipti. Aşiret liderleriyle, Türk burjuvazisi, Ermenilere karşı *suç ortaklığıyla*, birbirine bağlanmıştı. Bütün bunlar, Türk burjuvazisiyle aşiret liderleri arasında bir ittifakın, zorlanmadan, kurulabileceğini gösteriyordu. Alevi Kürtler öteden beri Osmanlı yönetimi ve Türk burjuvazisine karşı temkinli tutumlarıyla hep bir "çıbanbaşı" olma özelliklerini korusalar da, şimdilik, hayati bir tehdit değillerdi.

Bunlara *ek olarak*, Türk burjuvazisi 1908'den farklı olarak daha deneyimli ve daha güçlüydü. Ermeni mal varlığına el koyarak, belirli bir ilkel sermaye

birikimine sahip olmuş ve Anadolu'da ticareti eline geçirmişti. Bu gücü ve örgütlülüğünü, Anadolu'nun önemli kentlerinde *Müdafaa-i Hukuk* cemiyetlerinde örgütlenerek, ortaya koymuştu. İttihat terakki'den devraldığı güçlü bir kadroya ve geçmişinde Teşkilat-ı Mahsusa olan, gizli bir örgüte, *-Karakol örgütü-* sahipti.

Bu uygun iç ve dış konjonktür, galip emperyalist devletlerin Anadolu'ya asker çıkarmaları, özellikle Yunan ordusunun İzmir'e girişiyle tamamlandı. Ermeni sorunu nasıl Sünni Kürt aşiretlerini Osmanlılığın kucağına ittiyse, Yunanlıların İzmir'e asker çıkarması da Anadolu halkını burjuva iktidara bağladı.

Ayrıca Türk burjuvazisinin elinde, Kazım Karabekir'in komutasında, savaşta başarı göstermiş ve çok az yıpranmış, Kürt aşiretlerinin içinde yer aldığı bir ordu vardı. Bu da, burjuvazinin iktidar mücadelesini nereden başlatacağı sorusunu cevaplıyordu.

Yeni devletin kuruluşunun ilk adımı, 23 Temmuz 1919'da *Erzurum Vilayeti Şarkiye Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Kongresi* 'yle atıldı. Kongrenin bileşimi, yeni egemen sınıfı ve ittifak güçlerini de tanımlıyordu. Bu ve diğer kongrelerde katılanların mutlak çoğunluğunu ticari ve sanayi eşraf, büyük toprak sahipleri, ittifak Terakki sivil ve asker kadroları, Sünni ve Şafii aşiret liderleri oluşturuyordu.

Erzurum Kongresi'nin hemen ardından 4 Eylül'de *Sivas Kongresi* toplandı. Misak-ı Milli vurgusuyla başlayan kongre, Pontus, Ermeni, Yunan tehlikesi tanımlı, düşmanları, milli ordu ve milli kuvvetler tanımlı yeni devletin *etnik ve üniter* karakterini ortaya koyuyordu.

Kongre'de kabul edilen yemin metni, "*makam-ı celil-i hilafet ve saltanata, İslamiyet'e, millete ve memlekete manen ve maddeten*" bağlı olunacağı ve "*İttihat Terakki Cemiyeti'nin ihyasına çalışılmayacağı*" içeriyordu ve tümüyle halife yanlısı ve İttihat Terakki düşmanı Kürt aşiretlerine sesleniyordu.

Bu metin, Mustafa Kemal'in hemen her toplantıda yaptığı konuşmayla; "*Halife ve Kuran'ın geçersiz kılındığını görmeye katlanabilecek bir tek Müslüman bile tahayyül edilemez. Hâlbuki Ermeniler köle ettikleri ulusumuzu ve bizim vatanımızı ayaklar altına alıyor*"⁶ tam bir uyumluluk gösteriyordu.

Hâlbuki bu yeni devletin bir padişahlık olmayaacağı daha 1909 darbesiyle, padişahın ve sadrazamın yetkileri sınırlandırıldığında belli olmuştu. Padişahın bu yeni devletin kuruluşundaki görevi, Sünni Kürtleri kazanmaya yönelik bir propaganda aracı olmaktan öte değildi.

Sivas Kongresinde alınan karar gereği *TBMM 23 Nisan 1920'de Ankara'da toplandı*. Böylece iktidarın tümüyle burjuvaziye geçişinin en önemli adımı da atılmış oldu. Burjuva iktidar 1919-20 yıllarında, önce Sovyetler Birliği arkasından İtalya ve Fransa tarafından tanınarak (1919 İtalya-Ankara, 1920 Fransa-Ankara gizli anlaşmaları) meşruiyetini de kazandı.

⁶ Hans Lukas Kieser, *İskalanmış Barış & Doğu Vilayetleri'nde Misyonerlik, Etnik Kimlik ve Devlet 1839-1938*, İletişim Yayınları, 2005, s. 513.

TBMM'nin toplanmasından sonra, Ankara hükümeti iktidarını geliştirecek tedbirleri almaya koyuldu. Bu tedbirlerin en önemlilerinden birisi de, Yunan işgali, Ermeni ve Pontus sorunu oldu.

Ermeniler 1915–1916 yıllarında pogromlar ve tehcirlerle topraklarından sökülüp atılmıştı. Henüz Anadolu'nun dışına çıkarılamayan Ermeniler, Fransızların Kilikya'yı işgalinden sonra çevre illerden de gelerek, Adana'da toplandılar. Fransızların 1921'de Kilikya'dan çekilmeleriyle, onlarla birlikte, Anadolu'yu terk ettiler. Ama Türk devletinin Ermeni sorunu bitmedi. Ermenilerle mücadele 1918–20 yılları arasında "Misak-ı Milli" sınırları dışında da devam etti.

1918'de Almanya ve müttefiklerinin teslim olmasıyla, batıda biten paylaşım savaşı, 1918–1921 yılları arasında doğuda, özellikle İran ve Kafkaslarda devam etti. Alman, İngiliz ve Türk birlikleri, İran, Gürcistan, Ermenistan ve Azerbaycan'da kontrolü ellerine alabilmek için kıyasıya bir mücadele verdiler. Türk ordusu 1919 Nisan'ında Batum'a, Mayıs'ında ise, Ermenistan'a girdi.

Bölgede cepheler ve işgalciler neredeyse, gün be gün, değişti. Sonunda, 1921'de, bölgede Sovyet sisteminin kurulması ve Kızıldordu'nun yerleşmesiyle, Alman, Türk ve İngiliz birlikleri de geri çekilmek zorunda kaldılar.

Pontus Tehciri

Pontus, Sinop–Rize sahil şeridinde ve Kastamonu, Amasya, Gümüşhane başta olmak üzere Karadeniz'in iç kesimlerinde yaşayan, farklı etnik kökenlerden gelen, Büyük İskender İmparatorluğundan sonra, Komnenoslar döneminde Hıristiyanlaşarak, Helenleşen 17. yüzyıl ortalarından sonra, Osmanlı yönetimi altında, önemli bir kısmı Müslümanlaşan–Türkleşen halkaların adı ve tarihidir. Lazların, Gürcülerin yurtları ise, bugün de yaşadıkları Karadeniz bölgesinin doğu ucudur.

Karadeniz'de 1912'de başlayan (Balkanlar'ın etkisiyle) Pontus hareketi, Osmanlı'nın yenilgisi ve 1917 devriminin etkisiyle, güçlenerek sürdü.

Pontuslar'ın da istekleri, Ermeni ve Kürtler'de olduğu gibi, *otonom bir Pontus devletinin kurulmasıydı*. Bölgenin en büyük iki merkezi olan Samsun ve Trabzon, Pontus halkının da en yoğun olarak yaşadığı yerlerdi. Bu iki merkez, aynı zamanda, Pontus gerilla hareketinin de üsleri idi. Hatta 1917'yi, Rusya'nın işgali altında karşılayan, Trabzon'da kısa süreli bir Sovyet denemesi de olmuştu. Gerilla hareketi Rus devrimi ve özellikle Yunanistan tarafından destekleniyordu. Yunanistan'ın amacı Pontus hareketini destekleyerek (kullanarak), İzmir'in işgalinden sonuç almaktı. Ancak bu, gerçekleşmeyecek boş bir hayaldi. Sadece Yunanistan'ın bunu gerçekleştirecek maddi ve askeri güce sahip olmaması nedeniyle değil, İtilaf Devletleri'nin buna izin vermeyecekleri için de, boş bir hayaldi. Mustafa Kemal 1919'da Samsun'a, büyüyerek gerçek bir tehlike haline gelen, Pontus ulusal

hareketini bastırmak için gönderilmişti. 22 Mayıs 1919'da İstanbul'a gönderdiği rapora "*Rum çetelerinin amacının bağımsızlık*" olduğunu yazarak tehlikeyi İstanbul hükümetine bildiriyordu. Pontus gerillaları 1919'da, Samsun'dan Trabzon'a bölgenin tümüne yayılmıştı. Gerilla hareketi ezildikten sonra, Genelkurmay belgeleri, öldürülen gerilla sayısını 11,118 olarak veriyordu (ölen Türk çetecilerin sayısı ise 1817). Bu bilgi, aynı zamanda, gerillanın, bölgede ciddi bir güç olduğunun teyit ediyordu.

Türk ordusu başlangıçta gerilla hareketinin karşısına, Müslüman göçmenlerden oluşan çeteleri örgütleyerek çıkardı. Karakol örgütü tarafından örgütlenip yönetilen bu çeteler, Rus ordusundaki Kazaklar'ın işlevini üstlendi, Pontus köylülerini öldürdüler, köyleri ateşe verdiler. Sırf Trabzon bölgesinde öldürülen Pontuslu sayısı 65–70 bini buluyordu.

1920'de Nurettin Paşa komutasında merkez ordusu bölgeye gönderildi (aynı merkez ordusu *Koçgiri isyanını* bastırmak için Koçgiri'ye de gönderilmişti). Gerilla örgütleri dağıtıldı. Amasya'da İstiklal Mahkemesi kuruldu. Yakalanan gerillalar bu mahkemede yargılanarak, ölüm cezasına çarptırıldı. Pontus halkı 1914'den sonra 1920'de tehcir'e tabi tutuldu. Yüz binlerle ifade edilen Pontuslu Yunanistan'a sürüldü. Müslümanlığı kabul edenler ise bölgede kaldılar. Ermenilerden sonra Pontus sorunu da "çözülmüş" oldu, bir farkla ki, Pontus halkı tehcir sırasında Ermenilere yapıldığı gibi, katliama tabi tutulmadı.

Alevi Kürt Tehciri

Burjuvazi, sadece Sünni Kürtlerin desteğini sağlamakla yetinmedi. Alevi Kürtler arasında da çabalarını sürdürdü. Mustafa Kemal, Koçgiri'li Alevi Kürtlerin lideri *Ali Şan*'ı da Sivas Kongresine davet etti. Kongreye katılan Ali Şan, Osmanlı federasyonu çerçevesinde ve sultanın yönetiminde bir Kürt otonom bölgesi kurulması düşüncesini açıkça dile getirdi. Mustafa Kemal'in meclis başkanı adaylığı teklifini reddederek, kongre'den ayrıldı. Ali Şan, Mustafa Kemal'e güvenmiyordu, Kongre'nin bileşimi (burjuva ve Sünni Kürt) bu güvensizliği daha da büyüttü.

Koçgiri'ye döndüğünde –padişahı zalim gören Alevi geleneğine rağmen– kendini halife ordusunun müfettişi ilan etti. Bu sıfatıyla Koçgiri–Hozat arasındaki Alevi aşiretleri ayaklanmaya çağırıldı. Çağrı Alevi toplumu içinde yankı buldu. Halk Sivas üzerinden Ankara'ya doğru yürümeye başladı.

Ankara hükümeti, emir çıkartarak Ali Şan ve ayaklanmanın ikinci adamı Nuri Dersimi'yi tutuklattı. Dersim Alevi -Kürt lideri *Seyit Rıza*'nın araya girmesiyle, tutuklular serbest bırakıldı. Ancak bu olay, Alevi aşiretlerinin bir kısmında korku yarattı. İki aşiret lideri TBMM'ne girmeyi kabul ettiler. Böylece aşiretler arasına kama sokulmuş oldu. Hükümetin ayaklanmayı bastırmak için gönderdiği birlikler yenilerek, geri çekilmek zorunda kaldılar. Ayaklanmacılar, Ümraniye'yi işgal ettiler. Hükümet bölgede

sıkıyönetim uygulamasını başlattı. 13 Mart'ta Nurettin Paşa komutasındaki merkez ordusu Koçgiri'ye doğru harekete geçti. Nurettin Paşa, ayaklanmacıların uzlaşma önerisini reddetti ve saldırıyı başlattı. Binlerce direnişçi öldürüldü. *Koçgiri isyanı*, Kürt ulusal hareketinde, dini etkenin, etnik etkenden hâlâ daha güçlü olduğunun yeni bir kanıtı oldu. Sünni Kürtler isyana katılmadıkları gibi, protesto gösterilerinde bile bulunmadılar. Buna rağmen Koçgiri isyanı TBMM'nde tartışmalara yol açtı. Mustafa Kemal'in açık baskısına rağmen, TBMM Koçgiri isyanıyla ilgili bir araştırma komisyonu kurdu.

Bunun bir devamı olarak 1922'de meclis, Kürt özerkliği konusunda bir planı görüşmeye başladı. Plan mecliste 64'e karşı 373 oyla yasalaştı. Yasa, özetle, *Kürt parlamentosu ve Kürt okullarının* kurulmasını, resmi dilin ise *Türkçe* olmasını öngörüyordu. 24 Temmuz 1922'de *Lozan Anlaşması*'nın Türk devletinin üniter yapısını onaylamasının ardından, bu yasa da rafa kalktı. *Hiç olmamış muamelesi gördü.*

1918–1923 yılları arasında emperyalist işgallere karşı Ege'de, Adana'da, Antep'te, İstanbul'da işçi sınıfının, halkın yürüttüğü mücadele, bir ulusal kurtuluş mücadelesiydi. Bunda kuşku yok. Çünkü işçi sınıfı ve emekçiler, başka uluslara karşı ayrıcalıklar peşinde koşmuyorlardı. Başka ulusları baskı altına almak için değil, işgale karşı *kendi ulusal haklarını* savunuyorlardı.

Aynı şeyi Türk burjuvazisi için söyleyebilmek, iki nedenle olanaklı değildir:

Birincisi, Türk burjuvazisinin 1908–1923 yılları arasında yürüttüğü iktidar mücadelesi, aynı zamanda, Kürt, Ermeni ve Pontus ulusal kurtuluş mücadelelerinin bastırılması, pogromlar, tehcirlerle, askeri müdahale ve baskılarla sindirilmesi idi. *Kendi ulusal çıkarlarını*, başka ulusları *yok ederek*, ya da *zor yoluyla*, kabul ettirme girişimi idi.

İkincisi, emperyal bir geleneğin taşıyıcısı olarak, Türk burjuvazisi, bu tarihler arasında emperyal hedeflerden vazgeçmemiş, batıda kaybettiğini, doğuda kazanmak için işgallere girişmişti. 1918–1921 tarihleri arasında Gürcistan, Azerbaycan ve Ermenistan topraklarında *ilhak savaşları* yürütmüştü. Bu gerçekler ortada dururken, Kemalist hareketi *anti-emperyalist*, ulusal kurtuluşçu bir hareket olarak nitelemek, tarihe, olaylara, burjuva ideolojisinin etkisi altında kalarak yaklaşmak, *burjuva milliyetçiliğe teslim olmaktır.*

1923–1938 Üçüncü Tehcir: Ya Sev Ya Terket!

Ağustos 1920'de imzalanan *Sevr Anlaşması*, Türk hükümetinin “Misak-ı Milli” olarak nitelendirdiği sınırlar içinde Kürt, Ermeni ve Pontus halklarının özerkliğine dayalı bir federasyonu öngörüyordu.⁷ Bundan üç yıl sonra imzalanan *Lozan Anlaşması* ise, İstanbul'daki Rum ve Ermeni azınlık dışında hiçbir ulus ya da ulusal azınlığı kabul etmeyen Türkiye'nin *üniter devlet* tezini onaylıyordu. Lozan, sadece Türkiye'yi üniter bir devlet olarak tanımakla kalmadı,

aynı zamanda Ermenilere karşı uygulanan etnik temizliği, “zorunlu önlem” olarak kabul ederek, Türk burjuvazisini de akladı. Böylece Kürt etnik temizliği için, Türk burjuvazisine Lozan'da kazandığı bu tarihi zafer, onun diplomatik başarısından çok, Emperyalist çıkar politikasının ve Sovyetler Birliği ile emperyalist kamp arasındaki çatışmanın bir sonucuydu. 1921'de Sovyetler Birliği'nin iç savaştan galip çıkması, bir iç ve dış savaşla yıkılamayacağını da kesinleştirmişti. Emperyalist devletler açısından geriye yapılabilecek bir tek şey kalıyordu: Sovyet devriminin etkisinin, Sovyet sınırlarıyla sınırlandırılması, yani, Sovyetlerin Güneydoğu sınırındaki üç ülkenin, Afganistan, İran ve Türkiye'nin tahkim edilmesiydi. Bunun en başta gelen koşulu ise Türkiye'nin üniter bir devlet olarak güçlendirilmesiydi. Boğazlar sorunu ve Musul ile Kerkük de, bu “diplomatik zaferin” bedelleri oldu.

Türkiye, Boğazlar sorununun, 1921 Sovyet–Türkiye Anlaşmasına aykırı olarak, emperyalist devletlerin istediği biçimde çözümünü kabul etti. Musul ve Kerkük zımnı bir anlaşmayla (mücadele hakları saklı tutularak) İngiltere'ye bırakıldı.

Lozan'da, merkezi, üniter bir devlet olarak kuruluşunu tamamlayan T.C.'nin siyasi ve ideolojik temelleri, 1908–1919 İttihat-Terakki iktidarı döneminde atıldı. Devletin baskı aygıtı, teşkilat-i mahsusa gibi yeni kurumlarla güçlendirilerek modernize edildi. Anadolu'da Kürtler hariç, etnik unsurlardan temizlenerek, ulus devlet oluşumunun ön hazırlığı tamamlandı. 1830'dan beri, Osmanlı modernizasyonunun hedefi olan, batıyla bütünleşmenin siyasi koşulları bu dönemde oluşturuldu. Doğu feodalizminden koparak, batı kapitalizmiyle bütünleşme, İttihat-Terakki iktidarıyla gerçeklik kazandı. Yine, burjuva ideolojisinin, Türkçülüğün, temelleri bu dönemde atıldı. Burjuva cumhuriyet, İttihat-Terakki'den devraldığı bu siyasi ve ideolojik öncüller üzerine inşa edildi. İttihat-Terakki sadece, yeni burjuva devletin siyasi ve ideolojik hattını belirlemekle kalmadı, ona kurucu, örgütlü bir siyasi partiyi de miras olarak bıraktı. Daha sonra *CHP* adını alan, devletin kurucu partisi, İttihat-Terakkinin örgütsel yapısı ve kadroları üzerinde yükseldi.

İttihat-Terakki döneminde İslam'la Türkçülük arasında gidip gelen burjuva ideolojisi, Türkçülük temeli üzerinde yeniden örgütlendi. Türkçülüğün orta Asya'daki kökleri, Hitit ve Sümerler Türkleştirilerek, Anadolu'ya taşındı. Böylece, Anadolu'da yerleşik bütün halkların, en önemlisi de Kürtlerin, Türk oldukları da kanıtlanmış oldu. 1920'den sonra Kürt asimilasyonu, bu teze dayandırılarak sürdürüldü.

Türk milliyetçiliği, saldırgan ve inkarcı yapısını, Türk Uluslaşmasının özelliğinden alır. Türk ulusçuluğu diğer ulusal hareketlerde olduğu dibi, Türk etnisitesi içinde, ulusal bilincin gelişmesinin bir sonucu olarak ortaya çıkmadı. Osmanlıdaki ulusal hareketlere, özellikle de, Ermeni uluslaşmasına bir tepki ola-

rak doğdu. Uluslaşmada “olumlu” bir örneği değil, tarihsel ve kültürel kaynakları eklektik olan, “olumsuz” bir örneği temsil eder. Kendini düşman tarifi üzerinden var etmiştir ve düşman tarifine dayanarak var etmektedir. Bunun bir sonucu olarak, Türkçülük de, kendi tarihi ve kültürel mirasından çok, başka halkların mirasına dayanarak, geliştirildi. Bu o kadar öyledir ki, Türkçülüğün *kurucu* olarak tarihe geçen isimlerin hemen tamamı (Ziya Gökalp, Yusuf Akçura, Tekin Alp-Maiz Kohen-) Türk değildiler. Bu ideolojik eklektizmin sonuçlarından biri de, Türk kimliğinin silikleşmesi oldu.

İslam’ın modernizasyonu, zaten çözülmekte olan din devletinden, devlet dinine geçilerek, gerçekleştirildi. 1920 Ankara Hükümeti, Osmanlı’da din işleri yürüten Şeyhülislamlık, önce “Şer’iye ve Evkaf Vekâleti” adıyla Bakanlığa, sonra 1924’te “Diyamet İşleri Başkanlığı”na dönüştürüldü. 1925 de, tekke ve zaviyelerin kapatıldı. Diyanet işleri başkanlığında simgeleyen devlet diniyle ham, suni İslam ve hem de, Alevilik üzerindeki devlet denetimi pekiştirildi. Türkçülük, burjuva ideolojisinin temel unsuru olurken, Sünni İslam’da onun destekleyici ögesi olarak varlığını sürdürdü. Türkçülükle İslam arasındaki bu ilişki, burjuvazinin ideolojik gereksinmelerine paralel olarak, biçimlendi.

1920 Türkiye’de, burjuva terör ve tehcirin yeni bir dalgasının başlangıcı oldu. 1920’de Ermeni ve Pontus sorunu pogromlar ve “etnik temizlikle” köklü bir biçimde “çözülmüştü”. Geriye, burjuvazi açısından acil çözüm bekleyen iki sorun vardı. Birincisi, 1917 Ekim Devrimi’nden sonra gelişmeye başlayan, burjuva iktidarın sınıfsal temelini tehdit eden, işçi sınıfı hareketi, komünist hareket, ikincisi ise aldığı bütün darbelerle karşın varlığını koruyan, burjuva iktidarın ulus temelini, üniter devleti tehdit eden, Kürt ulusal hareketi. Sınıf hareketini ezmek burjuvazi için zor olmadı. Çünkü hareket yeni yeni örgütsel bir form kazanıyordu ve ideolojik olarak burjuva etkiden henüz tümüyle kurtulmuş değildi. İşçi sınıfı ve anti-emperyalist güçlere karşı burjuva terör birbiri ardından ve sistemli bir şekilde uygulandı.

Ocak 1921’de *Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası* kapatıldı. Üyeleri tutuklandı. Tutuklamalar meclisteki *Halk zümresi* ve *Yeşil Ordu* yöneticilerini de kapsadı. Sovyetler Birliği Konsolosu, Türkiye’de komünist faaliyetleri yönettiği gerekçesiyle, sınır dışı edildi. Yine Ocak ayı içinde, *Çerkez Ethem* kuvvetleri, Yunanlılarla savaş halinde iken, arkadan saldırılarak, dağıtıldı. 28 Ocak’ta *Türkiye Komünist Partisi*’nin Genel Sekreteri *Mustafa Suphi* ve Merkez Komite üyeleri Trabzon’da katledildiler. Ankara Hükümeti koltuğunun altına aldığı bu dosyalarla, 13 Şubat 1921’de İngiltere ile savaş son veren anlaşmayı imzaladı.

Burjuva iktidar, Kürt ulusal kurtuluş mücadelesine karşı da, sistemli bir saldırı yürüttü. Kürdistan, Koçgiri ayaklanmasının ardından, olağanüstü hale tabi bir savaş bölgesi oldu. Günlük yaşam, ekonomik çöküntü, sefalet ve süreklileşen savaş tehdidi altında, sü-

rüyordu. Ayaklanmadan sonra, Kürt aydın ve milliyetçileri batıya sürülmüş, kalanlar ise sürekli baskı ve takip altındaydılar. Durumdan, hayatları tehlike altında bulunan Kürtler değil, Türk devleti de tedirgindi. Özellikle 1 Kasım 1922’de, padişahlığın kaldırıldığından ilanının Sünni Kürtlerde doğuracağı tepkilere karşı, ordu teyakkuz durumundaydı. Kürtler de yeni bir ayaklanmanın hazırlığını yapıyordu.

Ayaklanmanın hazırlığı 1923’de Erzurum’da kurulan *Azadi Cemiyeti* önderliğinde yürütülüyordu. Önceki ayaklanmalardan farklı olarak, ayaklanma sadece aşiret liderlerine değil, içinde Kürt aydınları, orduda ve Hamidiye Alaylarında görev almış subayların da bulunduğu bir örgütsel yapıya dayanıyordu. Cemiyetin hedefi: tüm Kürdistan’ı kapsayacak bir ayaklanma başlatmaktı. Bunun için yoğun bir propaganda ve örgütsel faaliyet yürütüldü. Ayaklanmanın askeri liderliğine, *Cıbranlı* Aşireti liderlerinden *Albay Halit Bey* getirildi. Siyasi lideri ise, Sünni aşiretler üzerinde güçlü bir etkiye sahip olan, *Şeyh Sait*’ti.

Ayaklanmanın istihbaratını alan Türk hükümeti, geniş tutuklamalara girişti. Azadi üyesi birçok subay tutuklandı. Bu saldırıyla, ayaklanma, belirlendiği tarihten daha erken başladı. 7 Mart 1924’de başlayan ayaklanma hızla yayıldı. Ayaklanmacılar birçok Kürt kasabasını ele geçirdiler. Harput’u işgal ettiler, Malatya, Diyarbakır gibi büyük illeri ele geçiremeyince, ayaklanmanın hızı da kesildi. Ayaklanma dağlara doğru kaymaya başladı.

Türk ordusu ayaklanmayı bastıramayınca, hükümet, Fransızlarla anlaşarak, demiryolunu kullanıp, Suriye üzerinden yeni birlikler ve askeri cephane sevk etti. Ordu 25 Mart’ta yeni bir saldırıyı başlattı. 8 Nisan’da ayaklanmacılar Türk ordusu tarafından çembere alınarak imha edildi. Şeyh Sait ve ayaklanmanın birçok lideri esir alındı. Şeyh Sait’in de içlerinde bulunduğu 53 Kürt lider idam edildi. Şeyh Sait’in idamından sonra birçok yerde küçük çaplı ayaklanmalar oldu (Bitlis, Şemdinli, Diyarbakır vb.), hepsi bastırıldı. Koçgiri’de olanlar burada da tekrarlandı. Binlerce Kürt öldürüldü, köyler yakıldı, Kürtler toplu halde göçe zorlandı.

Bununla da kalmadı. Mustafa Kemal, İttihat- Terakkinin 1909’da yaptığını tekrarladı; Şeyh Sait ayaklanmasını, bütün muhaliflerini temizlemek için bir bahane olarak kullandı. Türkiye’nin hemen her yerinde tutuklamalar yapıldı. İstiklâl mahkemeleri kuruldu, muhalifler yargılandı, idam ve ağır cezalara çarptırıldı, tam bir terör estirildi. Bütün bunlar Şeyh Sait ayaklanmasının gerici –dinci– padişah yanlısı ve İngiliz yanlısı bir ayaklanma olduğu, muhaliflerin bu ayaklanma ile ilişkileri olduğu, propagandasına dayandırılarak yapıldı. Ne yazık ki bu yargı (ayaklanmanın dinci –gerici– padişah yanlısı bir ayaklanma olduğu) Türkiye Komünist Partisi tarafından da paylaşıldı. Hem Şeyh Sait isyanı ve hem de bundan önceki bütün Sünni Kürt ayaklanmalarında dinsel etkinin olduğu çok açıktır. İslam’ın savunusu ve özerklik talebi bütün Sünni Kürt ayaklanmalarının

temel iki dayanağı olmuştur. Bunda yadırganacak hiçbir şey yoktur. Halk gerçekliğinin bir yansıması, ortaya çıkış tarzıdır. Ayaklanmalardaki dini liderliğin doğal sonucudur. Ancak buradan kalkarak, ayaklanmalara yol açan esas etkeni –ulusal etken– görmemek, *özü biçime feda etmektir* ki, bu da en hafifinden tarihsel gerçekliğin çarpıtılmasıdır.

Şeyh Sait ayaklanmasıyla birlikte Kürt ulusal hareketinde, özellikle ayaklanmaların hazırlığında, aşiretlerin oynadığı rol geri plana düşerken, örgütlerin rolü de öne çıkmaya başladı. Ulusal hareket giderek daha belirgin bir ideolojik ve örgütsel biçime büründü. Kendiliğinden patlamaların yerini örgütlü, planlı eylemler almaya başladı. 1927’de kurulan *Hoybun* (bağımsızlık) ve onun öncülüğündeki Ağrı Dağı ayaklanması, tam da bu değişimi anlatmaktadır.

Hoybun, 1927’de çeşitli ülkelerden, Kürdistan’ın değişik bölgelerinden ve 1925 yenilgisinden sonra dağlara çekilen gerilla örgütlenmelerinden gelen, delegelerin katıldığı bir kongreyle kuruldu. Kongre, tüm Kürt örgütlerinin dağıtılmasına ve bu örgütlerin Hoybun çatısı altında birleştirilmesine karar verdi. Hoybun, kuruluşundan hemen sonra, Kürt bağımsızlığı için çalışmalarını başlattı. Çeşitli ülkelerde Kürtler arasında faaliyet yürüttü. Fransızların denetimindeki Suriye’yi bir üs olarak kullandı.

Hoybun’un ilk başkanı *Emir Celalettin Bedirhan*’dı. Örgütün gerilla örgütlenmesinin merkezi Ağrı Dağındaydı ve askeri komutanlığı, 1925 ayaklanmasına katılan kurmay Binbaşı İhsan Nuri Bey Üstlenmişti.

Hoybun, 1928’de Ağrı Dağı’nda kurtarılmış bir bölge yarattı ve askeri faaliyetini bu bölgeden yönetti. Türk hükümeti gerillaların faaliyetlerini durdurup, teslim olmaları için çeşitli girişimlerde bulundu. Hoybun teslim olmayı reddetti. Devlet Haziran 1930’da ordu birliklerini harekete geçirdi. Hoybun saldırıya, ayaklanmayı Kürdistan’a yayarak cevap verdi. Ayaklanma bir anda Van, Bitlis, Iğdır, Çatak, Tendürek, Erciş, Süphan, Siirt, Mardin, Siverek, Urfa’ya yayılarak büyüdü. Hükümet ordu birliklerini Ağrı Dağı’ndan çekmek zorunda kaldı. Bölgeye yeni birlikler gönderdi, ayaklanma bir dizi başarıdan sonra, 1930 yılı sonuna doğru yenildi. Sonuç, her ayaklanma sonrası gibiydi. Yakılan köyler, öldürülen, topraklarından sürülen insanlar, bitap düşmüş bir halk. Ayaklanmanın ardından, Hoybun mücadelesini Avrupa’da sürdürdü.

Ağrı Dağı ayaklanmasının bastırılmasından sonra, Türk devleti bölgede yeni bir saldırının hazırlıklarına başladı. 1932’de çıkarılan bir yasa ile Kürdistan’ın bir bölümü, güvenlik nedeniyle yerleşime kapatıldı. Aşiretlerin hukuki kimlikleri ve

bütün hakları ellerinden alındı. Birçok aşiret topluca göçe zorlandı. Bölgede yeni karakollar, birlikler kuruldu, yollar, köprüler yapıldı. 1934’de çıkarılan mecburi iskân yasasıyla “tehlikeli unsurlar” bölgeden uzaklaştırıldı. Savaş hazırlığı 1935’de çıkarılan Tunceli Yasası ile devam etti. Yasa, Dersimin yerine, Tunceli ilinin kurulmasını öngörüyordu. Kurulacak bu yeni il, vali tarafından değil, askeri müfettiş tarafından yönetilecekti. Genel müfettişliğe de –Koçgiri kasabı– Nurettin Paşa’nın damadı *Abdullah Alpdoğan* getirildi.

1936’da bölgede, olağanüstü hal ilan edilmesiyle savaş hazırlıkları da tamamlanmış oldu. Dersimin etkili liderlerinden Seyit Rıza, hükümete başvurarak, Tunceli Kanunu’nun iptalini ve Kürtlere özerklik verilmesini talep etti. Talebi reddedildi. İngiltere, Fransa ve ABD dışişlerine mektup yazarak, Dersime karşı yürütülen savaş hazırlığını ve halka yapılan zulmü anlattı. İngiltere, Seyit Rıza’nın mektubunu Türk hükümetine gönderdi. İpler iyice gerildi. Ordunun saldırısını beklemeden Dersim ayaklandı. 1937’de, savaş hazırlıklarını tamamlayan ordu birlikleri, kara ve havadan Dersime saldırdı. Deyim yerindeyse, şehrin altı üstüne getirildi. Seyit Rıza 10 Eylül 1937’de teslim alındı. Bir günde yargılanarak idama mahkûm edildi ve on arkadaşıyla birlikte idam edildi. Mustafa Kemal bütün bu operasyonu Trabzon’dan yönetti. 1938’de işgalcilere karşı yeni bir direniş başladı. Direniş, bölgeye takviye birlikler gönderilerek ezildi. Kadın ve çocuklar dâhil binlerce Kürt, katledildi, insanlar Fırat’ın sularına atıldı. Ordudaki Dersim kökenli gençler kurşuna dizildi.

1915–1916’da Ermenilere yapılanların aynısı Dersimlilere yapıldı. Aradaki fark, Dersimlilerin toptan imhasının öngörülmemiş olmasıydı. Dersim ayaklanmasının ezilmesiyle Kürt tarihinin bir sayfası da, yeniden açılmak üzere, kapanmış oldu.

Adalet bakanı *Mahmut Esat Bozkurt*’un 19 Eylül 1930’da Milliyet Gazetesi’nde yayınlanan demeci, bütün bu düşmanlık ve katliamların altındaki saldırgan milliyetçiliği yeterince açıklıyor:

“Benim düşüncem şudur; herkes, dostlar, düşmanlar ve dağlar, bu ülkenin efendisinin Türkler olduğunu bilmelidir. Saf Türk olmayanların, Türk anavatanında sadece bir tek hakları vardır: hizmetkâr olma hakkı, köle olma hakkı. Biz dünyanın en özgür ülkesinde yaşıyoruz ve bu ülkenin ismi Türkiye’dir. Milletvekillerinin en gizli düşüncelerini bile daha açık bir şekilde ifade edebilecekleri başka bir yer yoktur. Bu nedenle düşüncelerimi gizleme gereği duymuyorum.”

O günden bugüne burjuvazinin söyleminde değişen bir şey olmadı:

Ya sev, boyun eğ, ya terk et!

⁷ Anlaşmanın 61 ve 62. maddelerinde tarif edilen özerklik, 64. maddede, Kürtlerin çoğunluğunun bağımsızlık istemesi halinde izlenecek prosedürü belirliyordu. Buna göre, Kürt halkı bağımsızlık talebini Milletler Cemiyeti’ne iletecek, Milletler Cemiyeti bunu uygun bulursa, Türkiye, “bölgedeki bütün hak ve unvanlarından vazgeçerek” buna uyacaktır.

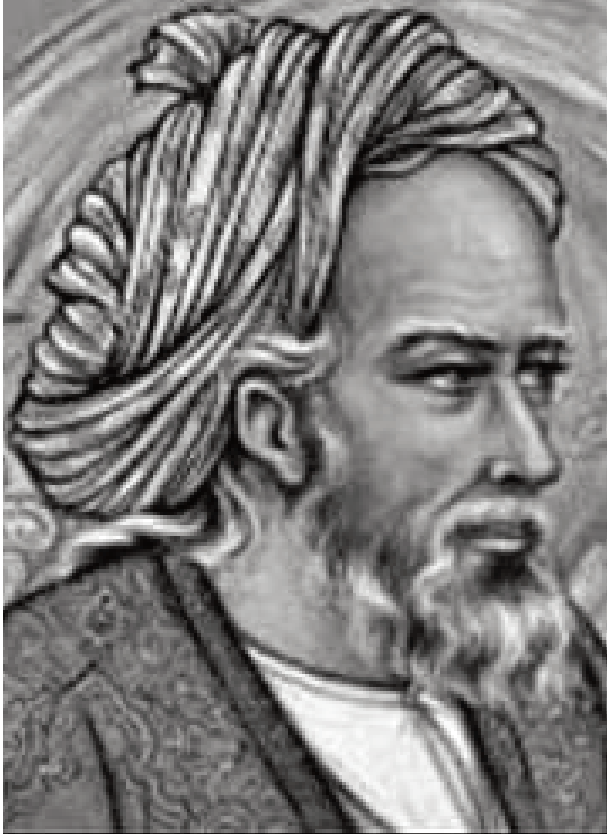
Tarihten Aralık Ayı Notları

3 ARALIK :

1994 : Özgür Ülke gazetesinin İstanbul ve Ankara büroları bombalandı; 1 kişi öldü, 20 kişi yaralandı.

4 ARALIK :

1131 : İranlı Matematikçi, astronom, şair ve filozof Ömer Hayyam öldü. Rübai adı verilen tek sir dörtlüğe kocaman bir dünyayı sığdırmayı başarması, onun şiirlerini evrensel ve kalıcı kılmıştır.

*Felek ne cömert aşâğılık insanlara!
Han hamam, dolap değirmen, hep onlara.
Kendini satmayan adama ekmek yok:
Sen gel de yuh çekme böylesi dünyaya!*

*Ferman sende, ama güzel yaşamak bizde:
Senden ayıgız bu sarhoş halimizde.
Sen insan kanı içersin, biz üzüm kanı:
İnsaf be sultanım, kötülük hangimizde?*

*Dünya üç beş bilgisizin elinde,
Sanırlar ki tüm bilgi kendilerinde.
Üzülme eşek eşeği beğenir,
Bir hayır var sana kötü demelerinde.*

1920 : Ankara'da maaşlarını alamayan öğretmenler ilk kez grev yaptı.

1945 : **Tan Olayı**: Tan gazetesine dinci-faşist grup tarafından saldırı uğradı ve gazete yağmalandı.

5 ARALIK :

1950: Milli Savunma bakanlığı emperyalist saldırı örgütü NATO'ya girmenin dedelini açıkladı; "Kore'de 150 öldü. 150 kayıp, 200-300 yaralı "

7 ARALIK :

1979 : Prof. Dr. Cavit Orhan Tütengil, uğradığı saldırı soncu 58 yaşında öldü.

1993 : Ressam Abidin Dino, 80 yaşında öldü.

1996 : Harçları protesto etmek için TBMM’de pankart açan öğrencilerin yargılanması sona erdi; gençler, toplam olarak 96 yıla mahkûm oldular.

8 ARALIK :

1995 : Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu KESK kuruldu.

2009 : Yunanistan’ın başkenti Atina’da polis, 16 yaşındaki Aleksandros Grigoropolos’u vurarak öldürmesinin ardından ülke genelinde büyük gösteriler düzenlendi.

9 ARALIK :

1952 : Tiyatro sanatçıları Ruhi Su, Ulvi Uraz, Aclan Sayılğan, Kemal Bekir Özmanav, Süheyl Terek; Paris’te faaliyet gösteren “İleri Jön Türkler” örgütüyle ilişkileri olduğu iddia edilerek tutuklandılar.

1967 : Ankara’da üniversite öğrencileri tarafından “Nato’ya karşı direniş” mitingi düzenlendi.

10 ARALIK :

1948 : Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, “İnsan Hakları Beyannamesi”ni kabul etti; Türkiye de beyanname için kabul oyu kullandı.

1948 : Türkiye, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü UNESCO üyesi oldu.

2007 : İzmir Seferihisar açıklarında, bindikleri teknenin batmasıyla , 53 mülteci öldü.

11 ARALIK :

2009 : Demokratik Toplum Partisi (DTP), Anayasa Mahkemesi’nce kapatıldı; Ahmet Türk ve Aysel Tuğluk’a siyaset yasağı getirildi.

2001 : TKP-Iscinin Sesi’nin lideri Nihat Akseymen (R.Yurukoglu) ağır bir hastalığın sonucu İngiltere’de yaşamını yitirdi.

13 ARALIK :

1980 : 17 yaşındaki Erdal Eren idim edildi. Erdal Eren, idam edilmeden 16 saat önce kendisini ziyaret eden gazeteciler Savaş Ay ve Emin Çölaşan’a, “avukatıyla görüşürülmediğini, 18 yaşının altında olmasına rağmen idam edilmek istendiğini, yaşının 18’den küçük olduğunu tespit edecek olan kemik testi yapılması talebinin kabul edilmediğini, vurduğu söylenen jandarma erine çok uzaktan ateş açtığını ama otopside yakın atışla öldüğünün kanıtlandığını, kendisini ibret olsun diye asacaklarını ve ölümden korkmadığını” söyledi.

14 ARALIK :

2008 : Iraklı gazeteci Munteazar el Zeydi, veda konuşmasını yaptığı sırada, ABD Başkanı Bush’a, “Irak halkının sana son veda öpücüğü köpek!” diyerek ayakkabı fırlattı.

2009 : TEKEL işçilerinin Türkiye’nin dört bir yanından yola çıkarak Ankara’ya yürüdü.

15 ARALIK :

1890 : Amerikan yerli kabilelerinden Titan Da-

kotalıların Şefi “Oturun Boğa (Tatanka İyotake)” ABD’liler tarafından katledildi.

1969 : TÖS’ün 16-19 ARALIK 1969 BÜYÜK ÖĞRETMEN BOYKOTU :

Demokratik öğretmen hareketinin mücadeleci geleneğinde bir dönüm noktasıdır bu büyük di-

reniş. 109 bin eğitim emekçisinin katıldığı bu fiili greve, sendikanın üyesi olmayan on binlerce öğretmen de katıldı.

2004 : Şair, edebiyat tarihçisi Şükran Kurdakul 77 yaşında öldü. Çeşitli dergileri de yönetmiş ve örgütçü nitelikleriyle öne çıkmış olan Kurdakul, genç yaşından itibaren “kömünizm propagandası” yapmaktan defalarca tutuklandı ve zor dönemlerde TKP’li olmanın ağır bedelini hiç yakınmadan ödedi.

16 ARALIK :

1972 : Sol Yayınları sahibi Muzaffer Erdost’un 7,5 yıllık mahkûmiyeti onaylandı. Erdost, Lenin’in “Ne Yapmalı” adlı kitabını yayımlamaktan yargılanmaktaydı.

17 ARALIK :

1830 : Güney Amerika halklarının direnişçilerinin esin kaynağı efsane direnişçi Simon Bolivar öldü.

1965 : Daha sonra DEV-GENÇ adını alacak olan FKF (Fikir Kulüpleri Federasyonu) kuruldu.

2009 : Abdi İpekçi Parkı’nda eylemlerini sürdüren TEKEL işçilerine polis, cop ve biber gazı kullanarak saldırdı. 48 işçi gözaltına alındı.

19 ARALIK :

1969 : Amerikan 6- filosu İzmir’e geldi. Filonun İzmir limanına demirlemesi protesto edildi ve Amerikalı denizciler dövüldü.

1978 : Maraş katliamı başladı ve solcu ve alevi avı ve katliamı üç gün boyunca geceli gündüzlü sürdü ve yüzlerce alevi kadın, çocuk ayırt etmeden faşist çetelerce katledildi, binlerce kişiyi yaralandı.

2000 : Ölüm oruçları ve açlık grevlerinin sürdürüldüğü 20 cezaevine birden yapılan, 2’si asker 30’u tutuklu 32 kişinin öldüğü, yüzlerce kişinin

yaralandığı, yaklaşık 10000 güvenlik görevlisi tarafından gerçekleştirilen operasyonlara “Hayata Dönüş Operasyonu” adı verildi.

23 ARALIK :

1986 : Tam 6 yıldır devam eden DİSK davası sona erdi ve konfederasyon kapatıldı.

1996 : Bergama halkı siyanürle altın aranmasını protesto amacıyla yarı çıplak yürüyüş yaptı.

24 ARALIK :

1947 : Partizan birliklerin lideri Markos Vafhides önderliğindeki yaklaşık 20 bin komünist partizan, Yunanistan’ın kuzeyinde “Özgür Yunan Hükümeti” ilan etti.

25 ARALIK :

1977 : Şarlo (Charles Spencer Chaplin) öldü. İngiliz sinema yönetmeni, oyuncu ve yazar Charles Chaplin; bol pantolonu, uzun ayakkabıları, melon şapkası ve sürekli çevirdiği bastonu ve sarsak hareketleriyle sinema dünyasının en unutulmaz karakterini yarattı. Onun aracılığı ve mizah dehasının gücüyle çağının tüm sorunlarına keskin bir ışık düşürmeyi, ayna tutmayı başardı. Faşizme, kapitalist sömürü düzenine ve Amerikan yaşam biçimine getirdiği keskin eleş-

tiriler nedeniyle ABD yurttaşlığına kabul edilmedi, komünist olduğu gerekçesiyle baskılara uğradı, yargılandı ve bu nedenlerle ömrünün sonuna doğru İsviçre’ye gidip yerleşmek zorunda kaldı.

1981 : Ankara Sıkıyönetim Mahkemesi TÖB-DER’i kapattı. Savcılık, TÖB-DER’in “Marksist-Leninist bir düzeni amaçladığı” iddia etti.

1991: Gorbaçov, Sovyetler Birliği Devlet Başkanlığı görevinden istifa etti. SSCB ertesi gün resmen dağıldı.

26 ARALIK :

1994 : Sivas davası sonuçlandı. Mahkeme, 22 sanığın idam cezasını 15’er yıl ağır hapis cezasına çevirdi. Davanın firari sanıkları hala yakalanmadı.

2009: Kürdistan Topluluklar Birliği (KCK) operasyonu: Kürt siyasetçilere dönük göz altılarda 28 kişi mahkemeye çıkartıldı. 7’si belediye başkanı 23 kişi tutuklandı. “2009” dan bu yana sürdürülen operasyonlarda 7748 kişinin gözaltına alındığı, 3895 kişinin de tutuklandı.

27 ARALIK :

2008 : İsrail’in, Gazze’ye yönettiği “Dökme kurşun operasyonu” başladı. Üç hafta süren saldırıda İsrail, 1400 Filistinliyi katletti.

28 ARALIK :

1991: İlk Kürtçe gazete Rojname yayımlandı.

30 ARALIK :

1922 : Sovyet Rusya, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği adını aldı.

31 ARALIK :

2008 : DTP’li Van Bostaniçi Belediyesi ile işçi ve memurların sendikaları arasında yıllık toplu sözleşme imzalandı. Sözleşmeye göre Newroz ve Dünya Kadınlar Günü tatil kabul edildi ve çok eşli evlilik yapanların ise işlerine son verildi.

SÖZ VE EYLEM dergisi, bu sayısında sizlere Romantik akımın kurucusu, Fransız ve dünya şiirinin dev isimi **Victor HUGO**'nun "**YOKSULLUK**" başlıklı şiirini sunmaktadır.

Victor Hugo (1802-1885), bu şiirinde ve birçok eserinde eşsiz dehasının ve duyarlı yüreğinin gücüyle dünya görüşünün sınırlarını yıkıp ezilenlerin yanında yer alabilmiştir. Örneğin Paris Komünü için savaşıyor işçi sınıfını anlatırken; "Paris işçileri ayaklarını yere öylesine hızlı vurdular ki, başları gökteki yıldızlara değdi." diye yazabilmiştir Ve sevgili A. Kadir ve Asım Bezirci ağabeylerin birlikte yazdıkları gibi: "Hugo'nun bütün eserleri halk için yazılmıştır. Hiç bir kaypaklığa, hiç bir bulanıklığa yer vermez. Onun sevgileri de, kinleri de çok belirgindir. Eserlerinde çok basit insanları ele alır. Yarattığı kahramanların yoğun bir iç dünyaları vardır. Bu insanlar güçlü duygulara sahiptirler. Hugo'nun sanatı hem değerli, hem de kolay benimsenir bir sanattır. Onda romantik abartma hiçbir zaman hayatın gerçeklerini bozmaz. Hugo yüzyılı ile birlikte yürümüş ve her gün biraz daha halkına yaklaşmıştır. Bu büyük şairi belirleyen başlıca özellikler, halk sevgisi, demokrasiye bağlılık, toplumsal bozuklukların düzenlenmesi için savaştır."

YOKSULLUK

Her yanda zor almış hakkın yerini.
Bütün sorunların tek çözüm yolu: Ezmek.
Her yanda açlık. Roubaik, Aubin, Ricamerie,
Fransa yoksulluk ve utanç içinde, bitik.
Aklı başında bir iki işçi isterse iyi bir hayat,
Bir namlu çıkar karanlıktan, der diyeceğini.
Yoksulluk başkaldırmaya görsün, ökçeler çiğner geçer.

Can çekişir Afrika, solur pençemizde.
Homurdanır tek mil halk: "*Ekmek! Ekmek!*".
Cezayir'de açlık kol gezer, Oran'da açlık.
_ *İşte görün yüce Fransa'nın ettiğini bize!*
Ne ekmek var. Ne mısır var. İnsanlar beslenir otlarla!
Yoksa neden korkunç olsun Araplar böyle, çıldırmış olsunlar.
Bir kadın görürsünüz, çömelmiş bir çukurda,
Bir kadın, insanlıktan çıkmış, bir şeyler yer.
_ *Ne yapıyorsun orda? – Karnımı doyuruyorum, açım!*
_ *Tenceren ateşte, tencerenin içinde ne var?*
Bağırın o kemikler ne dişlerinin arasından?
O etler ne, homurdanan acı ağzının kemirdiği?
_ *Bir oğlum vardı, der kadın, bu o işte!*

Böyle söylev çekip durmak neye yarar.
 Yan tutmayalım. Gölge olur mu güneş olmadan?
 Diyeceksiniz: *Her yerde acı çeker insanoğlu,
 her yerde ağlar insanlar, uçurumlarda inler,
 denizde bir kaya üstünde toplanmış ağlar gibidirler.*
 Ve bağıracaksınız: *Herkes aç yoksul, her şey kara!
 Herkes aç yoksul, her şey kara! Bizim suçumuz ne?*
 Ama görürsünüz gerçeğin bir yanını. Öbür yana bakın bir de:
 İşte eğlenceler, balolar, vur patlasın çal oynasınlar,
 kışın Louvre sarayı, yazın Compiègne şatosu.
 Kimse en katı yürekliniz, en zaliminiz kimse, getirin onu,
 İnkâr etsin, *saraylar, arabalar yok* desin. *Şölenler falan yok.*
 Ama yoksulluk nerden gelir, bütün bunlardan gelmez mi?
 Oysa yoksulluktan başka bir şey göstermezler bize, aldatırlar bizi,
 Hep yoksulu sürerler öne, zengini göstermezler.

Zengin için ne dersiniz? Hadi anlatın. Hiç ekşiği yok değil mi?
 Her dilediği olur, cancağızı ne isterse onu yapar.
 Yüzer boğazına kadar bolluk içinde.
 Ah, görmeyi ne çok isterdim, ah ne çok,
 çıksın sizinkiler, *böyle tantanalı bir yaşantı yok*, desinler,
varsa bile devede kulak, desinler, inandırınlar bizi,
yok, desinler. *Şu gümüş sofrta takımlarının bir değeri na şu kadar,
 onları önemseyenleri kınamalı*, desinler, *kullananları kınamalı*,
 tanıtlasınlar bize şu arabacıların hiç de şişman olmadıklarını,
 şu süslü püslü jokeylerin kötü atlara bindiğini tanıtlasınlar.
 Ne çok isterdim inandırınlar bizi, isterdim inandırınlar,
Sarhoş masaalarından akan şu milyonlar,
 Desinler, *şu milyonlar aslında yok*.
 Siz de doğrularsınız ki burda hiçbir şey eksik değil.
 İşte her şey tamam, gel keyfim gel.
 İnsan mutlu, oh ne rahat. Kılını kıpırdatmaz insan.
 Güzeller Olympos'undaki Zeus tanrıdır sanki burda o.
 Biarritz kaplıcaları var. Bu tabloyu neden değiştireceksin?
 Deniz, sonra orman. Ardından Fontainebleau şatosu.
 Avlar, danslar, şölenler var, çardaklar altında oyunlar var,
 Gül renkli kadınlar var, kızarmış salkımlar arasında.
 Sonra ormanda geziler. Kışa doğru kendini bulur insan.
 Düşler içinde dal git, duy kalbine nasıl dolar duru güneşi
 kırların ve çiçeklerin, çayırların ve asmaların duru güneşi.
 Aydınlık maviliğini duy göllerin, kuğuların beyazlığını falan.

Victor HUGO

Çev. : A. Kadir – Asım Bezirci
 (*Dünya Halk ve Demokrasi Şiirleri 1: A. Kadir, İstanbul, 1973*)